

Nikolaus Mutschlechner

Svjedoci milosrđa

Milosrdna braća u Španjolskom
građanskom ratu (1936.-1939.)

Kontakt s redovničkom braćom iz Bolničkog reda sv. Ivana od Boga, a informacija o misiji te svecima kao i širu literaturu možete pronaći na web stranici:

Nikolaus Mutschlechner
SVJEDOCI MILOSRĐA
Milosrdna braća u Španjolskom
građanskom ratu (1936.-1939.)

Knjižnica

U PRAVI TRENUTAK

553

Uređuje i odgovara
IVAN ZIRDUM

Računalni slog
MARKO ŽEŽELJ

Izdavač
Karitativni fond UPT
“NE ŽIVI ČOVJEK SAMO O KRUHU”
ĐAKOVO

ISBN 978-953-208-285-2

Tisak
Novi Time d.o.o. – Đakovo

Nikolaus Mutschlechner

SVJEDOCI MILOSRĐA

**Milosrdna braća u Španjolskom
građanskom ratu (1936.-1939.)**

ĐAKOVO, 2007.

Naziv izvornika
ZEUGEN DER BARMHERZIGKEIT
Die Barmherzigen Brüder im spanischen
Bürgerkrieg (1936.-1939)

Njemački izdavač
BARMHERZIGE BRÜDER
BAYERISCHE ORDENS PROVINZ KDÖR
JOHAN VON GOTT VERLAG, MÜNCHEN
2005.

S njemčkog prevala
INGEBORG GOČEV

Lektorirao i korigirao
IVAN ZIRDUM

Knjiga se može naručiti na adresu:

Knjižnica
U PRAVI TRENUTAK
31400 ĐAKOVO, pp 51
Tel./fax: (031) 811-774

SADRŽAJ

UVOD	7
PRVI DIO.....	9
ŠPANJOLSKI GRAĐANSKI RAT.....	9
Pretpovijest.....	11
Od francuske tuđinske vlasti do Prve republike.....	11
Od restauracije do Druge Republike.....	20
Od Druge Republike do izbijanja građanskog rata.....	26
Kronološka tablica	38
Španjolski građanski rat	43
Vojni tijek.....	43
Političke, socijalne i gospodarske posljedice.....	50
Politički razvoj	50
Socijalne posljedice.....	54
Gospodarske posljedice.....	57
Međunarodni opseg.....	58
Njemačko sudjelovanje.....	63
Stav Crkve.....	67
Prvi medijski rat	72
Zaključna razmatranja.....	74
Kronološka tablica	76
Korištena literatura i popis knjiga za daljnja razmatranja.....	81
DRUGI DIO.....	83
POVIJEST REDA U ŠPANJOLSKOJ	83
Od osnivanja do razdvajanja reda (1538.-1619.)	85
Španjolska kongregacija u 17. stoljeću (1620. – 1700.)	107
Razvoj do sekularizacije (1700.-1835.)	112
Obnova reda u Španjolskoj (1868. do danas)	123
Kronološka tablica	134
Korištena literatura i popis knjiga za daljnja razmatranja.....	147
TREĆI DIO.....	149
MILOSRDNA BRAĆA U ŠPANJOLSKOM GRAĐANSKOM RATU	149
Zatišje pred oluju.....	150
Unatoč svim obećanjima.....	155

Počinke tragedija.....	159
Prva postaja trpljenja: Talavera de la Reina.....	164
Pater Federico Rubio.....	168
Događaji u Braceloni.....	171
Brat Protasio Cubells.....	174
Sudbina zajednice u Calafellu.....	175
Pater Braulio Maria Corres.....	179
Čudo iz Sant Boi de Llobregata.....	181
Ubojstvo kolumbijske braće.....	186
Žarište Madrid.....	188
Carabanchel Alto: braća i njihovi šticenici sjedinjeni u smrti ...	189
Junačka žrtva zajednice iz Ciempozuelosa.....	193
Brat Guillermo Llop i pater Juan Jesús Adradas, dvojica svijetlih likova iz Ciempozuelosa.....	204
Brat Guillermo Llop.....	205
Pater Juan Jesús Adradas.....	207
Mrtvi iz Malage i Valencie.....	211
Završna razmatranja.....	213
Kronološka tablica: datumi i mjesta smrti mučenika kronološkim redoslijedom.....	216
Korištena literatura i popis knjiga za daljnja razmatranja.....	220

UVOD

Ova knjiga opširno opisuje prilike koje su dovele do Španjolskog građanskog rata tijekom kojega je bilo ubijeno više od 90 pripadnika reda Milosrdne braće. Nikolaus Mutschlechner, suradnik glavne kurije Milosrdne braće u Rimu, posebno se bavio povijesnim događajima, španjolskom tradicijom reda i progonom braće u Španjolskom građanskom ratu.

Papa Pavao VI. piše u svojoj prvoj enciklici "Ecclesiam suam" od 6. kolovoza 1964. o obnovi Crkve: "Crkvi moramo služiti i moramo je voljeti onakvu kakva je; s razumijevanjem za njezinu povijest i s poniznim služenjem volji Boga koji vodi Crkvu i pomaže joj, iako dopušta da ljudska slabost zamagljuje jasnoću linija i baca sjenu na ljudsko postupanje". Iza te se rečenice krije stav čvrstog vjerovanja koje zna da svakom poviješću upravlja Bog, poviješću ljudskog roda, kao i poviješću Crkve. Potreban je dakako silan trud s naše strane, jer smo često jednostrano ili premalo informirani da bismo shvatili zbivanja u povijesti koja zato izazivaju u nama zbunjenost.

Povijest Španjolske između dva rata dijeli se u dva razdoblja koja su bila puna napetosti i sukoba: prvo krizu monarhije do 1931., zatim eksperiment Druge Republike, koji je 1939. završio pobjedom autoritarnog Francovog režima. U tom vremenskom okviru znači rat između 1936. i 1939. veliku prekretnicu; po njemu se život španjolskog naroda dijeli na Prije i Poslije.

U predgovoru svoje knjige “Die verbotene Revolution. Aufstieg und Niedergang der Falange” piše Bernd Nellessen: “Ne daleko od Escoriala pruža se k nebu Kastilije veliki križ što okrunjuje golemi polukružni svod. Zabijen u bazaltne padine gorja Guadarama čuva kosti palih u najsurovijem španjolskom građanskom ratu. Mrtvi koji počivaju u kosturnicama svjedoče, kao i granitno tlo što ih okružuje, o jazovima španjolskog mentaliteta. Kad se u travnju 1939. okončalo bratoubilaštvo i Franco ušao u Madrid kao novi vladar Španjolske, uzvinuo se ka kastilskom nebu istodobno sa slavodobitnim poklikom pobjednika i jauk ožalošćenih. Zavada među braćom je prošla, ali po cijenu od gotovo 500.000 mrtvih”.

Iz bolničkog reda svetog Ivana od Boga izgubilo je život u tim bezumnim događanjima 98 milosrdne braće. Dijelom veoma mlada braća ustrajala su s golemim žarom u njezi bolesnika.

Papa Ivan Pavao II. proglasio je blaženim 71 španjolskog brata mučenika. U svom je govoru podsjetio i na ostale mučenike u Europi u tom stoljeću, koji su se “okrutnosti, Gulagu, tamnicama i koncentracionim logorima junački suprotstavili nadom i ljubavlju”.

Ovom se knjigom Nikolausa Mutschlechnera ne spominjemo samo španjolske subraće koja su širom svijeta svjedočila svoju vjeru i tijekom gotovo 500-godišnje povijesti reda izgubila život.

München, na blagdan Svih svetih,
1. studenog 2005.

Brat Rudolf Knopp
Provincijal bavarske provincije
reda milosrdne braće

PRVI DIO
ŠPANJOLSKI GRAĐANSKI RAT

Pretpovijest

Španjolski građanski rat bio je silovito pražnjenje dugo nagomilavanih napetosti, čiji su korijeni sezali daleko u prošlost. Prikazati razvoje i mnogostruko skrivena strujanja što su doveli do toga strašnog bratobilačkog rata, – jer o tome se radilo – nije lak pothvat, budući da pritom postoji s jedne strane opasnost da se zbog kratkoće teksta izostave važne pojedinosti, ili s druge strane da se naprotiv izgubi odnosno raspline ono važno zbog pretjerane opširnosti, na što kao da upravo poziva – što ćemo odmah vidjeti – osobita unutarnja rastrganost političkog, socijalnog i društvenog stanja Španjolske u razdoblju koje se istražuje.

Iako među povjesničarima postoje veoma različita tumačenja pri prikazivanju te konfliktne situacije, koja se dijelom posve razilaze, svi se slažu u tome da su napetosti što su dovele do izbijanja rata postojale već od 19. stoljeća. Da bi se događaji od 17. srpnja 1936. mogli razumjeti i prosuditi, treba se zato prije pozabaviti povijesnim povezanostima i ukratko poviješću Španjolske u 19. stoljeću.

Od francuske tuđinske vlasti do Prve republike

Presudni događaj u povijesti Španjolske predstavljalo je zaposjedanje zemlje 1808. godine po Napoleonu I. i zatim povlačenje kralja i prestolonasljednika s prijestolja. Španjolska je dotada bila nezavisna monarhija u kojoj su vladale feudalne strukture. Plemstvo i svećenstvo posjedovali su oko dvije trećine obradive zemlje, što je bilo utoliko od velike važnosti što je poljoprivredna proizvodnja četverostruko nadmašila in-

dustrijsku. Četiri petine stanovništva ovisile su o poljoprivredi, velikim dijelom kao nadničari, zakupci ili sitni seljaci, koji su imali veoma mala ili nikakva prava. Srednja je klasa, onako kao što je postojala u drugim zemljama Europe, bila tek u nastanku i sabrala se prije svega u gospodarskim središtima na obali. Napoleonovom najezdom došla je zaostala zemlja s jedne strane u doticaj s idejama francuske revolucije, tako da su mnogi Španjolci oduševljeni – prije svega na području obrazovanja – snovanim reformama, u unatoč centralističkom modelu države što ga je uveo Napoleonov brat Joseph Bonaparte, stali na stranu Napoleona kao “afrancesadosi” (pofrancuzeni). S druge strane zbog francuskog zaposlenja organiziran u “Juntas de Defensa” (vijećima obrane) oslobodilački pokret koji je nemilosrdnim gerilskim ratom što je trajao do 1814., natrag izvojštio slobodu zemlje (glasovito – ozloglašen pojam “gerila” potječe zapravo iz toga vremena i do danas se upotrebljava za borbu manjih organiziranih skupina boraca protiv vojno nadmoćnog protivnika).

Važan je događaj u to vrijeme bila sjednica “Cortesa” (parlamenta) održana 1812. u Cádiz. Na toj je sjednici izrađen ustav koji je postao Magna Charta španjolskog liberalizma. Sa suverenitetom naroda, s podjelom državne vlasti na zakonodavstvo, sudstvo i upravljanje, te s jamstvom temeljnih sloboda prihvaćene su ideje francuskog prosvjetiteljstva odnosno revolucije. Ali budući da je Cádiz, gdje se održavala sjednica i koji je ujedno bio jedini nezaposjednuti grad od Francuza, smješten blizu obale, bili su većinski nazočni zastupnici iz naprednijih priobalnih regija, a manjinski oni iz konzervativnih unutarnjih regija, tako da zbog toga njihov sastav nije bio reprezentativan za velik dio španjolskog društva.

Tako je daljnji razvoj događaja bio takav da su posljednja dva stoljeća bila obilježena stalnim proturječjima i nesuglasicama reformatorski orijentiranih i tradicionalističkih snaga. Zato brojni povjesničari govore o “*obje Španjolske*”, njem. “*beiden Spanien*” (usp. Pierre Vilar) ili vide u Španjolskoj do demokratizacije “*zemlju polovičnih razvoja*” njem. “*Land der halben Entwicklungen*” (usp. Walther Bernecker).

Kad se kralj Ferdinand VII. vratio 1814. u Španjolsku iz francuskog zarobljeništva, krenulo je sve u pravcu obnove prijašnjih političkih i društvenih prilika. On je odmah ustav iz Cádiza stavio izvan snage i opet uveo staro ustrojstvo vlasti, sloboda obrta bila je ukinuta i ponovo bio uspostavljen cehovski poredak. Sve se više povećavao jaz između takozvanih tradicionalističkih snaga na jednoj strani i onih modernih, željnih reforme na drugoj strani. K tome se još pridružilo i to da je zbog rata za nezavisnost postala vojska dominantni čimbenik države. Od 1814. dolazilo je stalno do takozvanih “*pronunciamentosa*”, vojnih prevrata koji su određivali trajanje i raspuštanje vlada što su se zato neprestano jedna za drugom izmjenjivale. Tako se do 1936. “*mogu izbrojati daleko preko 100 vlada, čitav niz ustava i raznih režima, više atentata i ubojstava šefova vlada, progonstava i svrgnuća s prijestolja*” (usp. Walther Bernecker). Drugi je događaj od presudnog značenja u tom razdoblju povijesti Španjolske bio gubitak svih kolonija osim Kube, Puerta Rica i Filipina, čime je Španjolska konačno izgubila svoj položaj kao svjetska sila.

Godine 1820. otišlo se opet u drugu krajnost. Jedna je od brojnih vojnih pobuna bila uspješna (vojne su se pobune inače uvijek odigravale na isti način: prvo se neki vojni vođa očitovao protiv lošeg stanja države i

objavio vojsci plan za njegovo rješavanje. Pobuna se usmjerila na glavni grad, vlada je dala ostavku i novi su vlastodršci ušli u grad). Vođa pobune, pukovnik Rafael del Riego iz Cádiza, prisilio je Ferdinanda VII. da opet uvede ustav iz 1812. i sazove kortes. U međuvremenu su se međutim liberalne snage rascijepile u dvije frakcije. Više umjerene moderadose i radikalne progresiste odn. naprednjake. Zbog nesloge između tih dviju grupacija nije se mogao provesti taj ustav iz Cádiza, a propale su i agrarna, porezna i druge reforme.

Godine 1823. uspjelo je Ferdinandu VII. s francuskom pomoći opet uspostaviti apsolutnu monarhiju. On je sljedećih deset godina do svoje smrti 1833. nemilosrdno progonio sve liberale, "čistio" upravu, zatvarao sveučilišta gdje je naslutio liberalno misaono blago, i prognao u egzil političare koji mu nisu bili po volji.

Poslije njegove smrti je došlo do zavada oko prestolonasljedstva. Na jednoj su strani bili pristaše njegova brata Karla, na drugoj pristaše njegove najmlađe kćeri Izabele koju je zastupala njezina majka, kraljeva udovica Marija Kristina. Između tih je dviju strana došlo do rata koji je trajao od 1834. do 1839. i ušao u povijest kao prvi rat karlista (tako nazvan po Karlu, bratu Ferdinanda VII.). važno je da je već taj sukob nosio crte građanskog rata, u kojemu su punom snagom izišle na vidjelo unutarnje napetosti zemlje – kako na regionalnoj razini, tako i na socijalnoj i društvenoj, te vanjskopolitičkoj. Dok se Karlo zauzimao na primjer za povlastice rubnih država, osobito Baskije, zauzimala se regentkinja Maria Christina za Kastiliju. S druge su strane "Cristinosi" (pristaše regentkinje Marie Cristine) bili podupirani iz inozemstva, Francuske, Engleske i Portugala, a iznutra od liberalnog građanstva.

Karlo je dobivao naprotiv podršku unutar Španjolske od konzervativnog plemstva, svećenstva i secesionističkog seoskog stanovništva u Baskiji i Navarri, iz inozemstva od sila Svete alijanse, dakle Sardinije, Nizozemske i Napulja.

Važni su datumi iz toga vremena: 1834. godine provela je regentkinja Marija Cristina ustav kojim je bila uvedena ustavna monarhija i bio kraljevskoj vlasti dan presudni utjecaj na sastavljanje vlade. To je važno utoliko što je sukob oko načela suvereniteta igrao glavnu ulogu u daljenjem tijeku povijesti Španjolske. Oko toga su se pitanja naime rascijepile liberalne snage u razne stranke. Desno su bili konzervativni liberali (zvani moderadosi) koji su polazili od dvostrukog suvereniteta monarha i kortesa, a lijevo progresisti koji su se pozivali na ustav od 1812. i načelo prava naroda na samoodređenje.

Godine 1835. naložio je ministar Mendizabal raspuštanje samostana i zapljenu crkvenih posjeda. Tako zvana "deamortizacija", to je prodaja crkvene imovine, postalo je omiljenim sredstvom da se puni državna blagajna. Bilo je sve više znakova očitog neprijateljstva prema Crkvi. Toga nije ostala pošteđena ni španjolska kongregacija reda milosrdne braće. Nakon što je kongregacija bila već tijekom francuske tuđinske vlasti privremeno zabranjena, a zatim 1820. u vrijeme liberalne revolucije ponovo ometana u djelovanju, odredbama iz 1835. bio je zapravo naviješten njezin konačni slom, iako su braća bez redovničkog habita i s obvezom da ne primaju nove kandidate djelovala još do 1850. u više bolnica. Taj ćemo razvoj međutim detaljnije upoznati u drugom dijelu ove knjige. Razlog za otuđivanje jednog dijela pučanstva od kataličke Crkve sastojao se u tome da su Crkva i država bile u Španjol-

skoj najuže međusobno povezane. Otkako su “katolički kraljevi” Ferdinand i Isabella oslobodili Španjolsku maurske vlasti, pripadali su katolicizam i španjolski nacionalni osjećaj nedjeljivo zajedno. Tako se Crkva razvila kao i država u središnju snagu, radi čega ju je sve veći dio španjolskog pučanstva poistovjećivao s državnom silom, što će osobito kasnije u građanskom ratu od 1936.-1939. imati pogubne posljedice. U predavanju što ga je u studenom 1993. održao profesor Karl Hausberger, profesor crkvene povijesti pri sveučilištu Regensburg, za milosrdnu braću bavarske provincije toga reda, – a kojemu ćemo se uvijek iznova vraćati – odlično je o tome rekao: *“Drugi je temelj (političke vlasti u Španjolskoj) bio u bogatoj i moćnoj Crkvi koja je vladala i prosvjetom. Kao utvrda reda i autoriteta bila je Crkva više nego igdje drugdje u Europi konzervativna premoćna sila koja je stajala na putu izgradnji parlamentarne demokracije. S druge strane antiklerikalni i anticrkveni pravac demokratsko-republikanskih stranaka i skupina znatno je zaoštrio konfliktnu situaciju i dao osobiti zamah ekstremnim polarizacijama koje su kasnije dovele do građanskog rata”*.

Drugi je važan element iz toga vremena da su se pod utjecajem ustava iz 1834. stvorile takozvane izborne udruge, čije je vodstvo najčešće preuzeo neki general. Generali su igrali presudnu ulogu u budućnosti Španjolske.

Nečuveno okrutno vođen Prvi karlistički rat (u njemu su osobito neslavnu ulogu odigrale razne legije stranaca što su ih poslale inozemne sile) završio je najzad pobjedom liberala pod Marijom Kristinom i uz to nagodbom. Karlistički su časnici zadržali svoj čin i prešli u državnu vojsku, vlada je u protupotezu jamčila

i dalje rubnim državama prava na samoupravu. Ali sukob nije time bio riješen. Sila je ostala primarno sredstvo za provođenje političkih ciljeva. Državni su udari postali uobičajenom metodom promjene vlade.

Godine 1840. jedan je od tih državnih udara predvođen od generala Espartera prisilio regentkinju Mariju Kristinu na bijeg i povlačenje s vlasti. Zatim je vlast preuzeo sâm general Espartero. On je vladao s progresistima koji su stavili izvan snage konzervativni komunalni zakon, ojačali narodnu vojsku i ubrzali prodaju crkvene imovine. Nakon što je tada tek četrnaestogodišnja Izabela, kći kraljeve udovice Marije Kristine, bila 1843. proglašena punoljtnom, predvodio je drugi general imenom Narváez novu pobunu koja je prisilila Espartera na bijeg iz Španjolske. 1844. godine postala je Izabela kraljicom (1844.-1868.). pod njezinom je vlašću bila Španjolska dalje centralizirana, područje države podijeljeno na 49 provincija. Njezina je vladavina bila međutim obilježena nizom pobuna "progresista" (liberala, republikanaca, socijalista) i "moderadosa" (monarhista i katolika). U zemlji nije bilo mira. Nadalje su se u kratkim vremenskim razmacima izmjenjivale vlade moderadosa i progresista pod vodstvom raznih generala (Espartera, O'Donnella, Narváeza). Vojne su diktature postale navikom. I o tome piše odlično prof. Karl Hausberger: *"Španjolska se zapravo nalazila u situaciji koja je do danas karakteristična za države Latinske Amerike: ustav i formalne državne ustanove govore malo o stvarnom ustrojstvu vlasti. Državom i društvom vladao je konzervativno-autoritarni establishment. Vojska s napuhanim, povlaštenim časničkim zborom posredovala je često na svoj način"*. Čovjek iz Njemačke koji je pozorno pratio taj razvoj i iz njega dobio mnoge poticaje za svoje teorije, bio je

Karl Max (usp. *Die spanische Revolution – Griechenland und die Türkei*, 1854.).

Taj je kobni razvoj dosegao vrhunac 1868. u takozvanoj rujanskoj revoluciji: savez što su ga stvorili demokrati, progresisti i unionisti srušio je Narváezovu diktaturu i otjerao Izabelu II. u progonstvo. Time je definitivno završila era umjerenog liberalizma. Iz borbe protiv apsolutizma razvio se konstitucionalizam. Slijedilo je vrijeme krajnje nesigurnosti. U vezi s tim važno je da je Španjolska u toj situaciji nudila kao nijedna druga zemlja veoma povoljne preduvjete za razvoj anarhističkog pokreta. Snažne socijalne razlike između bogatih i siromašnih, ali i snažne težnje za autonomijom u mnogim regijama, kao što su se do danas održale u Baskiji (ETA), nudile su savršeno plodno tlo za anarhističke agitacije. Tako je ruski revolucionar Bakunjin u vrijeme rujanske revolucije poslao u Španjolsku svoga učenika Giuseppea Fanellija, kako bi pridobio ljude za Internacionalu. 1870. godine nastao je španjolski odsjek Internationale, nazvan "Alianza de la Democracia Social", koja je već uskoro brojila 50.000 članova. Anarhistički je pokret postao mjerodavnim elementom na političkoj pozornici u Španjolskoj, jer je iz njega nastao onaj anarhosindikalizam (ekstremno radikalizirani sindikalni savez) koji je pri donošenju političkih odluka imao veći utjecaj od stranaka i znatno pridonio polarizaciji koja je u 20. stoljeću dovela do Španjolskog građanskog rata.

Poslije pada Izabele II. preuzeo je opet vlast jedan general, i to general Francisco Serrano (1869.-1870.). u to je vrijeme parlament izradio novi ustav koji je polazio od načela suvereniteta naroda, isticao paravo na slobodno vjersko izražavanje i jamčio opće izborno

pravo za odraslo muško pučanstvo. Kao oblik državnog uređenja bila je uvedena ustavna monarhija s demokratskim načelima. Vlada je međutim propala zbog četiri problema:

- na Kubi je počeo rat za nezavisnost;
- republikanci, a s njima republika, sve su više predstavljali jedino moguće i razumno političko rješenje, jer se od njih očekivalo rješavanje socijalnih problema;
- od 1872. došlo na Sjeveru i Sjeveroistoku do novih pobuna karlista
- nedostajao je monarh za monarhiju.

Nakon što se od 1870. do 1873. pokušavao vakum monarhije popuniti kraljevima “pozajmljenim” iz inozemstva – prvo je trebao dobiti krunu Leopold von Hohenzollern-Sigmaringen, ali do toga nije došlo zbog veta Napoleona III., što je opet izazvalo njemačko-francuski rat od 1870. do 1871.; krunu je naposljetku dobio sin talijanskog kralja, Amadej Savoyski, koji je međutim izgubio živce zbog rata karlista za prijestolje i odrekao se kraljevske vlasti – proglašena je 1873. godine Prva španjolska Republika. Koliko je zamršeno i rastrgano bilo stanje u Španjolskoj onoga vremena pokazuje okolnost da su se od veljače 1873. do siječnja 1874. izmijenila jedan za drugim četiri predsjednika, a zatim je opet prigrabio vlast državnim udarom general Francisco Serrano, što je značilo brzi i neslavni kraj Prve Republike. Još iste godine bio je na požurivanje konzervativnih krugova proglašen kraljem sin Izabele II., Alfons XII. (1874.-1884.). Poslije vremena velikih političkih nemira i borbi došlo je do restauracije odn. ponovnog uspostavljanja poretka oborenog revoluci-

jom. Otada je preko pola stoljeća, do proglašenja Druge Republike 1931., imala opet prevlast tradicionalna elita.

Od restauracije do Druge Republike

Za vrijeme vladavine Alfonsa XII. od 1875. do 1885. bile su političke prilike prilično stabilne, iako su prikriveno dalje rasle stare napetosti. U to vrijeme pada i povratak milosrdne braće u Španjolsku, te obnova reda pod generalatom patera poglavara Alfierija (1862.-1888.). Iako je kasniji obnovitelj reda, pater Benedikt Menni, došao već 1867. u Barcelonu, nisu mu sljedećih godina neredi i borbe za vlast dopustili da redu da stabilno ustrojstvo. Tek 1876. godine, nakon što je preuzeo vlast Alfons XII., zaživjela je zajednica opet u punoj snazi, o čemu ćemo detaljnije saznati u drugom dijelu knjige. U vezi s razvojem u ono vrijeme važno je da se unutarjopolitički uspio ograničiti baskijski separatizam, a gospodarski su vinogradarstvo, dobivanje rudače – prije svega na baskijskim područjima – i industrija vune u Kataloniji doživjeli veliki napredak, zbog čega je počelo doba blagostanja, dakako ne za sve ljude, već prije za malo njih, jer politički se sustav restauracije uglavnom temeljio na spoju liberalnih i konzervativnih načela u interesu zemljoposjednika i industrijskog građanstva. Tako su se za burbonske restauracije dokopali moći i utjecaja prije svega građansko-veleposjednički slojevi i novi tvorničari.

Proces industrijalizacije igrao je u ono vrijeme sve važniju ulogu. Tako se u Kataloniji između 1877. do 1920. upeterostručio broj industrijskih radnika, sa 76.500 na 380.000. Krajem 1900. godine bilo je u gradovima milijun radnika, što je dovelo do stvaranja

brojnog industrijskog proletarijata koji je dijelom živio u krajnje siromašnim prilikama i u koga je prije spomenuti anarhosindikalizam naišao na savršeno plodno tlo. Iako su od 1872. bile zabranjene anarhističke organizacije, a od 1873. i sindikalni savezi, i bili izloženi strogoj državnoj represiji, ipak su, kad su 1881. bili opet dopušteni, doživjeli skokovit rast i ponovo postali ozbiljnom opasnošću za socijalni mir. Kad je 1885. iznenada umro Alfons XII., odlučile su zbog toga obje vodeće stranke, liberali i konzervativci, da radi osiguranja monarhije obustave međusobne borbe. Ubuduće su se te dvije stranke izmjenjivale na vlasti – nerijetko manipulirajući izborne rezultate, – ali su time samo još dodatno zaoštrile stanje. Najveći odnosno najviše opterećujuće propusti u to vrijeme bili su da vladajućim snagama nije uspjelo – ili im do toga nije ni bilo stalo – integrirati novonastalo industrijsko radništvo Katalonije i Baskije u društveni i politički sustav. S druge se strane tada, u vrijeme gospodarskog uspona ponovo u Kataloniji produbio regionalizam u kojemu je liberalni ministar predsjednik J. Canalejas y Mendez pokušao doduše izići ususret, ali nije mogao riješiti zategnuti odnos s centralnom državom. Osim socijalnog pitanja postale su katalonske težnje za autonomijom najvećim strukturnim problemom Španjolske krajem 19. stoljeća.

Ta su zbivanja dobila dodatnu aktualnost vanjsko-političkim razvojem 1898. godine. Španjolska je izgubila španjolsko-američki rat za Kubu i morala se odreći Kube, Puerto Rica i Filipina. U vezi s tim vrijedno je spomena da su prvi pacijenti ustanove za oboljele od padavice, “Fundación Instituto San José” u Carbanchel Altu kod Madrida, što ju je utemeljio pater Benedikt Menni, bili zapravo 200 posve iscrpljenih i izglednijih

vojnika koji su se vratili iz kubanskog rata. Nadomjestak za izgubljene kolonije tražila je Španjolska od 1904. u Maroku, gdje je međutim mogla učvrstiti svoju vlast tek 1926. godine.

Prijelaz u novo stoljeće bio je obilježen nizom atentata i ustanaka koji su dosegli vrhunac u atentatu na kralja Alfonsa XIII. On je želio, drukčije nego njegov otac Alfons XII., sâm vladati, a ne samo formalno predstavljati lik vladara. Mladi kralj nije međutim uspio u svojim nakanama zbog rastućih socijalnih napetosti, stranačkih spletkarenja i rastućih katalonskih težnji za autonomijom. Da bi se stvorila slika o onom vremenu treba se samo uputiti na to da je Alfons XIII. u vremenu od 1902. imenovao čak 23 vlade. U to su se vrijeme gomilali i prvi kobni vjesnici kasnijeg razvoja. Tako je na primjer 1909. pri štrajku u Barceloni bilo u pet dana stalnih uličnih borbi – koje su ušle u španjolsku povijest kao “Semana Trágica” (tragična sedmica) – ustrijeljeno 200 radnika. Istodobno su pri pobunama radnika počele gorjeti crkve. Jer Crkva se sve više gledala kao omraženi simbol državne vlasti. Važan događaj u vezi s tim predstavljalo je osnivanje anarhističkog sindikata CNT (Confederación Nacional del Trabajo) koji je sebi postavio radikalno revolucionarni i dijelom protudržavni program. Tako se na primjer u prvoj programskoj shemi CNT-a kaže: “Da bi se ukinuo rad na akord trebaju se upotrijebiti sva sredstva što ih ima u pripravnosti izravna akcija za naše ciljeve, kao na primjer bojkot, sabotaža itd. ...”

Razdoblje relativnog mira predstavljale su samo one godine tijekom Prvog svjetskog rata, u kojemu je Španjolska ostala neutralna i zahvaljujući golemim dobitima što ih je španjolsko gospodarstvo postiglo ops-

krbom raznih zemalja ratnih sudionika u Europi, moglo se nešto ublažiti unutarnjopolitičke napetosti na regionalnoj i socijalnoj razini. To se međutim potkraj rata opet munjevito promijenilo. Teški gospodarski pad što je uslijedio doveo je ponovo do zaoštavanja unutarnjih razilaženja. Na ovom se mjestu treba isto tako reći da se zbog tih stalnih regionalnih i socijalnih razmirica nije nikada izgradio cjelovit državni identitet, jedinstveno biće Španjolske, a ozbiljne su se posljedice toga očitovale u građanskom ratu.

S obzirom na prijeteći raspad države, te iscrpljujuća i beskonačna razračunavanja između monarhista, liberala, konzervativaca i radnika, sve je više rasla potreba za nekim "snažnim čovjekom". S obzirom na to ne može čuditi da je "pokret nacionalnog preporoda" bio sve privlačniji i 1923. s Miguelom Primom de Riverom ponovo došao na vlast general. Taj je general poslije puča bez krvi uspostavio s kraljevom suglasnošću diktaturu i radikalno ukinuo demokratske slobode. Za poslove upravljanja brinuo se direktorij koji je vladao bez parlamenta. Kralj je bio faktično i praktično gurnut u pozadinu. Primu de Riveri uspjelo je sljedećih godina s pomoći Francuske pobjednički okončati rat u Maroku. Budući da se on isto tako brinuo za stabilnost u unutarnjoj politici, nije bilo protivljenja njegovom režimu, s iznimkom CNT-a. Primo de Rivera, kome je uspjelo ostati na vlasti sedam godina, do 1930. godine, smatra se nesumljivim Francovim prethodnikom.

Koliko je bio jaz između "dvije Španjolske" i koliko je Crkva dospjela u žarište te polarizacije, pokazuju stavovi dviju značajnih ličnosti Španjolske iz toga vremena, što ćemo ih saznati iz već spominjanog izlaganja prof. Karla Hausbergera. U govoru pred papom u

studenom 1923. rekao je kralj Alfons XIII.: *“Kad bi Vaša Svetost ... pozvala u novi križarski rat protiv neprijatelja naše svete vjere, nikada ne bi Španjolska i njezin kralj odstupili sa svoga počasnog mjesta”*. Tu se vidi koliko su u Španjolskoj bile povezane nacionalna veličina i katolička tradicija. Na protivnoj je strani bila ona druga Španjolska koju nalazimo utjelovljenu u najvećem predstavniku današnjeg španjolskog mišljenja, u Joséu Ortegi y Gassetu (1883.-1955.). On je 23. ožujka 1914. rekao prilikom predavanja što ga je održao u “Teatro de la Comedia” u Madridu: *“Mi smo sigurni da se veliki broj Španjolaca slaže s nama u tome da je sudbina Španjolske najuže povezana s napretkom liberalizma”*. Pritom je objasnio što je shvaćao pod liberalizmom: naime, ono iskonsko uzbuđenje, uvijek živo u povijesti, koje pokušava isključiti svaki utjecaj izvanljudske prirode države i koje uvijek očekuje bolji rezultat od novih socijalnih mjera nego od onih starih i naslijeđenih. Dakle, dosta s utjecajem Crkve, jer ona podliježe ljudskom utjecaju, i dosta sa starim tradicijama! *“Ne, ne možemo slijediti tradiciju...; nužno je upravo suprotno: moramo djelovati protiv tradicije, s onu stranu tradicije”* (usp. Karl Hausberger).

Pod diktaturom Prima de Rivere događale su se na protivnoj strani važne stvari: anarhistički se sindikat CNT, da bi preduhitrio njegovu zabranu, privremeno raspustio, te u tajnosti radio zajedno s republikanskim strankama na rušenju diktatora. Zatim se jedan dio sindikalnog saveza otcijepio i 1927. osnovao FAI (Federación Anarquista Ibérica), organizaciju koja je postavila sebi zadatak da se brine za održavanje čistoće Be-kunjinovog nauka. Iako su se neposredno prije izbivanja građanskog rata te dvije organizacije u svibnju 1936. opet ujedinile, predstavlja taj događaj raskid koji

će biti znakovit za kasnije unutarnje rascjepljenje takozvanog republikanskog tabora u građanskom ratu i daje naslutiti dramatični sukob u kojemu su si neumoljivo stajali na suprotnoj strani predstavnici republikanski zamišljenog modela države, pobornici komunizma (i time besklasnog društva), te ekstremno anarhistički elementi, čija će revolucionarna razorna snaga biti trn u oku čak Staljinu.

Godine 1929. slomila se diktatura Prima de Rivere. Razlozi za to bili su njegova posve nerealistična i kobna gospodarska politika, kao i pobuna časničkog zbora. Diktator je otišao u progonstvo u Pariz, gdje je nekoliko mjeseci kasnije umro u nekom drugorazrednom hotelu. Tada je kralj Alfons XIII. pokušao sâm uzeti vlast u svoje ruke, ali ta njegova vladavina nije bila dugog vijeka. Oporba republikanskih političara, intelektualaca i socijalista pokušavala je naime, isprva bezuspješno, srušiti monarhiju, ali 12. travnja 1931. morao je kralj konačno priznati svoj poraz kad su na izborima što ih je on dao provesti i koji su bili vrednovani kao plebiscit u ukidanju ili opstanku monarhije, izišle republikanske stranke kao uvjerljivi pobjednici protiv monarhista. Navečer poslije izbora izjavio je kralj Alfons XIII. sa za njega neuobičajenim pogledom u budućnost: *“Nedjeljni mi izbori pokazuju da neću dulje uživati nepodijeljenu ljubav svoga naroda, [...] ne želim sudjelovati u onim spletkama što će dovesti do bratoubilačkog građanskog rata, zato sam odlučio odreći se dragovoljno svojih kraljevskih prava na toliko dugo dok bude narod tako želio”*. Tada je kralj otišao u progonstvo ne odrekavši se formalno vlasti. Počele su nemirne godine Druge republike, godine neposredno pred Španjolski građanski rat.

Od Druge Republike do izbijanja građanskog rata

Tijekom godina Druge Republike (1931.-1936.) najprije se njihalo španjolske povijesti na uobičajeni način snažno zanjihalo u jednom pravcu, i to prvo ulijevo, da bi se samo dvije godine kasnije jednakom snagom zanjihalo u protivnom pravcu, dakle udesno. Poslije takozvanog "Bienio de la Reforma (dvoljeće reforme 1931.-1933.) uslijedile su "crne godine" od 1934. do 1936. U predvečerje građanskog rata još je jednom s narodnom frontom prigrabila vlast protivna strana.

Mjeseci neposredno poslije proglašenja Druge Republike, kad je privremena vlada vodila poslove upravljanja, bili su zasjenjeni teškim činovima nasilja kojima se kako zdesna tako i slijeva pokušavalo utjecati na budući politički pravac. Time je bila prije svega teško pogođena Crkva. Tako su u Madridu bile noću na 11. svibnja 1931. zapaljene brojne crkve i samostani. Ta se slika već ubrzo zatim ponovila u gradovima provincija, prije svega Andaluzije (usp. Karl Hausberger). Oдавно rastući antiklerikalizam prerastao je u otvorenu mržnju i razaranje.

Pučanstvo je unatoč tome polagalo velike nade u novu vladu koja je bila izabrana na novim parlamentarnim izborima u lipnju 1931. godine. Iako je na izborima uvjerljivo izašao kao pobjednik lijevi tabor, pripadali su novoj vladi i neki umjereni elementi. Dokaz je za to da je za ministra predsjednika bio izabran uvjereni republikanac Manuel Azanna, za predsjednika države naprotiv u osobi Niceta Alcala Zamore nekađašnji monarhistički narodni zastupnik. Ali težnje mlade republike za reformom nisu naišle samo na ogorčen otpor starih unutarnjošpanjolskih snaga, već su u rastu-

ćoj mjeri osjetile i posljedice svjetske gospodarske krize koja je uslijedila poslije sloma burze u New Yorku 1929. godine, a kasnije su postale žrtvom ideoloških razračunavanja. Brojni su povjesničari unatoč tome čvrsto uvjereni da je Republika propala uglavnom zbog svojih vlastitih unutarnjih proturječnosti, pri čemu je prije svega imao presudnu ulogu *jedan* stav: “nepomirljivost”. Tako je tijekom diskusija oko ustava u jesen 1931. zabilježio s razočarenjem prije spomenuti José Ortega y Gasset – koji je kao narodni zastupnik i sâm sjedio u parlamentu – da je veliki povijesni trenutak rodio jednu malu vrstu: malu vrstu zagrižljivih pravdaša koji su zaokupljeni time da iziđu nakraj s prošlošću, prije svega s prošlošću svojih političkih protivnika, i pritom gube iz vida sadašnjost i budućnost. On je osim toga, gledajući i preko granica Španjolske, zabrinuto ustvrdio kako je u čitavoj Europi – s iznimkom Engleske – nestala vjera u osnovne preduvjete građanskog suživota i pritajeni građanski rat postao normalnim stanjem.

Mladoj je Republici unatoč tome uspjelo pokrenuti važne reforme, prije svega agrarnu reformu. Tu nailazimo na još razlika, uz sve one što su tada obilježavale Španjolsku. Nisu postojale samo velike klimatske razlike koje su imale golem utjecaj na obradu zemlje (neizmjerni su bili neobrađeni sušni predjeli Andaluzije, Aragonije i Astremadure), već je i raspoređenost zemljišnih posjeda upućivala na ekstremne regionalne razlike. Na jugu su se prije svega nalazili latifundiji. Tamo su zemlju uglavnom obrađivali zemljoradnici. U središnjem dijelu i na sjeveru živjeli su jedni uz druge sitni seljaci i veleposjednici, o čijoj su se zemlji brinuli zemljoposjednici ili mali zakupci. Pritom su prije svega zemljoradnici i nadničari, koji su uvelike gladovali,

predstavljali veliku moguću revolucionarnu snagu i stalnu opasnost za socijalni mir koji je pokušala osigurati vlada pod vodstvom Manuela Azaña novom preraspodjelom zemlje, jer je veliki broj socijalnih sukoba proistekao upravo iz tih slojeva. Istodobno se reformom – koja je između ostaloga zabranila neosnovano raskidanje zakupnih ugovora, uvela osmosatni radni dan za nadničare i uredila da dužnost obrađivanja zemlje bude obvezatna – trebala slaba proizvodnja španjolske poljoprivrede povećati boljim tehnoziranjem, prije svega navodnjavanjem. Ali već pri prvim pokušajima provođenja te reforme došlo je do žestokih sukoba između nadničara i veleposjednika i do krvavih razračunavanja između policije i civilnog pučanstva, tako da je vladi naposljetku nedostajalo hrabrosti za provedbu reforme, radi čega se osjećalo pozvanim na akciju lijevo vladino krilo po čijemu se mišljenju nisu reforme dovoljno brzo provodile ni bile dovoljno radikalne. Gubljenje orijentacije u vladinih zastupnika dovelo je naposljetku do toga da je planirana, a nikada provedena agrarna reforma podijelila pučanstvo u dva nepomirljiva tabora.

Drukčije nije bilo na drugom životno važnom području španjolskog suživota, naime na području odnosa između Crkve i države. Ono što se izdavalo za zakonito odvajanje između Crkve i države, pokazalo se ubrzo kao neskrivena agresija. Već je u vrijeme privremene prijelazne vlade dolazilo do iskazivanja neprijateljstva prema crkvenim predstavnicima i ustanovama. Dijelom sam već spomenuo razloge za tadašnje širenje mržnje prema vjeri i Crkvi u Španjolskoj. Takvi su stavovi bili podržavani prije svega u anarhističkim krugovima. U vezi s tim treba se napomenuti da je početkom tridesetih godina bilo u Španjolskoj po procjeni

povjesničara Hughu Thomasa i Geralda Brenana milijun i pol anarhista. Njihov cilj nije bio samo osnivanje besklasnog društva bez tiranske moći vladara, već za najradikalnije predstavnike i potpuno razbijanje državnog aparata a između ostalog ukidanjem platnog sustava. Središnji element slike neprijatelja što je bila stvorena, bila je Crkva.

Izjave vodećih političara prve vlade Druge Republike nisu na žalost baš pridonijele ublažavanju toga usijanog stanja, naprotiv. Dok su neke mjere, kao na primjer ona da se prosvjeta kojom je uvelike vladala Crkva prenese u državne ruke, bile još donekle shvatljive, nisu druge uredbe imale nikakve osnove, pri čemu je još bilo otežavajuće što državne službe nisu na primjer bile kadre da prazninu koja je nastala uklanjanjem Crkve s područja prosvjete, popune nečim jednakovrijednim. Duh novoga ustava bio je naglašeno protucrkveni. Taj je ustav bio tako očito usmjeren na rušenje Crkve da je sâm predsjednik republike, Niceto Alcalá Zamora, priznao da su uvedene mjere zapravo poziv u građanski rat (usp. Karl Hausberger). Stoga ne može čuditi da su se svi veći krugovi katolika pristaša republike okrenuli protiv vlade. Bilo je naime sve jasnije da protuvjerski vladini propisi nisu pogađali samo Crkvu kao instituciju, već su najdublje povrijedili vjerske osjećaje širokih dijelova naroda. Ali vladini su zastupnici republike bili slijepi za takav razvoj događaja. Nije ih se dojmilo čak ni to što je Crkva na početku iskazivala poštovanje prema republici. Vlada je svakom novom pravomoćnom odredbom koja se odnosila na Crkvu sve više smjerala na otvoren progon. Tako je na primjer bilo 1932. naređeno raspuštanje isusovačkog reda i zapljena čitave njegove imovine. Kao (neuvjerljiv) razlog za to bio je naveden četvrti zavjet

iskusovaca, to znači činjenica da su se pokoravali inozemnoj vlasti, naime papi. Nekoliko dana kasnije stupio je na snagu zakon o razvodu braka, a uprava grobljima bila je prenijeta u državne ruke. Istodobno je bilo naređeno uklanjanje križeva iz učionica. Naposljetku je članak 26 vjerskih propisa predvidio raspuštanje svih postojećih redovničkih zajednica.

Takav je razvoj dosegao vrhunac 17. svibnja 1933. s propisom o vjerskim svjedočenjima i vjerskim udru-gama. Crkva se osjećala i uistinu bila ugrožena u svom opstanku. Prof. Karl Hausberger piše o tome: *“S obzirom na to stanje nije Crkvi preostalo ništa drugo nego oštro prosvjedovati. Najprije su 25. svibnja 1933. objavili španjolski biskupi očitovanje o propisu koji se ticao vjerskih svjedočenja. Nekoliko dana kasnije, 3. lipnja, izašla je enciklika “Dilectissima Nobis” pape Pia XI., u kojoj je on žalio zbog stanja u Španjolskoj, a 12. lipnja izdao je nadbiskup Toleda, Isidro Tomás Gomá, svoju glasovitu okružnicu “Horas graves” (Teški časi)”. Krajnje protucrkvni i protuvjerski stav velikog dijela vladinih zastupnika, koji su upravljali sudbinom Španjolske u prve dvije godine Druge Republike, imao je ozbiljne i dalekosežne posljedice. Jedan dio novijih istraživanja vidi u proglašenju zakonskog člana o vjeri čak odluku kojom je republika stavila na kocku svoju budućnost. Koliko je suodlučujući bio taj aspekt pokazuje okolnost da je građanski rat, čiji se izravni uzroci trebaju tražiti u tom vremenu, bio zbog njegovih vanjskih pojava oblika nazivan vjerskim ratom. Po mišljenju mnogih suvremenih promatrača i kasnijih povijesničara postalo je vjersko pitanje središnjim i na žalost nikada riješenim problemom republike.*

Daljnji zadatak što ga je sebi bezuspješno postavila prva vlada Druge Republike bila je reforma vojske.

Ciljevi su bili prorepublikanski časnički stožer, smanjenje vojnih djelovanja i broja vojnika. I ta se reforma međutim odvijala negativno. Umjesto da se u vojsci postiglo prorepublikansko držanje, ona se naprotiv nezadovoljna okrenula protiv vlade i čak kovala planove za rušenje republike. Prvi je opasni znak takvog razvoja događaja bio 1932. pokušaj puča generala Sanjurja, koji je bio međutim brzo svladan.

Dalje je ostalo nejasno pitanje regionalizma i iz toga rezultirajuće napetosti u Kataloniji i Baskiji, što se negativno odražavalo i na cjelokupno gospodarstvo Španjolske.

Godine 1933. provodile su jake snage radništva, predvođene već spomenutim radikalnim sindikalnim savezom CNT, najprije žestoke prosvjedene akcije, a zatim su se tako reći dizale na pobune protiv republike, vlada je bila nemoćna prema rastućim nemirima. Na obje je strane rasla radikalizacija. Ramiro Ledesma Ramos osnovao je s Juntas de Ofensiva Nacional-Sindicalista (JONS) desnoekstremistički pokret protiv anarhosindikalističkim savezima. 29. listopada 1933. utemeljio je José Antonio Primo de Rivera, sin nekadašnjeg diktatora, protuparlamentarnu i protuliberalnu Falange Española (FE) koju je 1936. prisvojio Franco. U međuvremenu su se lijevo-republikanske stranke sve više rascjepkale i naposljetku nisu više bile sposobne vladati. Kad je socijalistička radikalna stranka PSOE (Partido Socialista Obrero) – s oko 1,1 milijun članova u stranci i sindikatu jedna od najjačih grupacija u zemlji – izrazila vladi spremnost na suradnju, to je značilo sigurni svršetak “dvojeća reforme (“Bienio de la reforma”).

19. studenog 1933. bili su provedeni novi parlamentarni izbori, na kojima je izišao kao pobjednik

desni stranački savez CEDE (Confederación Española de Derechas Autonomas). Presudna za pobjedu desnoga tabora nije bila samo njegova veća unutarnja sloga (lijeve su se stranke kandidirale za izbore odvojeno i bile prikraćene zbog važećeg većinskog izbornog zakona), već i okolnost da je utjecajni radikalni sindikalni savez CNT pozvao na bojkot izbora.

S obzirom na napeto političko stanje nastojale su najviše državne službe, ponajprije predsjednik države Niceto Alcalá Zamora, podržavati umjereniju, izmirujuću liniju. Dokaz je za to da za sastavljanje vlade nije bio ovlašten vođa konzervativno-katoličkog desnog stranačkog saveza CEDA, José María Gil Robles – iako je njegova stranka sa 115 mjesta predstavljala najjaču stranku u novom parlamentu, već Alejandro Lerroux, vođa radikalne stranke (Partido Radical) koja je unatoč zbunjujućem nazivu pripadala građanskoj sredini. Stranka oko Josea Marie Gila Roblesa odrekla se na početku sudjelovanja u vladi, kako bi pridonijela smirivanju političog i socijalnog stanja, ali je izričito zahtijevala izmjenu određenih nacрта reforme usvojenih od prijašnje lijevo-republikanske vlade, prije svega u stvarima vjerskih pitanja. Da novoj srednje-desnoj vladi nije stalo do sukoba vidi se iz okolnosti da je novi agrarni ministar Manuel Giménez Fernández odlučno nastavio agrarnu reformu započetu u prethodne dvije godine. Taj profesor kanonskog prava koji je sa svojom vjerom povezo socijalno politički nalog, nije se plašio ni unutarnjostranačkih otpora, da bi ostvario novu raspodjelu španjolskih zemljišnih posjeda. Taj trud oko smirivanja napetosti između opasno rasturajućih snaga i struja španjolskog društva doveo je do toga da se u jednom dijelu kronika povijesnih događaja te dvije godine između 1933. i 1935. nazivaju i “Bienio Recti-

ficador" (ispravljajuće dvoljeće), a ne paušalno osuđujuće "dvije crne godine". Vrijeme koje je zatim uslijedilo bilo je na žalost obilježeno sve većim gubitkom utjecaja građansko-republikanske sredine, dok su prikriveno ili otvoreno opasno jačale protudemokratske grupacije na oba kraja stranačkog spektra (usp. Jochen Plikat).

K tome se treba reći da se sve više radikalizirala i socijalistička radnička stranka PSOE, a s njom sindikalni savez UGT, koji su se za razliku od anarho-socijalističkih pokreta dotada zauzimali za politiku bez nasilja. Tako je u socijalističkim sindikalnim novinama "El Obrero de la Tierra" osvanuo u veljači 1934. naslov: "*Mi smo revolucija*"! Stanje se još dodatno usijalo kad je socijalistička stranka u novom stranačkom programu od siječnja 1934. pooštrila svoj već ionako naglašeno protucrkvjeni pravac, obećala najstrože mjere u poljoprivredi i poreznom pravu bude li preuzela vlast, i prijetila aktualnom predsjedniku države Zamori njegovim bezuvjetnim svrgnućem. O tom zaoštavanju stanja jasno kazuju sljedeća dva svjedočanstva. Largo Cabllero, jedan od vodećih članova PSOE i tijekom građanskog rata ministar predsjednik republike (trebao je ući u povijest kao "španjolski Lenjin"), izjavio je 20. travnja 1934. u govoru pred socijalističkom organizacijom mladeži: "U Španjolskoj će se događati stvari takvog domašaja, da radnička klasa mora zauzeti jasan stav za obranu svojih budućih akcija... Proletarijat će se u danom času bez pitanja dići i žestoko udariti na svoje neprijatelje..." Time su se za građanske i konzervativne snage potvrdile njihove najgore slutnje. Koliko su neumoljive i čvrsto ukorijenjene bile predrasude prema Crkvi može se jasno vidjeti iz prije već spomenutog programa socijalističke stranke iz 1934. godine.

Protiv takvoga stanja nije ništa mogao ni ublažavajući utjecaj ljudi kao što su bili agrarni ministar Manuel Giménez Fernández na jednoj strani i predsjednik države Niceto Alcalá Amora na drugoj strani političkog prostora. Na obje je te strane došlo do dramatičnog gubitka pouzdanja u demokraciju. Sve je manje nositelja političke odgovornosti vjerovalo u to da se politički, socijalni i gospodarski problemi Španjolske mogu riješiti zakonitim, demokratskim, parlamentarnim sredstvima, a malo onih koji su vjerovali u to i borili se za to – njima su pripadali i Manuel Giménez Fernández – bilo je nezadrživo gurnuto u stranu.

Tako pritiješnjen izvana i nesložan iznutra nije ni desni stranački savez – kao već prije Azañina vlada – postigao trajnu ravnotežu. Preustrojstva vlade bila su već nešto uobičajeno. Osobito je loš i oslabljujući učinak na vladino djelovanje imala okolnost da je konzervativna stranka CEDA – iako je kao najjača stranka u parlamentu imala zakonito pravo na sudjelovanje u vladi – bila izlučena iz državne vlasti radi održanja kakvog takvog socijalnog mira. Kad je šef vlade Lerroux u listopadu 1934., tijekom jednog od mnogih preustrojstava vlade, ipak konačno postavio u kabinet tri ministra iz CEDE radi jačanja njegovoga saveza, to su oporbene lijeve stranke shvatile kao otvoreni napad i stoga pozvale u čitavoj zemlji na opći štrajk, koji je imao kobne posljedice. Mnogi povjesničari vide u događajima što su zatim uslijedili – i ušli u španjolsku povijest kao “Crveni oktobar” – točku kristalizacije i slutnju građanskog rata. Zbog štrajkaškog pokreta koji je prije svega zahvatio gradove, došlo je naime na tri mjesta i do oružanih pobuna, i to u Barceloni, Madridu i u pokrajini rudnika Asturiji. Dok je međutim u Barceloni i Madridu bio poslije nekoliko sati uspostavljen

red, u nekoliko su asturijskih rudarskih gradova bile vojska i državne vlasti svladane i situacijom su zagospodarili socijalističko-komunistički komiteti. Stanje se opasno zaoštrilo kad je oko 8.000 rudara naoružanih puškama i dinamitom krenulo na glavni grad pokrajine, Oviedo i zauzelo ga. Tada su izgredi posve izmakli kontroli i izrodili se u pljačku i ubijanje. U sljedeća je dva tjedna bilo ubijeno 40 ljudi, među njima prije svega svećenici, pa i više maloljetnih sjemeništaraca. Bilo je zapaljeno preko 50 crkava; čak je stolna crkva trebala biti eksplozivom razorena.

S obzirom na to stanje odlučila je vlada upotrijebiti vojsku u punoj snazi, kako bi opet ovladala situacijom. Već je pri suzbijanju tih pobuna odigrao središnju ulogu Franco. Budući da rudari nisu bili spremni na predaju, došlo je do strašnoga krvoprolića. Točne brojke u vezi s tim iznosi Tuñón de Lara: na strani pobunjenika bilo je ubijenih 1051; na strani vojske 284. Uz to je bilo više od 30.000 uhićenih. Tako su na obje strane rasli ogorčenje i spremnost na nasilje. U očima mnogih suvremenih promatrača srljala je Španjolska od toga obrata nezadrživo k bezdanu. Manuel Azaña je s osvrutom na to vrijeme rekao: *“Što je moglo biti normalni razvoj s naprecima i povremenim nenadanim pogoršanjima..., a postalo je od 1934. slijepom trkom u katastrofu”*.

Zaoštavanje odnosa među protivničkim stranama dovelo je do toga da su konzervativni krugovi sve više vidjeli svoj jedini spas u vojsci, a socijalisti naprotiv u nasilnom rušenju postojećeg poretka. Iako opet nije manjkalo glasova koji su pozivali na umjerenost, izgubili su se nesaslušani. Sa strahotom komunističke diktature pred očima dobivale su sve više prevlast i u

srednje-desnom taboru ekstremističke struje. Sad ne samo da su reforme proteklih godina bile sve više kočene, već se sve vraćalo u stanje prije početka njihovoga provođenja, kao što to pokazuje na primjer smjena agrarnog ministra Manuela Giméneza Fernández u svibnju 1935., koji je samokritično priznao da se krivnja za nemire ne treba tražiti samo na strani pobunjenika, već i na strani same države (usp. Jochen Plikat).

U daljnjem razvoju događaja doveli su razdori, borbe za vlast i naposljetku korupcijski skandal do pada vlade podupirane od desnog stranačkog saveza. Početkom siječnja 1936. raspustio je predsjednik države Zamora parlament i raspisao izbore, što ih je 16. veljače zahvaljujući slozi socijalističkih, komunističkih i anarhističkih grupacija i neslozi desnoga tabora dobila lijeva narodna fronta. Ali ni vladi narodne fronte nije uspjelo svladati gospodarske i socijalne probleme zemlje. Prije svega nije bila u stanju osigurati javni red. U mjesecima između veljače i lipnja 1936. nizali su se razbojnički prepadi, pljačke i spaljivanja crkava. Opći su štrajkovi kočili odnosno slabili gospodarstvo, politička su ubojstva potresla obje strane. Osobito je stanje vani na selu sve više izmicalo kontroli: nezakonita zaposjedanja zemljišnih posjeda i razvlašćivanja postali su već nešto gotovo uobičajeno. Vladale su prilike sve sličnije građanskom ratu. Obje su se strane opremale za oružani obračun. Socijalistički, komunistički i anarhistički krugovi stvarali su oružane formacije (osobito je komunistička stranka pozivala u to vrijeme u Španjolsku obrazovatelje Komunističke internacionale iz Moskve, kako bi ujedinjenu socijalističku i komunističku mladež poučili rukovanju oružjem). Konzervativne su snage zatražile pomoć vojske.

Koliko je podvojenim postao u međuvremenu stav prema demokraciji i vojnom preuzimanju vlasti i u političara bliskih Crkvi dokazuje sljedeći izvadak iz životopisa Josea Marie Gila Roblesa, znakovitog naslova *"No fue posible la paz"* (Mir nije bio moguć). Kad mu je general Fanjul dan uoči raspuštanja srednje-desne vlade ponudio da upotrijebi vojne snage za preuzimanje vlasti, on je odgovorio: ipak *"neću pokušati pobumu, jer mi to zabranjuje snaga moga demokratskog uvjerenja i nenaklonost uporabi vojnih postrojbi u korist neke političke grupacije..."* Ali ako bi *"vojska okupljena oko svoga zapovijednika bila mišljenja da mora privremeno preuzeti vlast, s ciljem da spasi duh ustava..., neću predstavljati tome ni najmanju zapreku i učinio bih sve što bi bilo potrebno da ne bude prekinuta stalna djelatna moć državne vlasti"*.

Sad su obje strane poznavale samo još nasilje kao politički jezik. Na teror se odgovaralo protuterorom. Političko dvostruko ubojstvo bilo je isto tako povod za izbijanje građanskog rata. Nakon što su bila ustrijeljena dvojica policijskih časnika vladi odane republikanske garde bio je 13. srpnja 1936. osvetničkim činom ubijen u atentatu monarhistički vođa José Calvo Sotelo. Nekoliko dana kasnije, 17. srpnja 1936., stao je general Franco na čelo vojne pobune u španjolskom Maroku koja se sljedećeg dana proširila na kopno. Još se činilo kao da je u tijeku vojni puč kojemu je suđen kratkoročni uspjeh, ali zapravo je počeo građanski rat koji je u trajanju od tri godine podijelio Španjolsku u dva nepomirljiva tabora i na obje strane odnio stotine tisuća žrtava.

Kronološka tablica

- 1808.-1814. Osvajanje Španjolske po Napoleonu koji je svoga brata Josepha Bonapartea postavio za kralja Španjolske.
1812. Sazvan zemaljski sabor u Cádiz, jedinom gradu nezaposjednutom od francuskih trupa; izrada liberalnog ustava pod utjecajem francuskog prosvjetiteljstva.
1814. Kralj Ferdinand VII. vraća se u Španjolsku i stavlja liberalni ustav iz 1812. izvan snage.
1820. Vojna pobuna pod generalom Rafaelom del Riegom otjerala je kralja Ferdinanda VII. izvan zemlje; ponovno uvođenje liberalnog ustava.
1823. Kralj Ferdinand VII. uspostavlja s pomoći Francuske opet apsolutnu monarhiju.
1833. Smrt kralja Ferdinanda VII.
- 1834.-1839. Rat za prjestolonasljedstvo između brata Ferdinanda VII., Karla, i maloljetne kćeri Ferdinanda VII., Izabele, koju je zastupala kraljeva udovica Maria Cristina (Prvi karlistički rat); već je taj rat nosio crte građanskog rata, odnosno unutarnjošpanjolskog kulturnog rata, koji se s prekidima protegnuo do Španjolskog građanskog rata; pobjeda cristionsa (pristaša Izabeline majke, regentkinje Marie Cristine) i uvođenje ustavne monarhije.

1835. Početak sekularizacije i oduzimanja crkvene imovine; otežavanje djelovanja redova ili čak njihovo raspuštanje.
1840. Državni udar pod Esparterom; abdikcija Marie Cristine.
1843. Državni protuudar generala Narváeza
1844. Izabela postaje kraljicom Španjolske
- 1847.-1849. Drugi karlistički rat
1867. Benedikt Menni dolazi u Španjolsku i počinje obnavljati red.
1868. Rujanska revolucija; kraljica Izabela bježi u progonstvo; slijedi vrijeme krajnje socijalne i političke nesigurnosti.
- 1869.-1870. General Serrano vodi poslove upravljanja.
1870. Osnivanje prvih anarhističkih organizacija pod utjecajem ruskog socijalrevolucionara Mihaila Bakunjina; rađanje španjolskog anarhosindikalizma (radikalizirane male sindikalne skupine nastale otcjepljenjem od većih; one će ubuduće imati velik utjecaj na španjolske sindikalne saveze).
- 1872.-1876. Treći karlistički rat
1873. Proglašenje Prve španjolske republike
1874. General Serrano ponovo prigrabljuje vlast i proglašava Isabellinog sina, Alfonsa XII., kraljem Španjolske.

- 1875.-1885. Obnova monarhije pod kraljem Alfonsom XII. koji se doduše prema vani brine za stabilne političke prilike, ali nije kadar učinkovito se boriti protiv prikriveno dalje rastućih napetosti.
1877. Rast industrijalizacije i razvoj radničkog pokreta.
1886. Kralj Alfons XIII. postaje nasljednikom Alfonsa XII.; budući da je još maloljetan, iznajmljuju se u vladanju konzervativna i liberalna stranka; ni mladom kralju nije uspjelo svladati rastuće socijalne napetosti u Španjolskoj, ni riješiti problem težnji Katalonije i Baskije za autonomijom.
1898. Španjolska gubi u španjolsko – američkom ratu svoje posljednje kolonije (Kubu, Porto Rico i Filipine); unutarnjopolitičko stanje sve se više zaoštrava.
- 1902.-1923. Kralj Alfons XIII. imenuje jednu za drugom čak 23 vlade.
1906. Kralj Alfons XIII. jedva izbjegao atentat anarhista 31. svibnja pri vjenčanju s Victoriom von Battenberg.
1909. U Barceloni ustrijeljeno pri štrajku preko 200 radnika.
1910. Osnivanje radikalnog sindikalnog saveza CNT.
- 1914.-1918. Španjolska ostaje u Prvom svjetskom ratu neutralna i opskrbom raznih zemalja sudi-

onica u ratu doživljava nagli gospodarski napredak; po završetku rata rastu novom snagom stare napetosti.

1923. General Miguel Primo de Rivera uspostavlja poslije puča bez krvi diktaturu s kraljevim odobrenjem; on važi kao jasni Francov prethodnik.
1927. Osnivanje saveza španjolskih anarhista FAI (Federación Anarquista Ibérica)
1929. Slom diktature generala Rivere zbog gospodarskih razloga (svjetske ekonomske krize); republikanske, socijalističke i liberalne grupacije otvoreno pokušavaju srušiti monarhiju, čemu se kralj Alfons XIII. najprije uspješno opire.
1931. Kad su pri izborima uvjerljivo pobijedile republikanske stranke protiv monarhista, odlazi kralj Alfons XIII. u progonstvo ne odrekavši se formalno prijestolja.
- 1931.-1936. Godine Druge španjolske republike
- 1931.-1933. "Bienio de la Reforma" (dvoljeće reforme); lijevi savez vodi poslove upravljanja; pale se crkve i samostani; vlada donosi krajnje protucrkvjeni ustav i na kraju se slama zbog unutarnjih sukoba (agrarna reforma, reforma prosvjete, vojna reforma, statuti o autonomiji).
1932. Pokušaj puča generala Sanjurja

1933.-1936. "Bienio Nigro" (crne godine); pri novim izborima provedenim 1933. izašao je kao pobjednik desni stranački savez CEDA; reforme iz dvije prethodne godine radikalno se ukidaju i vraća prijašnje stanje; napetosti rastu; na oba kraja stranačkog spektra jačaju protudemokratske grupacije; 1936. slama se i desni savez radi unutarnjih sukoba.

Listopad 1934. Radnički ustanak u Asturiji, pri kome je ubijeno više svećenika i maloljetnih sjemeništara; General Franco u krvi ugušio ustanak; ubijeno preko 1000 radnika.

Veljača 1936. poslije raspuštanja desnog stranačkog saveza CEDA, dobiva nove izbore lijeva narodna fronta; vladaju anarhističke prilike; opet gore crkve i samostani; politička ubojstva postaju gotovo nešto uobičajeno.

1936. Nakon ubojstva monarhističkog vođe Sotela diže se vojska 17. srpnja na pobunu pod vodstvom generala Franca; počinje Španjolski građanski rat.

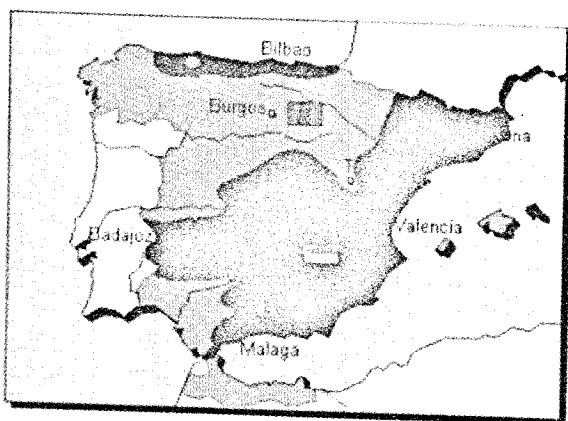
Španjolski građanski rat

Vojni tijek

Vojni tijek Španjolskog građanskog rata dijeli se obično u četiri faze, pri čemu se prva datira od srpnja 1936. do proljeća 1937. U toj je fazi uspjelo pobunjenicima pod Francovim vodstvom u relativno kratkom vremenu dobiti pod svoju vlast oko jedne trećine zemlje. Pobuna je osobito uspjela u Sevilli pod generalom Quipom de Llanom, na Balearima pod generalom Godedom, na Kanarskim otocima i u Maroku pod generalom Francom, u Navarri pod generalom Molom, kao i u Burgosu i Saragossi. Tako su nacionalisti već krajem 1936. nadzirali najveći dio Andaluzije, Extremaduru, Toledo, Avilu, Segoviu, Valladolid, Burgos, Leon, Galiciju, i na sjeveru dijelom Asturiju. U njihovim je rukama bila praktično čitava Zapadna Španjolska i veliki dio Južne Španjolske. Kastilija s glavnim gradom Madridom, Katalonija i praktično čitava Sredozemna obala ostali su naprotiv u rukama republike. Isto su se tako u jednom dijelu na Sjeveru, odvojenom od ostatka republike, uspjele zasada održati snage odane republici.

Iako je odnos snaga na vojnoj razini bio na početku prilično izjednačen, ipak je više važnih čimbenika išlo u prilog pobunjenicima. Tu se treba bez sumnje na prvo mjestu spomenuti činjenica da su prije svega oni bolje školovani dijelovi vojske prebjegli pobunjenicima. Od 15.000 časnika koliko ih je tada brojila španjolska vojska ostalo ih je tako samo 3.500 odano republici. Nadalje je igrala važnu ulogu pomoć što su je nacionalisti primali iz inozemstva. Tako su na primjer

trupe smještene u španjolskom Maroku mogle biti prevezene u domovinu samo zahvaljujući zalaganju njemačkih transportnih zrakoplova, što je bilo osobito važno, jer su mornarica i veliki dio zrakoplovstva ostali odani republici. O njemačkom ćemo sudjelovanju i utjecaju inozemnih sila na tijek građanskog rata reći više u jednom kasnijem poglavlju. Ovdje ću samo reći da je njemačko-talijanska potpora u prvim danima rata mnogo pridonijela početnim uspjesima snaga okupljenih oko Franca i tako zapravo učinila pobunu privlačnom za široke krugove vojske. Uistinu su mnoge vodeće vojske isprva reagirale suzdržano. Tek su brzo napredovanje prije svega Legije stranaca čiji su pripadnici uglavnom doletjeli zrakoplovom iz Maroka, i maurskih regularnih trupa koje su se sastojale od 20.000 najbolje borbeno pripremljenih vojnika odanih Francu, doveli do rastuće brojčane i vojno-tehničke nadmoći pobunjenika.

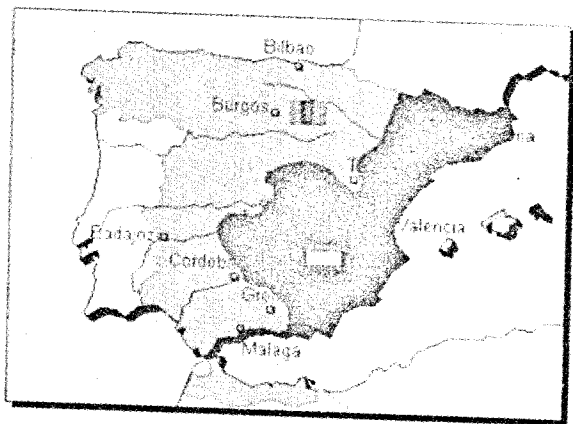
Stanje u srpnju 1936. poslije pobune vojske: područja u svijetloj zoni su dijelovi Španjolske zaposjednuti od Franca, područja u tamnoj zoni područja Republike Španjolske.

Daljnja okolnost koja je pogodovala pobunjenicima bila je da je Francu za razliku od vođa republikanskog tabora uspjelo držati čvrsto na okupu snage koje su bile na njegovoj strani. Pritom mu je pomoglo više okolnosti. Tako je na primjer general Sanjuro, koji je mogao ugroziti njegov položaj vođe, poginuo pri padu zrakoplova, dok je vođa utjecajne falange, Jose Antonio Primo de Rivera, koji se nalazio u zatvoru na republikanskom području, bio 20. studenog 1936. pogubljen.

Unatoč tome nije vojna pobuna proticala onako kako su to planirali njezini vođe, jer iako su nositelji vlasti republike bili uvelike nepripremljeni na pobunu, te su stoga brojna manja područja i gradovi dijelom, bez otpora pali u ruke pobunjenika, počeo se prije svega u većim gradovima formirati organizirani otpor. Pri tome su sve važniju ulogu imali, osim dijelova vojske koji su ostali odani republici, narodne vojne skupine što su ih stvorili radnici. Daljnji su važni element činile takozvane internacionalne brigade (naoružane jedinice sastavljane od dragovoljaca koji su došli iz inozemstva); one su se uspješno odupirale pobunjenicima. K tome je republikanski tabor mogao u sve većoj mjeri računati na potporu iz Moskve. Dok su San Sebastian na sjeveru poslije ogorčene borbe zauzeli pobunjenici još u rujnu 1936., neuspješni su bili njihovi opetovani napadi na glavni grad Madrid, što su ih Francove trupe izvršile u jesen 1936. i u proljeće 1937. Osim neuspjeha u bitci za Madrid bila je od velike važnosti bitka za Guadalajaru u ožujku 1937., u kojoj je pobunjenička vojska osnažena talijanskim jedinicama žestoko poražena. Ti su protuudarci najprije s jedne strane usporili napredovanje nacionalista, a s druge strane ojačali republikanski tabor, u kojemu su već ubrzo nakon početka građanskog rata stekli nadmoć

najekstremističniji elementi. Tako je na čelo vlade došao već 4. srpnja 1936. prije spomenuti vođa socijalista Largo Caballero.

Jedna je okolnost zbog koje je republikanski tabor zadugo došao na loš glas bila strašna hajka (koja je pokrenuta odmah nakon početka vojne pobune) na ustanove i pripadnike Crkve na područjima pod njegovim nadzorom. Iako ćemo se i s tim aspektom detaljno baviti u zasebnom poglavlju, ovdje ću samo reći da je odmah nakon početka građanskog rata bilo ubijeno, često na najokrutniji način, preko 6000 pripadnika Crkve. I 98 pripadnika reda milosrdne braće koji su poginuli u Španjolskom građanskom ratu bili su ubijeni u mjesecima između srpnja i prosinca 1936. O čitavom opsegu i svim strahotama toga krvoprolića saznalo se tek po završetku sukoba.

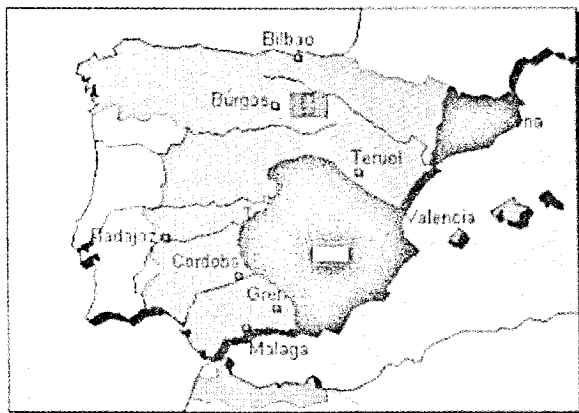

Stanje u listopadu 1937.: Franco drži pod vlašću čitavu Sjevernu Španjolsku i velike dijelove Srednje i Južne Španjolske

Poslije bitke kod Guadalajare, u kojoj su pobunjenici bili prvi put žestoko poraženi, ušao je građanski

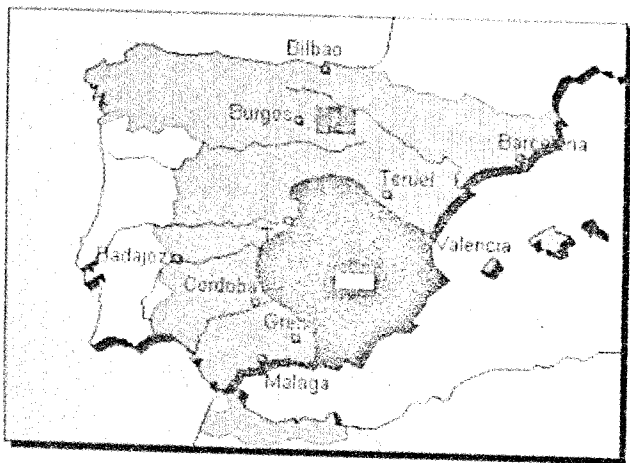
rat u drugu fazu koja je trajala od proljeća 1937. do proljeća 1938. Poslije prtuudara u središnjem dijelu usredotočili su se napadi Francovih trupa na sjeverne dijelove zemlje koji su ostali u vlasti republike. Poslije ogorčene borbe pale su sjeverne pokrajine Asturija, Santander i Baskija u ruke nacionalista. To je bilo od velikog značenja, jer su se tamo nalazila zemaljska središta sirovina, te važna industrijska postrojenja.

U to vrijeme pada i bombardiranje svetog baskijskog grada Guernice iz skupine zrakoplova njemačke legije Condor. Time je bio utemeljen novi način ratovanja: kako bi se slomio otpor protivničke strane nisu se bombardirali samo vojni ciljevi i uporišta, već i civilni ciljevi koji su imali veliku simboličku i moralnu vrijednost. U prosincu 1937. uspjelo je republikanskim trupama vratiti grad Teruel pod svoj nadzor i odande krenuti u ofanzivu. Ona nije međutim bila uspješna i već su u veljači 1938. Francove trupe ponovo osvojile taj grad.

U srpnju 1938. uspio je Francovim trupama odlučujući proboj do Sredozemnog mora.

Treća je faza rata počela probojem nacionalista koji je bio odlučujući za daljnji tijek rata: sredinom travnja 1938. uspjeli su se osvajanjem pokrajine Castellón de la Plana probiti do Sredozemnog mora, te gospodarski i vojno važnu pokrajinu Kataloniju s Barcelomom – koja je u međuvremenu postala glavnim gradom republikanske Španjolske – odsjeći od ostatka republike. To je bila prekretnica. To je vidljivo i iz okolnosti da je tada vlada republike prvi put molila za mir, na što Franco nije međutim pristao, već je zahtijevao bezuvjetnu predaju.

Ožujak 1939.: poslije pada Barcelone bila je predaja Republike Španjolske samo još pitanje vremena.

Iako su u četvrtoj i posljednjoj fazi rata, od prosinca 1938. do ožujka 1939. trupe odane republici krenule još jednom u veliku protuofenzivu i u srpnju 1938. u bici na Ebru još jednom izvojštile pobjedu, nakon toga su neprestano bile u defanzivi, nastojeći barem zadržati

još svoj preostali teritorij, ali su bile sve više potiskivane. Bitka na Ebru koja je trajala od srpnja do studenog 1938., završila je naposljetku republikanskim porazom i s 70.000 mrtvih. Tim se porazom definitivno okrenuo list i republikanske su trupe morale bježati preko Ebra. Nadalje su Francove trupe u siječnju 1939. osvojile Barcelonu i do sredine veljače zauzele čitavu Kataloniju do Pireneja. Dotada službujući predsjednik države, Manuel Azaña, pobjegao je 7. veljače u Francusku, gdje se 24. veljače službeno povukao iz svoje službe. S njim su pobjegle stotine tisuća ljudi preko francuske granice u egzil. U Madridu je zatim preuzeo vlast republikanski vojni vođa koji je Francu ponudio mirovni sporazum, na koji ovaj – uvjeren u svoju pobjedu, kakv je već bio – nije dakako pristao. 28. ožujka 1939. pao je naposljetku i Madrid, a 1. travnja 1939. je Franco objavio završetak građanskog rata.

Na kraju tih vojnih pojedinosti koje se sigurno čine ponešto suhoparnima mora se navesti bolni podatak da je u tom građanskom ratu izgubilo život između 500.000 i 600.000 ljudi.

Političke, socijalne i gospodarske posljedice

Politički razvoj

Istaknuta ličnost Španjolskoga građanskog rata i političkog života Španjolske poslije njega bio je – neovisno o tome kako se o njemu sudi – Francisco Franco y Bohamonde, kratko zvan Franco. Taj je kasniji “Generalissimo” potjecao iz obitelji s dugom vojničkom tradicijom. Bio je rođen 4. prosinca 1892. u Galiciji kao sin pomorskog časnika i od najranije mu je mladosti bila vojnička karijera u usponu. Tako je već u dobi od 12 godina završio pripravno obrazovanje mornarice i 1915. s 22 godine postao najmlađim kapetanom španjolske vojske. Godine 1922. bio je već zapovjednik španjolske Legije stranaca, a 1926. promaknut u ravnatelja Generalske akademije u Saragossi. Od presudnog je značenja za njegovu vojnu i političku karijeru bio 1934. ustanak radnika u Asturiji, što ga je on kao zapovjednik Legije stranaca uspješno ugušio, ali uz osobito grubu primjenu sile. To mu je doduše donijelo naklonost desničara (1935. godine postavio ga je savez desničarskih stranaka za vrhovnog zapovjednika), ali kad je na novim izborima 1936. pobjedila narodna fronta, bio je zbog okrutnog postupanja u Asturiji opet skinut s položaja i “po kazni premješten” na Kanarske otoke kao vojni guverner.

Francovi veliki uspjesi već na početku građanskog rata sastojali su se nesumljivo u tome da mu je uspjelo udružiti pobunjeničke snage i, protivno republikanskom taboru, spojiti u složni blok. To nije ni izdaleka bilo nešto lako, jer su i u desnom taboru postojale u vrijeme izbijanja rata brojne struje protivnih pravaca:

monarhisti, karlisti, falangisti, konzervativno-katolički krug, da nabrojim samo one najvažnije. Pri tome mu je pothvatu pomoglo više okolnosti, kao na primjer smrt osnivača falange, Josea Antonia de Rivere, ili pad zrakoplova generala Sanjurja, koji su mogli ugroziti njegov vodeći položaj. Udruživanjem svih tih elemenata u jednoj jedinstvenoj stranci pribavio si je "Caudillo", kako je Franco bio kasnije nazivan, prikladno sredstvo da nadzire političke aktivnosti svake vrste i utječe na njih.

General Franco 1938. na bojišnici

Zahvaljujući takvom razvoju mogli su pobunjenici već 1. listopada 1936. proglasiti protuvladu, čiji je glavni grad postao Burgos, a vođa države Franco. I tu su, kao već s vojnoga gledišta, imale važnu ulogu Italija i Njemačka. Mussolini i Hitler službeno su priznali novu vladu već 18. studenog 1936. i time je podržali na vanjskopolitičkoj razini. Za unutarnju političku podršku bilo je bez sumnje od velikog značenja da su

španjolski biskupi 1. srpnja 1937., godinu dana nakon izbijanja građanskog rata, javno priznali u okružnici upućenoj svim katoličkim biskupima u svijetu, da su na strani nacionalne Španjolske. Priznanje Vatikana uslijedilo je 28. kolovoza 1937. Time ćemo se međutim detaljnije baviti u poglavlju posvećenom Crkvi.

Dok su se snage u nacionalističkom taboru složno udružile, u republikanskom su se razdijelile i počele se boriti jedna protiv druge. Mjerodavni čimbenik za rastuće razjedinjenje republikanskog tabora bila je sigurno okolnost da se u njemu nije nikada, kao na strani nacionalističkog tabora, razvila neka središnja ličnost vođe. Bilo je doduše karizmatičkih likova, kao što je bio na primjer predsjednik države Manuel Azaña, koji je međutim sve više gubio nadzor nad političkim razvojem republike, ili prije spomenuti vođa socijalista, Largo Caballero, ali nijednom od njih nije uspjelo, kao Francu na protivnoj strani, uspješno se pobrinuti za unutarnje jedinstvo u vlastitom taboru. Koliko je nesređeno bilo od početka stanje u Španjolskoj odanoj republici, pokazuju sljedeći podaci: umjerena vlada formirana prije početka rata pod vodstvom Santiaga Cesaresa Quiroge morala je nakon početka rata odstupiti. Zatim je uslijedila "jedno-dnevna vlada" pod vodstvom Diega Martineza Barria, kome se nije dalo vremena ni da preuzme službene poslove; 19. srpnja 1936. smijenila ju je vlada Joséa Girala sastavljena samo od građanskih republikanaca, koja je obavljala svoju službu samo do početka rujna 1936. A 4. rujna bila je u Madridu osnovana vlada narodne fronte pod vodstvom Larga Caballera, u koju su bili uključeni i komunisti. Ali već sredinom svibnja 1937. srušili su komunisti Caballera; tek je sljedeća vlada – "vlada pobjede" – lijevosocijalističkog ministra predsjednika Ju-

ana Negrina konačno, uz mnogostruka preustrojstva – opstala do završetka rata.

Iz takvog se razvoja jasno vidi da je političko oblikovanje republike sve više zapadalo pod komunistički utjecaj. To se može pripisati tome što je komunistička stranka Španjolske PCE, koja je pored utjecajne anarhističke organizacije CNT, socijalističke stranke i ostalih lijevo usmjerenih grupacija, imala drugorazrednu ulogu, postala zahvaljujući snažnoj potpori iz Moskve – prije svega na vojnoj razini – dominantnim čimbenikom (začudni se razvoj komunističke partije Španjolske može vidjeti iz sljedećih brojki: pri parlamentarnim izborima u veljači 1936. postigla je 16 mandata, a broj članova stranke kretao se između 30.000 do 40.000. U proljeće 1937. brojila je ta stranka već 250.000 članova). Iako ćemo se kasnije detaljnije baviti sudjelovanjem Sovjetskog saveza, Njemačke i Italije, te drugih sila, ovdje ću samo reći da su se već krajem listopada 1936. pojavili sovjetski zrakoplovi i tenkovi u redovima boraca republike. Moskva je tražila dakako kao protuuslugu odgovarajuće pravo na sudjelovanja u političkom oblikovanju republike. Iz toga nisu nastale samo žestoke borbe između anarhista, socijalista i komunista, već je unutar samih tih grupacija došlo do ogorčenih razračunavanja. Pritom je središnje pitanje u kojemu su se duhovi razilazili bilo različito shvaćanje što su ga imali o državnoj vlasti i državnoj moći. Dok su se socijalisti i komunisti pod utjecajem Moskve zalagali za očuvanje hijerarhijski uređenog modela države, anarhisti su zahtijevali i isposlovali ukidanje državnog aparata u područjima pod njihovim nadzorom (prije svega Kataloniji i Aragoniji), i zasniivanje lokalnih i regionalnih organa samouprave. Zbog toga se u republikanskom taboru otvorila druga, unu-

tarnja fronta – što je naposljetku dovelo do rata svakoga protiv svakoga – i postala isto tako velikom opasnošću kao vojno razračunavanje s Francovim trupama.

Engleski pisac George Orwell koji se borio na strani republike i kasnije sabrao svoje dojmove u knjizi "Moja Katalonija", piše o tome: *"Nisam imao pojma da su među strankama postojale ozbiljne razlike. Smatrao sam glupim da bi ljudi koji se bore za život trebali pripdati raznim strankama. Moj je stav uvijek glasio: 'Zašto ne možemo odbaciti sve te političke besmislice i jednostavno nastaviti s ratom'? ... Kao pripadnici narodne vojske bili smo vojnici protiv Franca, ali isto tako i šahovske figure u tom golemom ratu koji se vodio između dviju političkih teorija"*.

Naposljetku je unutarnja borba, do koje je došlo u republikanskom taboru između radikalno lijevo usmjerenih anarhističkih elemenata i Moskvi odanih socijalističkih i komunističkih grupacija, dosegla vrhunac u razvoju događaja koji se može sažeti u poznatoj rečenici: revolucija proždire svoju djecu. Tragični vrhunac toga razvoja bili su svibanjski dani 1937., kad su se stotine, štoviše tisuće boraca koji su bili na strani republike i zajedno se borili protiv Franca, međusobno ubijali u borbi za nadzor strateških točaka u Barceloni.

Socijalne posljedice

Najuže povezano s političkim razvojem i – zbog snage unutarnjeg razdora – još mnogo problematičnije bilo je na republikanskom području vlasti "socijalno pitanje". Tu se naime pod vodstvom anarhista i lijevih socijalista rasplamsala socijalna revolucija koja je bila upravljena protiv građanske države i postojećeg gospodarskog sustava. U roku od nekoliko tjedana bile su

postojeće socijalne i ekonomske strukture preinačene ili ukinute. Cilj revolucije bio je “socijalistički” gospodarski sustav i društveni sustav bez vlasti.

Tijekom te revolucije, koju su kasnije komunisti strogo odani svojoj stranci osudili kao “zabludu”, bili su prometna poduzeća, telefonska društva, uslužna poduzeća, kina, poljoprivreda, te sva ostala poduzeća sustavno kolektivizirani i podređivani samoupravi radnika. Dijelom je bio ukinut i platni sustav i nadomješten zajednički uređenim robnim plaćanjem. Na selu je bilo uvedeno zadružno uređeno obrađivanje zemlje. Pritom se nerijetko radilo o prisilnim mjerama.

George Orwell koji je i sâm bio svjedok te revolucije, piše o tome: *”Prvi sam put bio u gradu gdje je preuzela vlast radnička klasa. Radnici su praktično prisvojili svaku veću zgradu i na njoj izvijesili crvenu zastavu ili crveno-crnu zastavu anarhista. Na svaki su se zid našarali srp i čekić ili početna slova revolucionarnih stranaka. Gotovo je svaka crkva bila ispražnjena, a njezine slike spaljene. Tu i tamo su radničke čete sustavno uništavale crkve. Svaki dućan i svaka kavana nosili su natpis da su kolektivizirani. Čak su i čistači cipela bili kolektivizirani, a njihovi sandučići obojeni u crveno i crno... Ponizni, pa i formalni, uobičajeni načini govora privremeno su nestali. Nitko nije govorio 'Senor' ili 'Don' ili čak 'Usted'. Međusobno se oslovljavalo s 'druže' i 'ti' i pozdravljalo 'Salud!' umjesto 'Buenos dias'”.*

Glavni protivnici revolucije bili su, kao već pri pitanju državne vlasti, komunisti PCE-a ovisni o Moskvi i ostale građanske i lijevo usmjerene stranke narodne fronte. Već rastuća borba na političkoj razini između raznih pravaca bila je na socijalnoj razini nastavljena još većom žestinom.

Koliko su se silno razilazile predodžbe u tom pitanju pokazuju sljedeća dva svjedočanstva iz onoga vremena. Legendarni je anarhistički vođa Buenaventura Durruti izjavio: *“Mi smo oni..., koji su gradili sve te palače i gradove, u Španjolskoj, u Americi, i posvuda u svijetu. Mi radnici se ne bojimo ruševina. Neka buržoazija razruši u komadiće ovaj svijet prije nego što siđe s pozornice povijesti. Mi nosimo u sebi novi svijet, a taj svijet svakoga trenutka raste...”* Posve je drukčijim tonom govorio u isto to vrijeme Staljin u pismu upućenom španjolskim komunistima: *“Trebalo se što više moguće osigurati sloboda trgovine... Moglo bi se u pogodnoj prigodi objasniti tisku da španjolska vlada (republikanskog područja vlasti) neće trpjeti da se dira u imovinu i legitimne interese stranaca u Španjolskoj”*.

S napredovanjem rata bile su ukinute mjere kolektivizacije i samouprave što su ih provodili anarhisti, a njihove organizacije čak privremeno zabranjene. Iz sukoba što se na području republike odvijao između predstavnika državnog socijalizma pod sovjetskim utjecajem i predstavnika “slobodoljubivog komunizma” s društvenim strukturama bez vlasti, izišli su kao uvjerljivi pobjednici oni prvi.

Zamisao o društvu bez vlasti, u kojoj su se ispreplitala socijalno-romantične predodžbe, imala je dalekosežne posljedice i na jednom drugom području, naime u vojničkoj disciplini. Čete anarhista i slobodoljubivih komunista (to znači onih koji se nisu pokoravali nalogima iz Moskve) odbijali su svaku disciplinu, iako su važili kao veoma hrabri. Ako pokojem njihovom pripadniku nije odgovarala neka zapovijed, istupio je iz svoje čete i upustio u često beskonačnu raspravu sa zapovjedajućim časnikom. Suvišno je opisivati posljedice takvoga vladanja za vojnu učinkovitost.

Svjedok tih događaja bio je i glasoviti američki pisac Ernest Hemingway koji je to u svom svjetski poznatom romanu "Kome zvono zvoni", gdje se radi o Španjolskom građanskom ratu, ovako opisao: *"Najprije je Barcelona bila raj luda i romantičnih buntovnika. Sada je raj tobožnjih vojnika, vojnika koji idu rado naokolo u uniformi, koji se rado hvališu i napuhavaju i nose crno-crvene marame oko vrata, koji u ratu sve vole, samo ne borbu. U Valenciji se čovjeku smučti, a u Barceloni se mora smijati"*.

Gospodarske posljedice

Republika Španjolska morala se i na gospodarskom području boriti s većim teškoćama. S jedne se strane moralo civilno gospodarstvo preinačiti u ratnu proizvodnju, s druge su strane najvažnije zalihe sirovina u zemlji bile od osvajanja Asturije i Baskije u rukama nacionalnošpanjolskih trupa. K tome je i opskrba živim namirnicama na republikanskom području vlasti bila sve teža, jer su agrarne zone s najvećim prinosom nadzirale isto tako Francove trupe. Daljnji je problem bio da se vanjska trgovina zbog rata drastično smanjila, jer strani trgovci nisu željeli preuzeti rizik uvoza. Posljedice su bile rastuća nezaposlenost i nagla inflacija, tako da je republikanski novac postao na posljetku bezvrijednim. U Kataloniji je inflacija dosegla između 6 i 7% mjesečno. Obje su se Španjolske morale osim toga boriti s rastućim valom izbjeglica iz onog drugog dijela. Na republikanskoj se strani na posljetku brojilo preko 700.000 izbjeglica.

Građanski je rat imao pogubne posljedice i na svešpanjolskoj razini. Pao je natalitet. Zbog građanskog je rata bio uništen najveći dio proizvodnih postrojenja.

Industrijska je proizvodnja pala od 1935. do 1939. za 31%, poljoprivredna proizvodnja za nešto preko 21%, narodna imovina za 25%, prosječni dohodak po glavi dosegao je tek 1952. stanje iz predratnog vremena. Zbog posljedica građanskog rata i izbijanja Drugog svjetskog rata gladovao je veliki dio stanovništva Španjolske tijekom dviju godina poslije građanskog rata.

Međunarodni opseg

U vezi s međunarodnim opsegom što ga je od početka poprimio Španjolski građanski rat može se ovdje s Waltherom Berneckerom uvodno utvrditi: *"Čak više od pola stoljeća poslije Španjolskog građanskog rata sporno je kao do sada sudjelovanje inozemstva u njegovoj pripremi, u tijeku i u njegovom okončanju, kao i vrijeme, cilj i opseg inozemnih intervencija. Sloga postoji u znanstvenoj raspravi samo u tome da je taj rat imao svoje porijeklo uglavnom u unutarñošpanjolskom sukobu, čije su trajanje, tijek i ishod bili međutim određeni internacionalizacijom rata"*. To ukratko znači da je Španjolski građanski rat bio po svome porijeklu čisto unutarñošpanjolski sukob, ali se o njegovom tijeku i ishodu suodlučivalo iz inozemstva. Taj utjecaj smatraju mnogi povjesničari tako snažnim da govore o "ratu zastupnika" ili o predigri odnosno "generalnoj probi" za Drugi svjetski rat.

Tri državne sile koje su u Španjolskom građanskom ratu imale važnu ulogu bile su nacionalistička Njemačka, Mussolinijeva Italija i Staljinova Rusija, pri čemu su Njemačka i Italija podupirale Franca, a Sovjetski savez naprotiv republikansku Španjolsku. Ostale europske sile, prije svega Engleska i Francuska, sklopile su sporazume o nemiješanju. Njih su doduše

djelomično potpisale i Njemačka, Italija, te Sovjeski savez, ali su ih sustavno kršile. Budući da ćemo se njemačkim sudjelovanjem u Španjolskom građanskom ratu – osobito njegovim dubljim motivima i različitim oblicima – baviti u posebnom poglavlju, ovdje ću samo nataknuti ono osnovno.

Već je bilo spomenuto da je njemačka pomoć znatno pridonijela već početnim uspjesima vojnog puča. Adolf Hitler je uistinu već 26. srpnja 1936., dakle tjeđan dana nakon početka pobune, odlučio podupirati pobunjenike. Zrakoplovi tipa JU 52 odletjeli su 28. srpnja u Španjolski Maroko i tako omogućili da 20.000 Francovih vojnika dospije na španjolsko kopno. Sâm je Hitler ocijenio tu pomoć kao presudnu, te u svojim “razgovorima za stolom” rekao kako bi Franco trebao podići spomenik Junkersima 52 koji su činili zračni most od španjolskog Maroka preko morskog tjesnaca Gibraltara do španjolskog kopna, jer “španjolska revolucija” zahvaljuje svoju pobjedu tom tipu zrakoplova (usv. Walther Bernecker). I njemačka legija Condor, – koja je Franca uglavnom podupirala iz zraka – sudjelovala je u gotovo svim borbenim operacijama i tako presudno utjecala na ratna događanja.

Druga državna sila koja je zajedno s Njemačkom ustrajno podupirala Franca bila je Italija. Suradnja između tih dviju sila, do koje je doveo Španjolski građanski rat, bila je od velikog značenja za kasniji razvoj njemačko-talijanskih odnosa i činila temelj za stvaranje osovine Berlin – Rim. Iako je potpora Njemačke vjerojatno bila po kakvoći potpunija, talijanska je količinski nadmašila potporu svih ostalih inozemnih sila koje su na bilo koji način bile upletene u taj sukob. Suvremeni su talijanski političari išli čak tako daleko da su taj građanski rat gledali kao svoj vlastiti rat. Ta-

lijanska je potpora počela prodajom 12 bombardera Savoia-S81 Francovim trupama. Poslije te prve dostave pomoći uslijedilo je tijekom rata bezbroj daljnjih, između ostaloga gotovo 1.000 zrakoplova, 2.000 topova, 1.000 bojnih vozila, 3.400 strojica, 10.000 automatskog oružja, znatni broj brodova i podmornica, te oko 80.000 boraca (od toga 6.000 pripadnika zrakoplovstva, 45.000 regularnih vojnika i 30.000 fašističkih "crnokošuljaša"). Mussolinijevi su motivi – osim anti-boljševizma što ga je dijelio s Hitlerom – bili po svojoj prilici potreba za ugledom i utjecajem, izolacija i slabljenje Francuske, te san o talijanskom mediteranu (usp. Walther Bernecker).

Engleska, Francuska, pa i SAD držale su se neutralno, iako su i one bile ne različite načine upletene u taj sukob. Tako je na primjer metropola Pariz služila kao središte za novačenje i izobrazbu Internacionalnih brigada, dok su konzervativni engleski krugovi podupirali Franca, jer su se bojali stvaranja komunističkog bloka u Zapadnoj Europi (u Francuskoj je od proljeća 1936. bila pod Léonom Blumom isto tako na vlasti vlada lijeve narodne fronte). Isto vrijedi za američka društva, kao na primjer koncerne General Motors i Texaco, koji su sklapali s frankistima unosne poslove (usp. Walther Bernecker). Pri toj se politici nemiješanja pokazalo osobito lošim da nije bilo nikakvih pokušaja mirovnog posredovanja između sukobljenih strana u građanskom ratu.

Druga je utjecajna sila koja je na razne načine sudjelovala u Španjolskom građanskom ratu bio Staljinov Sovjetski savez. Iako nije poznat opseg sovjetske vojne pomoći za republiku, novija se istraživanja slažu u tome da se radilo o veoma važnoj potpori. Kako se može saznati iz knjige "*Španjolski građanski rat. Do-*

stave pomoći” autora Manuela Tuñona de Lare Viñasa “sadržavale su dostave oružja po vlastitim procjenama najmanje 300.000 pušaka, gotovo 10.500 strojnica, 5.150 lakih strojnica, oko 900 haubica, 3 milijuna granata, 400 bojnih vozila, nešto više od 400 zrakoplova, 786 milijuna streljiva, 10 topova i četiri torpedna čamca skupa s nabojima i druge predmete bojne opreme. K tome su se u velikim količinama dostavljale živežne namirnice, pogonsko gorivo, ugljen, gnojivo, pamuk, teretnjaci i cigarete”. U rat je osim toga bilo uključeno 2.000 ruskih pilota, tehničara i časnika tajne policije. Vojnici iz Rusije uvelike su sudjelovali – za razliku od Francovih pomagača – i u strateškom planiranju republikanskog ratovanja (usp. Walther Bernecker). Zbog geografske udaljenosti i drugih razloga nije međutim ta pomoć postigla učinak kao ona što ju je primala protivna strana.

Uporedno s vojim utjecajem povećavao se, kao što smo prije vidjeli, utjecaj Moskve i na unutarnjopolitički život u republikanskoj Španjolskoj. Dotada beznačajna komunistička partija Španjolske PCE postala je jednom od najvažnijih stranaka i najvažnijim protivnikom anarhističkih organizacija i skupina, čiji je revolucionarni žar za Staljina otišao na temelju vanjskopolitičkih promišljanja predaleko i zato su u unutarnjem sukobu do kojeg je došlo bile isključene iz suradnje. A koliko je uska bila suradnja između republikankse Španjolske i Svojetskog saveza već nekoliko mjeseci nakon izbijanja rata dokazuje okolnost da su 25. listopada 1936. bile španjolske zalihe zlata premještene u Svojetski savez.

Sovjetski se utjecaj osjećao još na jednom, već spomenutom području djelovanja. Tu mislim “Internacionalne brigade” koje su bile sastavljene od dragovo-

ljaca iz inozemstva. One su se pod vodstvom Komunističke internacionale borile na strani republike. Iako nije točno poznat opseg tih kontingenata, danas se procjenjuje na oko 60.000. U redovima tih često šarolikih odreda borili su se pisci, umjetnici, intelektualci i pustolovi, ali i obični ljudi iz cijeloga svijeta. Spomenik njima podigao je Ernest Hemingway u već spomenutom romanu "*Kome zvono zvoni*". Tako su se u "Internacionalnim brigadama našli katolik Geroge Bernanos, baš kao i kasniji francuski ministar kulture Andre Malraux, kasniji zamjenik ministra vanjskih poslova komunističke Čeoslovačke, Arthur London, te Clement Attlee, kasniji britanski premijer koji je dao svoje ime bataljonu britanskih dragovoljaca. Među borcima je bilo Francuza, Talijana, Engleza, Nijemaca, Austijanaca, Kanađana, pa i američka brigada Abraham Lincoln. Njemačka brigada Thälmann, a oko 5.000 boraca, pokazala se osobito sposobnom za borbena djelovanja. Njoj su pripadali državni velikani kasnije Demokratske Republike Njemačke, kao ministri državne sigurnosti Zaisser i Mielke, ministar unutarnjih poslova Dickel i ministar obrane Heinz Hoffmann, a čak je i Walter Ulbricht sudjelovao na svoj način u tom građanskom ratu kao funkcioner. I tim ćemo se dijelom njemačke povijesti baviti podrobnije u sljedećem poglavlju. Internacionalne brigade borile su se na gotovo svim bojištima španjolskog rata. Njihovo je vojno zalaganje dobilo osobito značenje uspješnom obranom Madrida u studenom 1936., kojom su Francove trupe bile prvi put žestoko odbijene.

Gorka je ironija sudbine htjela da su u Istočnoj Europi mogli nekadašnji borci koji su preživjeli Španjolski građanski rat bili pogubljeni u čistkama od 1949. godine.

Njemačko sudjelovanje

“Ulica Gibraltara ne smije se zacrvenjeti. Sovjetska valst na Iberskom poluotoku sigurno bi pridobila za sebe i narodnu frontu Francuske i dovela do stvaranja komunističkog bloka u Zapadnoj Europi, što bi bilo opasno za Njemačku”. Ta rečenica Adolfa Hitlera jasno dokazuje u čemu je bio – barem na početku unutarjšpanjolskog sukoba – glavni motiv za snažno uplitanje Njemačke. Već smo vidjeli međutim da se nije samo Hitler bojao stvaranja komunističkog bloka na Zapadu. Osim Mussolinijeve Italije podupirali su Francovu nacionalnu Španjolsku – iako prikriveno – i engleski, francuski, te američki krugovi. To je osobito jasno vidljivo iz okolnosti da je Franco, koji se pri izbijanju vojne pobune još nalazio na Teneriffi, bio prebačen u španjolski Maroko zrakoplovom tipa Dragon Rapide unajmljenim od engleskih desnih krugova.

Koliko su silno bile “svjetska opasnost od boljševizma” i njezine posljedice u Španjolskoj u središtu promišljanja vodećih nacionalsocijalističkih političara (i koliko su bile instrumentalizirane) dokazuje sljedeći izvadak iz govora što ga je Goebbels održao 10. rujna 1936., dakle ni dva mjeseca nakon početka sukoba: *“Ništa nas ne može međutim bolje poučiti, ništa nas ne bi moglo dublje uvjeriti u ozbiljnost odluka VII. Svjetskog kongresa (Komunističke internacionale, skraćeno zvane Kominterna), nego krvavi i potresni događaji u Španjolskoj. Oni predstavljaju doslovno izvršenje izdanih naloga. Oni su zapravo ostvarenje parole “narodne fronte”, koje u Francuskoj dostiže svoj prvi stupanj, ali u Španjolskoj svoj vrhunac. Dimitrov je izdao tu parolu da bi pod vlašću narodne fronte 'iskoristio moć takve vlasti za revolucionarnu pripremu narodnih ma-*

sa', 'naoružao se za socijalnu revoluciju', jer 'spas će donijeti samo i jedino Sovjetski savez'".

Ali pri istraživanju razloga i ciljeva Njemačkog uplitanja u Španjolskoj mora se – da opet govorim skupa s Waltherom Berneckerom – osim upravo natuknutih ideoloških motiva, uzeti u obzir i “promjenjivost ratnih ciljeva” ovisno o vremenskom tijeku.

Uz navedene antikomunističke komponente proizi-
šao je drugi i ne manje važni cilj njemačkog sudje-
lovanja u Španjolskom građanskom ratu iz sljedećeg
promišljanja tadašnjeg njemačkog ministra zrakoplov-
stva Göringa. On je pred Međunarodnim vojnim su-
dom u Nürnbergu izjavio poslije Drugog svjetskog rata
da je Hitler tjerao da podupire Franca, “s jedne strane
zato da bi se suprotstavio širenju komunizma, a s druge
strane, kako bi se tom prigodom iskušalo moje novo
zračno naoružanje u ovoj ili onoj tehničkoj točki. S
Führerovim sam odobrenjem poslao dolje veliki dio
moje transportne flote i niz mojih pokusnih lovaca i
bombardera, te na taj način mogao u žestokim bojnim
okršajima iskušati je li materijal svrsishodno razvijen”
(Walther Bernecker). Osim ideoloških motiva imali su
važnu ulogu i vojni razlozi. Ali zamisao da se špa-
njolsko ratno poprište koristi tobože kao “vojno
pokusno bojište” (Göring) javila se tek s vremenom.
To se jasno vidi po tome što su na početku bili s
njemačke strane korišteni isključivo transportni
zrakoplovi, a lovački su zrakoplovi, koji su ih pratili
radi zaštite, trebali bezuvjetno izbjegavati borbena
djelovanja. S vremenom je međutim sve više jačalo
njemačko izravno borbena sudjelovanje i naposljetku
bilo presudno za pobjedu Francovih trupa. Nakon što
su tako odmah nakon početka sukoba u srpnju 1936.
prebacili njemački vojni zrakoplovi 20.000 vojnika i

više od 270 tona materijala za Franca iz Maroka na Iberski poluotok, odlučio je Berlin krajem listopada proširiti prvobitni pothvat "Feuerzauber" (čarolija paljbe, op. prev.) i ofenzivno uključiti u španjolska ratna zbivanja zračnu jedinicu koja je bila nazvana "legija Condor). Walther Bernecker iznosi u vezi s tim sljedeće detaljne podatke: *"Legija je raspolagala sa 140 stalno djelujućih zrakoplova (njemački Rajh poslao je u Španjolsku ukupno 600-700 zrakoplova) i s nešto više od 5.000 vojnika; a vojnici su se izmjenjivali u višemjesečnim vremenskim razmacima; tako da se tijekom rata borilo na Francovoj strani ukupno oko 19.000 njemačkih 'dragovoljaca'. Tijekom tog ratnog vremena izbacili su njemački zrakoplovi teret bombi od 21 milijuna tona. Prvi je zapovjednik legije Condor bio general Hugo Sperrle; poslje njega su slijedili Hellmuth Vokmann i Wolfgang von Richthofen. Od početka 1937. do svršetka rata sudjelovala je legija Condor u svim većim borbama (Bilbao, Brunete, Asturija, Teruel, ofenziva u Aragoniji, bitka na Ebru, osvajanje Katalonije). Ona je isporučila Francu preko 110.000 ratnih naprava. Njemački su vojnici pokazivali veliku želju za pripadništvom legiji Condor, jer se sudjelovanje u borbenim djelovanjima što ih je ona vršila nagrađivalo osobito visokom vojničkom plaćom. Nadmoć u zraku je zahvaljujući sudjelovanju njemačke legije Condor dosegla svoj vrhunac u pobjedi nacionalne Španjolske pod Francom. Legija Condor nije samo slomila žestoki otpor baskijskih gradov u travnju 1937. (neslavno poglavlje predstavlja pritom bombardiranje grada Guernice koji je bio njemačkim borbama sravnjem sa zemljom, a kasnije ovjekovječen na istoimenoj glasovitoj slici Pabla Picassa) i tako omogućila Francovim trupama zauzimanje važnih siro-*

vinskih središta u svjevernim pokrajinama Španjolske, već je imala odlučujuću ulogu pri uništenju republikanskog ratnog naoružanja, presudno utjecala na ishod važnih borbenih djelovanja u zemlji. Zrakoplovima visokoletaćima, niskoletaćima, a osobito štukama odnosno obrušivačima bile su velike bitke razbijane u manje pojedinačne okršaje, što su ih tada Francove trupe mogle presuditi za sebe.

Osim upravo prikazanih ideoloških i vojnih razloga imala su i gospodarska promišljanja i odmjeravanja važnu ulogu za uplitanje Njemačke u Španjolski građanski rat. Pritom je interes Berlina bio prije svega usmjeren na bogata nalazišta sirovina u Sjevernoj Španjolskoj. Uistinu su još tijekom građanskog rata bili dobro izgrađeni trgovinski odnosi dviju država.

Kasnije je Franco pristupio i takozvanom "čeličnom paktu" (vojni i gospodarski sporazum sila osovine). Nije se međutim ispunilo jedno drugo Hitlerovo očekivanje. Iako on – što je vrijedno spomena – nije tražio od Franca novac za potporu koji mu je pružao, potajno je gajio sljedeću nadu. Svom j obnašatelju poslova u Franca, generalu a.D. Wilhelmu Faupelu, rekao u studenom 1936.: njemu (Hitleru) je svejedno koji politički poredak vlada (bila to vojna diktatura, autoritarna država ili monarhija); *"njemu je isključivo cilj da poslije svršetka rata ne bude Španjolska vojnska politika ni pod utjecajem Pariza ili Londona ni Moskve i zato se u očekujućem konačnom odlučivanju o novom poretku Europe neće Španjolska nalaziti u taboru neprijatelja, već po mogućnosti prijatelja Njemačke"*. Franco se po završetku građanskog rata unatoč Hitlerovom traženju uporno protivio stupiti u Drugom svjetskom ratu na stranu sila osovine (Walther Bernecker).

Nakon što je njemačko sudjelovanje u Španjolskom građanskom ratu tijekom borbenih djelovanja u godinama 1936.-1937. bilo svjesno prikazivano manje važnim nego što je bilo i većinom prešućivano (Njemačka je potpisala više sporazuma o nemiješanju), po svršetku rata odustalo se od tih mjera opreza i njemački doprinos naprotiv javno slavio. Vojnici legije Condor bili su po povratku u Berlin 1939. slavljani velikom paradom. Za uspomenu na to bila je Wannseestrasse u Zehlendorfu preimenovana u "Spanische Allee" ("Španjolska aleja") i to je ime zadržala do danas.

Već je bilo natuknuto da je Španjolski građanski rat bio i poprište njemačko-njemačkog razračunavanja. Dok se naime na Francovoj strani borila legija Condor, za republiku se borila "Thälmannova brigada", formacija koja se sastojala od 5000 njemačkih dragovoljaca; ona je zajedno s drugim internacionalnim brigadama podupirala vojsku republikanaca. Ta brigada i njezini članovi, ako nisu važili kao odmetnici, bili su osobito u vremenima Demokratske Republike Njemačke uvelike slavljani. To je otišlo tako daleko da je u službenim povijesnim kronikama DRNj – kao što je pokazao Michael Uhl u svojoj knjizi "*Die DDR und der Mythos Spanien*" – važila riječ "građanski rat" kao nepoželjna i mnogo se više govorilo o oslobodilačkom ratu.

Naposljetku ću još napomenuti da su se u Španjolskom građanskom ratu borili i brojni Austrijanci kao dragovoljci kako na Francovoj strani, tako i na strani republike.

Stav Crkve

Crkvi se često predbacivala njezina uska povezanost s Francima i nacionalnom Španjolskom. Ali po-

slije gorkih iskustava u vremenu Druge Republike s njzinim krajnje protucrkvanim propisima i teškim nasilnim činima protiv crkvenih osoba i ustanova, koji su doveli do ozračja netrpeljivosti i otvorene mržnje prema svemu što je makar samo izdaleka imalo veze s Crkvom, ne može čuditi držanje Crkve. Ovdje ću radi zornijeg prikazivanja samo upozoriti na to da je već u prva dva tjedna vojne pobune, od 18. do 29. srpnja 1936., bilo ubijeno 20 pripadnika reda milosrdne braće, među njima čitava zajednica iz Calafella u Tarragoni s 15 članova.

Već je bilo rečeno da neki povjesničari nazivaju Španjolski građanski rat zbog njegovog vanjskog oblika i vjerskim ratom, a za veliki je dio španjolskih katolika čak nosio tako reći crte "križarskog rata". Profesor Hausberger piše odlično o tome: *"Crkva nije do- duše izravno sudjelovala u nacionalističkoj pobuni, alzamientu, ali je vjerski čimbenik zauzimao važno mjesto pri njezinim uzrocima i u njezinom tijeku. Katoličke vodeće snage, biskupi, svećenici i laici, stali su u većini na stranu nacionalista"*. Presudna je za to bila situacija koja se počela razvijati na republikanskom području vlasti: *"Zabrana javnog prakticiranja vjere, zatvaranje crkava u dijelu Španjolske pod nadzorom republikanskih snaga od 19. srpnja, progon i ubojstva svećenika, skrivanje svećenika i vodećih katolika kao jedini način preživljavanja, – sve je to bila svagdašnja sudbina na području republikanske vlasti"* (Karl Hausberger).

Zbog takvog je stanja reagirao kardinal primas Tolleda, Isidro Tomás Gomá, 6. kolovoza 1936., govorom na radiju koji je u nekim dijelovima bio zapravo opravdanje nacionalističke pobune i neosporno utjecao pre-

sudno na to da su se katolici priklonili nacionalističkom taboru pod Francovim vodstvom.

To je držanje bilo najzad ojačano i zapečaćeno godinu dana nakon izbijanja građanskog rata, kad su se španjolski biskupi 1. srpnja 1937. zajedničkim pismom obratili svim katoličkim biskupima svijeta. U tom su svom pismu objasnili kako u iskrenoj brizi za vjeru, domovinu i humanost *“žele prikazati događaje koji označavaju naš rat i daju mu njegova vlastita obilježja”*. Iznijeli su kako je Španjolska podijeljena na dva dijela: na jednoj je strani komunistička revolucija sa svojim barbarskim, protuvjerskim zastranjenjima, na drugoj strani nacionalni pokret sa svojim uvažavanjem vjerskog i nacionalnog poretka. Crkva nije imala u toj situaciji drugog izbora nego stati na onu stranu koja se *“zalagala za obranu poretka, socijalnog mira, tradicionalne civilizacije i domovine, i dakako za obranu vjere”*. Biskupsko je pismo bilo umjerenog tona, emocionalne usklađenosti i realističnog stava. U sadržajnom je pogledu vidjelo u slabljenju vjere španjoskog društva prvi korijen sukoba, a u povratku poštivanja vjere jedino moguće sredstvo za obnovu nacionalnog duha (usp. Karl Hausberger).

To pismo nisu potpisala samo dvojica biskupa: nadbiskup Tarragone, kardinal Francisco Vidal y Barraquer, koji je živio u egzilu u Italiji i biskup Mateo Múgica iz Vitorie. Prvi ga nije potpisao, jer je vjerovao da bi pismena tajna informacija biskupima raznih zemalja bila učinkovitija i manje izlagala opasnosti one koji su još boravili u republikanskom dijelu Španjolske, nego otvoreno zajedničko pismo; drugi ga nije potpisao, jer je bio mišljenja da se to pismo ne obazire na ono što se događa u nacionalističkom taboru. Ostatak episkopata, 43 biskupa i 5 generalnih vikara potpi-

sali su tu objavu, čiji je odjek bio golem. "Odgovorili su svi članovi episkopata (oko 900 biskupa), uz priznanje legitimnosti rata sa strane nacionalne Španjolske i njegovoga karaktera kao križarskog rata za kršćansku vjeru i civilizaciju", utvrdio je kasniji kardinal Plan y Deniel. To je pastoralno pismo iz 1937. postilo učinak da je u roku godinu dana veoma ojačala veza između nacionalne obnove i katoličke restauracije (usp. Karl Hausberger).

Tome su pridonijeli i tragični događaji koji su se u međuvremenu zbili na republikanskom području vlasti. Dvanaest biskupa iz raznih biskupija i zamjenik biskupa iz Tarragone umrli su kao mučenici. Oni su odano svom zadatku i potpuno svjesni opasnosti kojoj su bili izloženi izbijanjem rata, ipak ostali u svojoj službi. "Ne mogu zbog straha otići, moj je zadatak ovdje, koliko god me to stajalo". Rekao je biskup iz Cuence onima koji su mu preporučili bijeg. Iz toga su razloga ostali i drugi pastiri sa svojim stadima.

Bilancu tih strašnih događanja možemo i opet saznati iz izlaganja prof. Karla Hausbergera: "Zbog svoje službe odosno poziva moralo je 4184 svećenika i sjemeništara otići u smrt; većina je njih bila gonjena i ubijena poput divljači. Neke su biskupije pretrpjele osobito teške gubitke, to su bile Barbastro, gdje je moralo umrijeti 123 od 140 svećenika, Lérida, 270 od 410 i Toledo, 286 od 600 svećenika. Od muških pripadnika redova bilo ih je ubijeno 2365, neki od njih u dobi od 17 i 18 godina. Najteže su stradali kletinci s 259, franjevci s 226, pijaristi s 204, maristi sa 1765, braća slobodnih kršćanskih škola sa 165, augustinci sa 155, dominikanci sa 132, isusovci sa 114 i milosrdna braća s 98 mrtvih. Broj ubijenih redovnica iznosio je 283. Ukupno je 6832 svećenika, redovnika i redovnica

žrtvovalo svoj život za vjeru. Što se tiče oblika mučeništva, nije bila izostavljena nijedna kroz povijest poznata metoda: osakaćenje, smrt spaljivanjem, pa i pribijanje na križ”.

Uz strašna ugnjetavanja, mučenja i ubijanja kojima su bili izloženi pripadnici Crkve i katolici na području pod nadzorom republikanaca, ne smije se međutim prešutjeti surovo ugnjetavanje koje se dogodilo na područjima što ih je osvojio Franco. Ono nije bilo upravljeno samo protiv socijalista, komuista i republikanaca, već i protiv republici odanih katolika i pripadnika Crkve. Osobito je trpjelo baskijsko svećenstvo. Protiv toga je osobito optužujuće podigao svoj glas prije spomenuti biskup Mateo Múgica, iako je sâm bio izložen republikanskim činima nasilja i bio poznat po kritičnim stavovima na račun republikanaca (usp. Karl Hausberger).

U “novoj državi” za kojom je težio Franco, postala je Crkva nosećim stupom. Još prije završetka građanskog rata bili su u nacionalnoj Španjolskoj donijeti zakoni i odredbe koji su dali Crkvi mjerodavnu ulogu u društvenom životu. Tako su se obiteljska i socijalna politika usko vezale za socijalni nauk Crkve. I na području obrazovanja bila je Crkvi vraćena njezina stara uloga, ponovo uveden vjeronauk, a u učionicama opet obješeni križevi. Preko 20.000 razorenih crkava bilo je obnovljeno dobrovoljnim priložima i državnim novcem, crkvene ustanove uvelike oslobođene poreza.

Znatno opreznijim u ophođenju s Francovom nacionalnom Španjolskom nego španjolska Crkva pokazao se Vatikan. Iako se i u Rimu pratio s brigom i strahom razvoj događaja u republikanskoj Španjolskoj, upozoravali su nasilni čini, koji su se događali i u nacionalističkom taboru, na oprez i suzdržljivo držanje. Tako

je Vatikan priznao nacionalnu Španjolsku tek 28. kolovoza 1937. godine.

Iako je Crkva posve nesumnjivo bila “žrtva”, a ne – kako se želi prikazati s nekih strana – “počinitelj” u Španjolskom građanskom ratu, sigurno su i predstavnici Crkve i crkveni krugovi činili greške, prije svega oni koji nisu spoznali prešnost određenih socijalnih reformi. Osim njih bilo je međutim i odvažnih katoličkih političara koji su se borili upravo za te reforme, unatoč otporu iz vlastitih redova. Upravo je u vezi s tim i u španjolskoj Crkvi, osobito nakon Drugog Vatikanskog koncila, kritično bavljenje događajima Španjolskog građanskog rata i vremenom poslije njega, pri čemu je došlo do oslobađanja od optičkog dojma “križarskog rata” koji je Španjolsku podijelio na pobjednike i pobijeđene, i pojačano se posvetilo pomirbi.

Prvi medijski rat

Iako su fotografija i film igrali neosporno važnu ulogu već u Prvom svjetskom ratu, ipak važi Španjolski građanski rat kao prvi “medijski rat” 20. stoljeća. To se ima zahvaliti pronalasku što ga je Nijemac Ernst Leitz predstavio 1925. na velesajmu u Leipzigu. Bio je to mali fotoaparatus filmskom patronom, spretan, snažan, precizan i jednostavan za rukovanje, bez foto ploča i opterećujućeg stativa – Leica. Bez tog bi fotoaparata bio nezamisliv moderni slikovni govor rata, koji je prvi put u Španjolskom građanskom ratu od obje strane medijski učinkovito upotrijebljen.

Ilustrirani časopisi iz čitavoga svijeta (kao francuski časopis “Vu”, britanski “Weekly Illustrated”, ali i novoosnovani američki časopis “Life”) izvješćivali su u masovnim izdanjima o ratnim događajima. Među re-

porterima s bojišta postigli su fotografi svjetsku slavu. Tri su vjerojatno najvažnija primjera iz Španjolskog građanskog rata Mađar Robert Capa, čija je fotografija "Smrt jednog lojalista" obišla svijet, zatim Francuz Deschamps, te Greta Taro rodnom iz Stuttgarta, koja je 1937. poginula na poprištu građanskog rata.

Politička fotoreportaža koja je tada nastala imala je tako važnu ulogu da je fotografija s bojišta objavljena u nekom europskom rado čitanom listu mogla utjecati na politiku čitavih država i čak suodlučivali o ratu i miru. Neki je suvremenik rekao: "Capina je kamera važnija od tisuću pušaka". U Francuskoj je poslije objavljivanja prije spomenute fotografije Roberta Cape u ilustriranom časopisu "Vu" došlo uistinu gotovo do krize vlade, jer se jedan dio vlade koji se sastojao od umjerenih snaga, socijalista i komunista, pod pritiskom dojma te fotografije zauzeo za francusko sudjelovanje na strani španjolskih republikanaca.

Takva su dojmlijava slikovna izvješća dovela i do toga da se u svjetskoj javnosti raspravljalo o Španjolskom građanskom ratu više nego ikad prije. Phillip Knightley piše: *"Nijedan drugi rat u prošlim vremenima, s iznimkom možda vijetnamskog rata, nije izazvao tako snažne emocije, tako silno obvezujuće suosjećanje kao građanski rat u Španjolskoj"*. Obje su strane nastojale uvjeriti javnost u jezovita djela one protivne strane. Deschamps je tako na primjer radio s velikom učinkovitošću za nacionaliste, prikazujući uvjerljivo svojim slikama "teror crvenog đavla" ili je prikazao oduševljena mnoštva pri ulasku Francovih trupa; Capa je radio za komunistički časopis "Regards", prikazujući nasilje Francovih trupa. Time su obojica utemeljila dvojbenu profesionalnu etiku koja se do danas često preuzimala u toj struci.

Zaključna razmatranja

U ovoj sam se knjizi klonio okrivljavanja i osuđivanja. Time nisam međutim nikako želio umanjiti odgovornost pojedinaca ili političkih skupina. Na obje je strane bilo osoba i skupina koje su pozivale na umjerenost i suzdrživost; na obje je strane bilo osoba i skupina koje su u primjeni sile vidjele jedino sredstvo za ostvarivanje svojih interesa. Na obje su strane bila počinjena jeziva djela. Dok se međutim bezobzirno postupanje generala Franca oštro osuđivalo u povijesnoj razradi tadašnjih događaja, rado su se previđala strašna nedjela što ih je počinila protivna strana. Tako je na primjer prije spomenuti George Orwell, koji se borio na strani republikanaca i bio teško ranjen, postao pod dojmom jezovitih djela počinjenih od njegovih suboraca ogorčenim neprijateljem komunizma i ostao to do kraja svoga života.

Glavni su uzrok Španjolskoga građanskog rata bile bez sumnje socijalne napetosti i iz njih proizišla unutarnja rastrganost što ju je Španjolska naslijedila iz 19. stoljeća, a koja se još zaoštrila zbog nedostatka pravog političkog vodstva i orijentacije. Pri tome je imao osobito negativne posljedice nedostatak političke sredine koja bi mogla uspješno provesti prijeko potrebne socijalne, gospodarske i političke reforme. Ali trebalo je vremena za promjenu dijelom zastarjelih socioekonomskih prilika, prije svega katastrofalnih životnih uvjeta poljodjelaca. Radnici su na primjer bili od početka upozoreni da ne očekuju previše od agrarne reforme. Lucio Martinez Gil, generalni sekretar socijalističkog saveza sindikata FNTT, rekao je u ožujku 1932.: *“Agrarna se reforma ne može provesti u jednoj ili dvije godine”*. Taj zahtijev za dovoljno vremena nije

međutim bio odobren odgovorima ni s jedne ni s druge strane. Uzroci strašnog progona Crkve kojim je bio obilježen Španjolski građanski rat trebaju se sigurno tražiti u tome što je Crkva bila poistovjećivana s državnom silom. Oni se s druge strane trebaju gledati u razvoju anarhističkog pokreta u Španjolskoj, besprimjernom za europsku povijest, koji je vidio u Crkvi svoga zakletog neprijatelja. Određenu je ulogu igralo po svoj prilici dosljedno nenasilno držanje Crkve: u zemlji gdje se sa svih strana tako reći propovijedala primjena sile, možda se u crkvenom nauku i ustezanju od nasilja vidio ometajući element koji se trebao ukloniti. Daljnji važni čimbenik koji nije međutim bio tipičan samo za Španjolski građanski rat, već za čitavu europsku povijest 20. stoljeća, naziva moderna sociologija "sakralizacijom političkog". Što su drugo bili socijalistički, komunistički i anarhistički nauk nego "nove religije", odnosno "protureligije? I u tome je nesumnjivo središnji motiv za besprimjereno nasilje čijom je žrvom postala Crkva prije 70 godina u Španjolskom građanskom ratu.

Još posljednja napomena: nerijetko se pri bavljenju Španjolskim građanskim ratom nailazi na pokušaje tumačenja koji – iako ne prije svega – vide jedan od motiva za rat u takozvanom "španjolskom biću" odnosno "španjolskom karakteru". Sami su Španjolsci rado skloni tom shvaćanju. Tako vidi konzervativni duh poput Salvadora de Madariaga u "neobuzdanosti španjolskog bića"... "duboko ukorijenjeni uzrok svih španjolskih nemira i borbi", ali inače objektivno prosuđujući čovjek poput Manuela Azane isto tako piše: *"Španjolski je karakter učinio žestokom olujom strasti ono što samo po sebi nije uopće bilo tako novi politički problem da nije već bio viđen negdje drugdje, i uopće nije*

bio tako težak da se nije mogao svladati" (usp. Jochen Plikat). Ta tumačenja nisu međutim održiva. Nisu bile španjolska osobitost ili različitost presudne za Španjolski građanski rat, već su to bili duboko ukorijenjeni društveni, gospodarski i politički uzroci.

Kronološka tablica

17. srpnja 1936. U španjolskom Maroku počinje pod vodstvo generala Franca pobuna vojske protiv vlade Narodne fronte.
19. srpnja 1936. U Madridu i Barceloni propada vojna pobuna.
20. srpnja 1936. Republikanski ministar predsjednik José Giral moli francuskog ministra predsjednika Leona Bluma za pomoć u oružju, general Franco šalje s istim zahtjevom pregovarača Hitleru.
27. srpnja 1936. Njemački transportni zrakoplovi prebacuju 20.000 vojnika stacioniranih u Maroku na španjolsko kopno za potporu Francu.
8. kolovoza 1936. Francuska se vlada odlučuje za nemiješanje.
24. kolovoza 1936. njemačka, Italija i Portugal isto tako potpisuju sporazum o nemiješanju, kojega se međutim drže samo teoretski.

27. kolovoza 1936. Na pozornici unutarnjošpanjolskog sukoba pojavljuju se prvi put časnici i funkcionari iz Sovjetskog saveza.
3. rujna 1936. Francove trupe zauzimaju Taleveru de la Reina.
4. rujna 1936. Vođa socijalista Largo Caballero sastavlja novu vladu u Republici Španjolskoj, snažno priklonjenu Moskvi.
13. rujna 1936. Francove trupe zauzimaju San Sebastian.
1. listopada 1936. Franco formira u Burgosu protuvladu; Burgos tada postaje glavnim gradom nacionalne španjolske; istodobno počinju nacionalnošpanjolske trupe s inozemnom pomoći veliku ofenzivu na Madrid.
25. listopada 1936. Republika Španjolska premješta svoje zalihe zlata u Sovjetski savez.
29. listopada 1936. U redovima boraca Republike pojavljuju se sovjetski tenkovi i zrakoplovi; njemački i talijanski zrakoplovi bombardiraju Madrid.
- studenog 1936. Njemačka vojska formira "legiju Condor" za bojno djelovanje u Španjolskoj.
6. studenog 1936. Vlada Republike Španjolske seli se u Valenciju.
8. studenog 1936. Odbijen veliki napad nacionalnošpanjolskih trupa.

18. studenog 1936. Italija i Njemačka priznaju nacionalnu Španjolsku s glavnim gradom Burgosom i Francovu vladu.
23. studenog 1936. Neuspjeli napad na Madrid.
17. siječnja 1937. Nacionalnošpanjolske snage napadaju Malagu.
8. veljače 1937. Malaga pala.
8. ožujka 1937. Talijanske bojne snage počinju veliku ofenzivu kod Guadalajare.
18. ožujka 1937. Bitka kod Brihuege; Talijani se moraju povući.
31. ožujka 1937. General Mola počinje veliku ofenzivu na Sjeveru protiv pokrajina odanih republici.
26. travnja 1937. Zrakoplovi njemačke "legije Condor" razorili bombardiranjem sveti baskijski grad Guernicu.
- 2.-6. svibnja 1937. Krvave borbe između komunista odanih Moskvi i radikalnih anarhista u Barceloni sa stotinama mrtvih.
15. svibnja 1937. Pada vlada pod vodstvom Larga Caballera; poslije nje slijedi "vlada pobjede" koja ostaje u službi do svršetka građanskog rata.
30. svibnja 1937. Vojne postrojbe republike počinju veliku ofenzivu kod Segovie.

3. lipnja 1937. General Mola pogiba pri padu zrakoplova.
19. lipnja 1937. Bilbao pada u ruke nacionalista.
1. srpnja 1937. Zajednička okružnica kojom španjolski biskupi pristaju uz Francovu nacionalnu Španjolsku.
6. srpnja 1937. Bojne snage republike počinju novu ofenzivu kod Brunete.
24. kolovoza 1937. Santander pada u ruke Francovih trupa.
28. kolovoza 1937. Vatikan priznaje Francovu vladu u Burgosu.
1. listopada 1937. U sindikalnom savezu UGT dolazi do teških unutarnjih razračunavanja, Largo Caballero je odstranjen iz vodstva.
7. listopada 1937. Vatikan imenuje nuncija pri vladi u Burgosu.
31. listopada 1937. Vlada republike Španjolske seli se iz Valencije u Barcelonu.
15. prosinca 1937. Bojne snage republike pokreću ofenzivu kod Teruela, dok Francove trupe istodobno napadaju kod Guadalajare.
22. veljače 1938. Nacionalnošpanjolske snage ponovno zauzimaju Teruel.
9. ožujka 1938. Francove trupe počinju veliku ofenzivu u Aragoniji.

10. ožujka 1938. Hitler ulazi u Austriju; pripojenje Austrije Njemačkoj.
16. ožujka 1938. Snažno bombardiranje Barcelone.
15. travnja 1938. Nacionalnošpanjolske trupe probile se do Vinaroza i odsjikle Kataloniju i Barcelonu od ostatka republike Španjolske; to je presudni obrat u građanskom ratu.
- Svibnja 1938. Francove trupe nezaustavljivo šire svoje pobjedonosno napredovanje do obale Sredozemnog mora.
25. srpnja 1938. Početak bitke na Ebru; bojne snage odane republici ostvaruju posljednji put važnu pobjedu.
21. rujna 1938. Ministar predsjednika Republike Španjolske, Negrin, obećaje pred Savezom naroda povlačenje internacionalnih brigada.
30. rujna 1938. Münchenski sporazum između Njemačke, Engleske, Francuske i Italije o priključenju sudetskonjemačkih područja.
8. studenog 1938. Bojne snage republike odbijene su preko Ebra i odsada će stalno biti u defenzivi.
23. prosinca 1938. Francove trupe počinju veliki napad na Kataloniju.
14. siječnja 1939. Pada Tarragona.
26. siječnja 1939. Francove trupe zaposijedaju Barcelonu.

27. veljače 1939. Vlade Francuske i Velike Britanije priznaju Franca.
28. veljače 1939. Predsjednik države Republike Španjolske povlači se iz svoje službe.
28. ožujka 1939. Nacionalnošpanjolske trupe ulaze u Madrid.
1. travnja 1939. Franco objavljuje pobjedu nacionalnošpanjolskih snaga i proglašava rat završenim.

Korištena literatura i popis knjiga za daljnja razmatranja

- Bernecker, Walther L.: *Krieg in Spanien 1936.-1939.*, Primus Verlag, Darmstadt, 1997.
- Bremen, Gerald: *Die Geschichte Spaniens. Über die politischen und sozialen Hintergründe des Spanischen Bürgerkriegs. The Spanish Labyrinth*, Berlin, 1978.
- Gil Robles, José Maria: *No fue posible la paz*, Eds. Ariel, Barcelona, 1968.
- Hausberger, Karl: *Die katholische Kirche Spaniens zwischen den beiden Weltkriegen*, Regensburg, 1993.
- Hemingway, Ernest: *Wem die Stunde schlägt*, Fischer-Taschenbuchverlag, Frankfurt a.M., 2000.
- Kirsch, Hans-Christian: *Der Spanische Bürgerkrieg in Augenzeugenberichten*, Karl Rauch Verlag, Düsseldorf, 1967.
- Longo, Luigi: *Die Internationalen Brigaden in Spanien – das europäische Buch*, Berlin, 1956.
- Madriaga, Salvador: *Spanien*, Deutsche Verlagsanstalt, Stuttgart, 1979.

- Ortega y Gasset, José: *Obras completas*, Revista de Occidente, Madrid, 1983.
- Orwell, George: *Mein Katalonien. Bericht über den Spanischen Bürgerkrieg*, Diogenes Verlag, Zürich, 2003.
- Plikat, Jochen: *Das Scheitern der Zweiten Spanischen Republik*, Freiburg, 2000.
- Rivas, Enrique de: *Comentarios y notas a "Apuntes de Memoria" de Manuel Azña*, Pre-Textos, Valencia, 1990.
- Straub, Eberhard: *Das spanische Jahrhundert*, Siedlerverlag, München.
- Schmid, Robert: *Das rot-schwarze Spanien. Zur Rolle des Anarchismus im Spanischen Bürgerkrieg*, Rader Verlag, Aachen, 1986.
- Tunon de Lara, Manuel: *Der spanische Bürgerkrieg. Eine Bestandsaufnahme*, Edition Suhrkamp, Frankfurt a.M., 1986.
- Uhl, Michael: *Die DDR und der Mythos Spanien*, Dietz, Bonn, 2004.
- Vilar, Pierre: *Der Spanische Bürgerkrieg*, Wagenbach, Berlin, 1999.
- Wittenbrink, Heinz: *Im Schatten der Weltkriege*, Bertelsmann Lexikon Verlag, Gütersloh/München, 1993.
- Wittkop, Justus: *Unter der schwarzen Fahne, Aktionen und Gestalten des Anarchismus*, Karin Kramer Verlag, Berlin, 1996.

DRUGI DIO

POVIJEST REDA U ŠPANJOLSKOJ

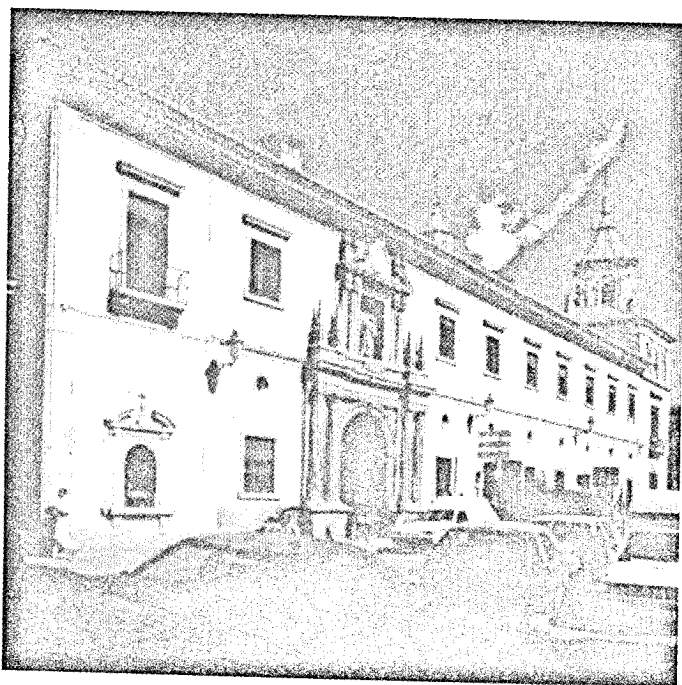
Od osnivanja do razdvajanja reda (1538.-1619.)

Red milosrdne braće “*nastao je u drugoj polovini 16. stoljeća u Granadi u Španjojskoj, kao nastavak karitativne djelatnosti svetoga Ivana od Boga koji je bio rođen u mjestu Montemo-o-Novo (Portugal), a umro je 8. ožujka 1550. godine u Granadi. Oko svetoga Ivana od Boga okupilo se nekoliko učenika koji su se osjećali privučenima njegovim primjernim zalaganjem i podupirali ga u njegovom milosrdnom djelovanju, osobito u bolnici u Granadi koju je on utemeljio. Među njima se isticao Anton Martin koga je taj svetac na samrtnoj postelji opunomoćio da nastavi i vodi njegovo djelo. Sljedećih se godina pridružilo toj skupini još subraće, te su osnovali više bolnica, prije svega u Andalaziji*”.

Povijest nastanka reda Milosrdne braće sažeto je izložena u općim propisima reda. Budući da su život i djelo svetog Ivana od Boga detaljno prikazani u drugim knjigama, nećemo se ovdje time pobliže baviti. Zainteresirane upućujemo na popis knjiga za daljnje razmatranje naveden u dodatku.

Poslije smrti Ivana od Boga usredotičili su se naponi njegovih nasljednika u prvom redu na dovršenje gradnje nove bolnice na južnom rubnom gradskom području Granade, započete još za života toga sveca. Onamo je trebala biti premještena bolnica koju je on osnovao 1539. na obronku Gomelesa. Taj je projekt bio 1553., tri godine poslije smrti njegovoga pokretača, uistinu uspješno dovršen. Nova bolnica koja je uz potporu nadbiskupa i brojnih dobrotvora bila sagra-

đena na zemljištu jeronimaca nudila je smještaj za 200 pacijenata i još ju je sâm Ivan od Boga isplanirao do svih pojedinosti.

Nekoliko godina poslije smrti svetoga Ivana od Boga bila je dovršena bolnica u Granadi.

Veliki problem pred kojim su se našli Anton Martin i njegova subraća poslije smrti Ivana od Boga bio je u tome da on nije zajednici ostavio nikakve propise. On je doduše već 1539. (nova su istraživanja sklona povezati taj događaj s ranijim datumom) primio od biskupa iz Tuya, msgr. Sebastiana Ramireza Fuenlala, redovničku odjeću i redovničko ime *Ivana od Boga*, ali

se nije nikada pobrinuo za to da zajednici koja je nastajala oko njega da čvrsto pravno ustrojstvo. On je osim toga ostao doživotno "laik", to znači da nije ni težio za ređenjem niti ga ostvario. 16. stoljeće obilovalo je osnivanjem novih redova: teatinaca (1524.), kapucina (1528.), barnabita (1530.), uršulinki (1535.), isusovaca (1539.) i drugih, a svi su oni od početka imali više ili manje određeno, jasno ustrojstvo. To nije bio slučaj i s "bratstvom Ivana od Boga", kako je zajednica bila nazivana u prvim papinskim pismima koja su se bavila njome. Tako je smjernica za prve sljedbenike ostao samo i jedino život njezinog osnivača Ivana od Boga i odredba koju je izgovorio na samrti, da Anton Martin bude priznat za njegovoga nasljednika i glavara zajednice.

Druga okolnost koja je otežavala djelovanje mlade zajednice bila je da su braća svojom djelatnošću za siromašne i bolesne ulazila dijelom kako u crkveno tako i u javno područje, te su morala udovoljavati pravnim propisima obaju tih područja, što je postajalo sve težim bez vlastitog pravnog ustrojstva. Da bi se zaokružila slika, treba se još dodati da je upravo tih godina kad je bratstvo Ivana od Boga činilo svoje prve korake, zasjedao crkveni sabor u Tridentu (1545.-1563.), pri kojemu je bio život Crkve dijelom iz temelja nanovo uređen i gotovo su se svakoga dana donosile nove odredbe.

S obzirom na sve to bilo je ono presudno za preživljavanje braće da su mogla računati na bezuvjetnu podršku pučanstva, u koga je još dugo ostalo živo sjećanje na Ivana od Boga, a s druge strane uživala potporu utjecajnih zagovornika – prije svega svetoga Ivana Avilskog i nadbiskupa Granade, don Pedra Guerrera – koji su ih štitili od miješanja izvana i tako im u godi-

nama neposredno poslije smrti njihovoga osnivača omogućili razvoj slobodan od tuđih utjecaja. Prva je briga braće bila, kao što je već uvodno rečeno, dovršenje gradnje bolnice na zemljištu koje je pripadalo Jeronimovim redovnicima i graničilo sa zemljištem gdje se nalazio njihov samostan. Onamo se trebala premjestiti bolnica koju je Ivan od Boga osnovao na uzvisini Gomelesa. To je bilo sve prije nego lako, jer jedan dio jeronimaca nije prihvaćao taj projekt i čak isposlovaio smjenjivanje priora Diega de Linaresa koji je na traženje Ivana Avilskog i nadbiskupa Guerrera prepustio braći zemljište za izgradnju bolnice. Kasnije su se sukobljavanja s tim jeronimcima, kao što ćemo vidjeti, još više zaoštrila. Ovdje ću samo reći da se odnos braće s jeronimcima od početka nadalje teško razvijao (španjolski red jeronimaca, zvan i *eremiti spasenja*, osnovali su talijanski franjevci sredinom 14. stoljeća kod Toleda. Nakon što je red dobio 1377. papinsko priznanje, razvili su se *Jeronimosi*, kako su bili nazivani u Španjolskoj, u jednu od najvećih i najsnažnijih redovničkih zajednica u Španjolskoj i Americi).

Budući da je nova građevina gutala znatne svote novca, odlučio je Anton Martin poslije smrti Ivana od Boga otići u Madrid, kako bi tamo prikupio milodare. Mladoga Juana Garciju ovlastio je da za vrijeme njegove odsutnosti upravlja bolnicom na uzvisini Gomelesa. Osim Juana Garcie priključio se u međuvremenu nastajućem bratstvu sve veći broj članova, od kojih su najistaknutiji bili Pedro Velasco, Simon Avilski, Domenico Piola i Alonso de Retingano.

Budući da se glas o Ivanu od Boga i njegovoj bolnici u Granadi pronio čitavom Španjolskom, zamolili su Antona Martina državni upravitelji u Madridu da i u glavnom gradu osnuje bolnicu. Nakon što se on s pri-

kupljenim milodarima vratio u Granadu i pobrinuo za održanje poslovanja bolnice na uzvisini Gomelesa, kao i za dovršenje nove bolnice, otišao je opet u Madrid i tamo na zemljištu darovanom od nekog dobrotvora započeo gradnju bolnice. Kad je on 1553. umro, bio je već jedan dio bolnice s 20 kreveta u uporabi. Oko njega se osim toga okupilo više muškaraca, među kojima je bio i Juan Gonzalez koga je odredio za svoga nasljednika i koji je pun poleta nastavio započeti posao. Bolnica u Madridu trebala je kasnije biti nazvana po njezinom utemeljitelju i tako postala poznatom kao "bolnica Antona Martina".

U Granadi se u međuvremenu djelatnost braće uspješno nastavljala. Oni nisu nailazili na veće teškoće, s iznimkom nekih nesuglasica s jeronimcima u pogledu pitanja upravljanja. Naprotiv, bolnica je bila obilno opskrbljivana dragovoljnim priložima, nasljedstvima i darovima vjernika. Istodobno se glas o bolnici prvi put raširio preko granica Španjolske. Kad su naime isusovci 1554. obavijestili svoga vrhovnog poglavara o osnivanju novog učilišta u Granadi, ujedno su mu priopćili da se posve blizu nalazi bolnica Ivana od Boga koja se u bilješkama opisuje s oduševljenjem (usp. J. de Bethecourt – E. Olivares, *Historia del Colegio de San Pablo de Granada*, str. 181). Iz zapisa jednog isusovca, i to osobnog tajnika Ignacija Lojolskog, patera Polanca, saznaje se isto tako da je 1555. godine jedan član bratstva Ivana od Boga boravio u gostima u Firenzi u tamošnjem isusovačkom samostanu, ili da bi prikupio milosrđe za bolnicu u Granadi ili možda već na putovanju za Rim, da bi tamo podnio molbu za papinsko priznanje bratstva (usp. José Luis Martínez Gil, *San Juan de Dios: Fundador de la Fraternidad Hospitalaria*, BAC, Madrid, 2002.).

Kako god bilo, u obje je bolnice, kao u onoj u Granadi tako i u onoj u Madridu, napredovalo djelo nove zajednice i privuklo mnogo novih članova. Važna imena takozvanog "drugog naraštaja braće" bila su: Rodrigo de Siguenza, Juan Marin de Dios, Baltasar Herrera, Sebastian Arias, Melchior de los Reyes, Pedro Soriano i Fruros de San Pedro. Taj je naraštaj određivao u godinama između 1560. i 1570. – i to bez sumnje na najbolji način – razvoj budućeg reda Milosrdne braće.

Važan je datum u tom desetljeću bio 11. travnja 1567. godine. Toga je dana španjolski vladar Filip II. pismom obavijestio papu Pia V. o planiranom novom ustrojstvu zdravstva u španjolskim pokrajinama i zamolio ga da podupre tu nakanu odgovarajućim uputama odnosno nalogima španjolskim biskupima. Najvažnija točka planiranih reformi u ustrojstvu zdravstva bila je radikalno smanjenje broja postojećih bolničkih ustanova, pri kojima se u većem broju radilo o malim bolnicama s oko pet do deset kreveta, koje su s pripadajućim im crkvenim ili državnim novcima dijelom postupale krajnje neekonomično, a k tome nisu ni u pogledu medicinskog zbrinjavanja obavljale svoje zadatke na zadovoljavajući način. Ovdje se treba napomenuti da je medicinska znanost doživjela u 16. stoljeću znatni napredak, i ta je "profesionalizacija", kako bismo danas rekli, trajno utjecala na dotadašnje ustrojstvo bolnica.

Ivan od Boga i njegovi nasljednici bili su u pogledu toga plana mnogo ispred drugih i zamisao o reformi ostvarili kako s organizacijskog tako i s medicinskog gledišta u svojoj bolnici s 200 kreveta u Granadi. Zato ne može čuditi da su braća Ivana od Boga bila veoma zainteresirana za provedbu reforme i postala važnim

čimbenicima pri njezinoj konkretizaciji. Tijekom reforme bilo im je povjereno više bolnica i priključilo im se više drugih vjerskih zajednica koje su isto tako djelovale na bolničkom sektoru.

Provedba reforme bila je međutim sve prije nego laka. Uistinu je kralj Filip II. bio prisiljen opetovano posredovati u pape Pia V., kao i u njegovih nasljednika, kako bi zahtijevali dosljedniju suradnju biskupa. Protivljenje je reformi razumljivo. Preveliki su bili interesi koji su bili sada stavljeni na kocku: osim znatnih prihoda kojima su raspolagale male bolničke zadužbine, moralo se odlučiti o novoj raspodjeli dohodka od pogrebnih pristojbi, misa zadušnica i novca za njegu. Zato ne iznenađuje da je Filip II. još 1584. apelirao na papu Grgura XIII. da se u potpunosti ostvari od Crkve obećana potpora pri novom ustrojstvu bolnica i njihovoj djelatnosti.

Još je jedan ukaz Filipa II. iz iste godine trebao imati dalekosežne posljedice za poletnu zajednicu Ivana od Boga. Godine 1567. objavio je naime španjolski vladar pod utjecajem upravo završenog crkvenog sabora u Tridentu stroge mjere protiv Maura koji su ostali u Španjolskoj i dotada mogli posve nesmetano njegovati svoju vjeru, islam, i svoje običaje. Nove su odredbe predviđale da se preostalo islamsko stanovništvo koje je poslije 1495. ostalo u Granadi i okolici, mora posve prilagoditi španjolskoj kulturi i katoličkoj vjeri. Maurska je zajednica najprije pokušala zadržati svoja prava sudskim putem. Kad se to pokazalo bezuspješnim, isplanirala je pobunu koja je bila izvršena uz pomoć berberskih boraca iz Sjeverne Afrike, a koju su Filip II. i njegovi pristaše u godinama 1569.-1570. u krvi ugušili. Tih je godina bolnica Ivana od Boga pod promišljenim vodstvom Rodriga de Siguenze obavljala

dragocjene službe ratne bolnice, što su ih kasnije španjolski autoriteti bogato nagradili. Koliko su visoko bili vrednovani učinci braće pri tim bojnim razračunavanjima, vidljivo je po tome da je papa Pio V. u motu proprio *Cum sicut accepimus*, gdje je Rim prvi put službeno priznao bratstvo i dao mu više povlastica, jasno spomenuo zasluge braće pri njezi kršćanskih vojnika.

Tako upoznat s učinkovitošću i liječničkom vještinom braće – kako spomenuti Rodrigo de Siguenza tako i Sebastian Arias i Pedro Soriano bili su odlični kirurzi, – odlučio je Filip II. ovladati braću da kao bolničari prate brodove koji su plovili u “novi svijet”, u Americu. Braća su kasnije u toj ulozi, kao što ćemo još vidjeti, dokazala svoje liječničko i njegovateljsko umijeće i u pomorskoj bici protiv Turaka kod Lepanta, te tako stekla u očima kralja i pape još veće poštovanje.

Krajem 1570. vodilo je bratstvo Ivana od Boga četiri velike i važne bolnice u Španjolskoj: u Granadi, Madridu, Luceni i Cordobi. Broj je braće znatno porastao, ali isto tako i opseg zadataka što su ih morala svakodnevno svladavati. Poraslo je i njihovo socijalpolitičko značenje i bilo sve više – što je bilo veoma važno – prepoznavano od nadležnih državnih i crkvenih nositelja odgovornosti, iako se kao što ćemo odmah vidjeti, upravo taj socijalpolitički uspon pokazao kao dvosjekli mač. S obzirom na taj mnogo obećavajući razvoj rasla je samosvijest zajednice i braća su odlučila da se konačno otmu utjecaju jeronimaca koji su naime dotada još nadzirali jedno područje koje je bilo za braću životno važno: upravljanje prikupljenim milodarima.

U prilog tom nastojanju išle su nove odredbe što ih je papa Pio V. uveo bulom *Lubricum vitae genus*, a

odnosile su se na cjelokupnu Crkvu, na način života, djelatnost i pravno ustrojstvo nebrojenih crkvenih skupina koje su nastale onih godina. Te su skupine morale odlučiti na koji će način odnosno u kakvom obliku ubuduće sudjelovati u životu Crkve, pri čemu su zajednice poput one Ivana od Boga bile pozvane da svoj položaj urede polaganjem svečanog zavjeta i sazivom kaptola daju sebi prikladno ustrojstvo. Kad je ta povelja objavljena u Granadi, pohitala su braća odmah svom velikom dobrotvoru, nadbiskupu Pedru Guerreru, i s njegovom pomoći sastavila odgovarajuću molbu Rimu, nakon što su prethodno dobila pristanak ostalih zajednica u Madridu, Luceni i Cordobi. Godine 1571. bili su Pedro Soriano i Sebastian Arias poslani s tom molbom u Rim.

U Rimu su braća našla u španjolskom poslaniku pri Svetoj stolici, don Juanu da Zuñigi, utjecajnog saveznika za ostvarenje svoga cilja.

Taj se pothvat unatoč svemu pokazao nimalo lakim, jer su to ipak bile godine inkvizicije kad se na svaki novi potez Crkve sumnjičavo gledalo. K tome su nasljednici Ivana od Boga željeli biti priznati kao "red braće", a ne kao svećenička zajednica, što nije olakšavalo stvar. To što su braća tada relativno brzo postigla to priznanje treba se s jedne strane pripisati okolnosti da su se i kralj Filip II. i njegova sestra Ivana Portugalska osobno zauzeli pred papom za ispunjenje te velike želje sljedbenika Ivana od Boga, a s druge strane tome da je papa Pio V., koji je ušao u povijest Crkve kao smioni reformator, prepoznao bogatstvo što ga je predstavljalo za Crkvu "bratstvo odnosno društvo Ivana od Boga" ("*eorum societatis sen fraternitas*"), kao što su braća još bila nazivana u ispravi o njihovom priznanju, motu proprio *Cum sicut accepimus*. Taj je

motu proprio bio 8. kolovoza 1571. promijenjen u breve *Salvatoris nostri* i prizanao braći prava potrebna za život, što su bila od goleme važnosti za njihov daljnji razvoj (breve je kratka papinska isprava koja nije bila podvrgnuta tako strogim protokolarnim i birokratskim kontrolama kao službene papinske bule).

Tako se tamo nalaze između ostaloga sljedeće odredbe:

“Dopuštamo svim osobama u bolnici da od svećenika bolnice primaju sakramente Crkve”.

“Bolnicu skupa s crkvom isključujemo jednom zauvijek iz jurisdikcije župnika na čijem se području nalazi bolnica, i to što se tiče primanja milodara, pogrebni pristojbi i ostalih novčanih potpora”.

Za jedan daljnji ustupak što je papa učinio braći tom ispravom morala su se ona doduše boriti još gotovo sto godina. Iako je papa u tom dokumentu dao braći izričito dopuštenje da posmrtno ostatke svoga osnivača Ivana od Boga prenesu iz crkve pavlina u svoju bolničku crkvu, pavlini su se tome žestoko opirali tko da je to prenošenje obavljeno tek 28. studenog 1664. godine (pavline je osnovao Franjo Paulški 1454. u Kalabriji/Italija. Kao što su Milosrdna braća polagala zavjet o njezi bolsenih inemoćnih, tako su i pavlini polagali četvrti zavjet, i to da čitav svoj život neće jesti meso. Godine 1672. došli su u Asturiju i Bavarsku, gdje su do danas poznati po određenim receptima, kao što su na primjer Paulaner Fischwürste (riblje kobasice) i po svojoj pivarskoj vještini – pivo Paulaner Bier je pivo vrhunske kakvoće, – koji su nastali pod utjecajem njihove tradicije posta).

Odmah poslije objavljivanja breve-a *Salvatoris nostri* zbilja se 7. listopada 1571. pomorska bitka kod

Lepanta, pri kojoj je kršćanska flota, sastavljena većinom od španjolskih brodova (glasovita *Armada*) potukla flotu osmanlijskog carstva i tako nakon rata protiv Turaka u prvoj polovini 16. stoljeća otklonila od kršćanskog Zapada drugu veliku opasnost. Španjolsku su flotu pratila i osmorica braće mlade zajednice Ivana od Boga, od kojih se u ratnim ljetopisima spominju poimence braća Antonio Morillo, Juan de Santa Cruz, Pedro Rios, Angel Perez, te Sebastian Arias i Pedro Soriano koji su se pridružili u Italiji.

Uz priznanje njihovog odvažnog djelovanja priznao je papa Pio V. zatim 1. siječnja 1572. braću kao crkvenu zajednicu. Dok su braća dobila naime breveom *Salvatoris nostri* tek djelomično priznanje od Rima, sada je bulom *Licet ex debito* uslijedila konačna papinska potvrda. Najvažnije su točke bule bile da su braća dobila pravo svetoga Augustina kao životno pravilo, da su smjela službeno nositi točno utvrđeni posebni habit i u svakoj bolnici imati svećenika, u gradovima, biskupijama i provincijama gdje su imali bolnice, smjeli su skupljati milodare i njima slobodno raspolagati, te imenovati odnosno birati vlastite glavare, koji su bili doduše podređeni nadležnom biskupu.

Bula *Licet ex debito* značila je konačni proboj za mladu zajednicu. Papinskom je potvrdom njezina privlačna snaga još silno porasla. Tako su joj se priključili brojni novi članovi. Potaknuti tim mnogo obećavajućim razvojem i pod pritiskom prije spomenute reforme bolnica koju je pokrenuo kralj Filip II., odlučili su se u to vrijeme pridružiti zajednici Ivana od Boga i Pedro Pecador (1573. god.), koji je sa svojim istomišljenicima osnovao niz malih bolnica u Sevilli i oko nje, te Juan Grande (1579.), kasniji sveti Ivan Grande, koji je vodio poznatu i priznatu bolnicu u Jerezu de la Fron-

tera. Tako je zajednica za kratko vrijeme imala velik broj ustanova, kojima su se stalno pridruživale nove. Osim četiri već postojeće bolnice u Granadi, Madridu, Luceni i Cordobi, osnovane su još i druge, u Sevilli, Antequeri, Malagi, Arcosu de la Frontera, Rondi, Medini Sidonii, Sanlucaru de Barrameda, Villamartinu, Utreri, Badajozu, Martosu, Carmoni i Salamanci. Istodobno su nastale prve podružnice u Italiji, najprije 1572. godine u Napulju, zatim 1581. u Rimu.

Papinsko je priznanje imalo međutim i negativne učinke. Budući da su braća smjela po buli prvi put slobodno raspolagati milodarima što su ih skupili, pokrenuli su Jeronimovi redovnici – kojima je do tada pripadalo pravo upravljanje milodarima – crkveni proces protiv zajednice Ivana od Boga, koji je trajao od 1572. do 1573., a naposljetku su ga opet dobila braća. Spisi toga procesa što ih je pater José Luis Sanchez slučajno našao 1992. u gradskom arhivu Granade, pokazali su se kasnije nadasve važnima za tumačenje povijesti nastanka reda. Jeronimci nisu time priznali svoj poraz, već su započeli civilni proces protiv braće, kako bi barem postigli zadovoljštinu naknadom štete za ustupljeno zemljište. Taj se proces odugovlačio dvadeset godina i naposljetku bio isto tako presuđen u prilog braći Ivana od Boga. Taj je pozitivni razvoj dosegao vrhunac 1586. bulom *Etsi pro debito* kojom je papa Siksto V. uzdigao zajednicu Ivana od Boga u zakoniti red. Iako su braća u svom dotadašnjem položaju – koji se može usporediti na primjer s položajem “kongregacije s papinskim dopuštenjem” – doživjela znatno proširenje i učvršćenje, bula pape Siksta V. otvorila im je nove perspektive, prije svega na međunarodnoj razini. U međuvremenu se povećao naime broj kuća braće na 22, i od toga ih se 17 nalazilo u Španjolskoj, a 5 u Italiji.

S obzirom na sve to dobile su odredbe sadržane u buli posve osobito zanačenje. Tamo se može između ostaloga pročitati:

“Spojit ćemo i udružiti sve bolnice Ivana od Boga, bile one ili će ubuduće biti osnovane u Italiji ili u drugim zemljama, pa i s one strane Alpa i mora, kao što ćemo i sve članove (zajednice) udružiti Našim apostolskim autoritetom u jedan jedini red imenom 'braća Ivana od Boga'”.

Dalje se tamo kaže:

“Istim autoritetom najavljujemo za sljedeću godinu generalni kapitul navedene braće... Kapitulare opunomoćujemo da donose sve potrebne odluke za dobro vođenje i ispravno upravljanje bolnicama, te za dobar način života, za što se trebaju izraditi svrhovita pravila... Članovi kapitula trebaju, ako to smatraju dobrim, podijeliti red na više provincija koje neka budu međutim sve podređene generalu reda”.

Kao što je vidljivo iz tih odredaba nije Sveta stolica svojom bulom potvrdila samo internacionalizaciju reda, već je čak poticala na to. U njoj se osim toga prvi put više ne spominje izričito Španjolska kao središte reda, već se štoviše stavlja na prvo mjesto Italija (*“Spojit ćemo i združiti sve bolnice Ivana od Boga, bile one ili će ubuduće biti osnovane u Italiji ili u drugim zemljama...”*).

Nova orijentacija našla je međutim u kralju Filipu II. i španjolskom vladajućem aparatu dva ogorčena protivnika. Iako su državne vlasti i sâm kralj poticali uspon braće, sad je došlo do temeljitog obrata s obzi-

rom na činjenicu da su braća postala u španjolskim pokrajinama važnim socijalpolitičkim čimbenikom. Kralj Filip II. nije želio trpiti nikakav inozemni utjecaj na unutarnjošpanjolska zbivanja. Upravo se u tom smislu pokazalo – kao što je prije rečeno rastuće socijalno značenje što su ga braća postigla u Španjolskoj, kao dvosjekli nož i postalo čak ozbiljnom opasnošću za opstanak reda.

Filip II. se naime u ono vrijeme ustrajno zauzimao za uređenje katoličke državne Crkve. Model koji mu je pritom bio na umu bila je uska povezanost države i Crkve. Pritom je Crkva trebala biti s jedne strane stavljena pod državnu upravu, da ne kažem tutorstvo, a za uzvrat joj je trebao biti dodijeljen povlašten položaj. Ta misao nije bila nova. U Njemačkoj su isto tako poslije Augsburškog mira iz 1555. godine nastale takozvane zemaljske Crkve koje su bile duboko uvučene u politička zbivanja. Upravo je ta državna katolička Crkva (u Španjolskoj ostala do 1978. državna Crkva) imala kobno djelovanje u Španjolskom građanskom ratu. Isprva se međutim papa Siksto V. žestoko opirao tom “tutorstvu” i novim breveom zahtijevao neodgodivo provođenje bule *Etsi pro debito*. Braća su se ohrabrena i osnažena tom zaštitom od negativnih djelovanja okupila 20. lipnja 1587. u Rimu u bolnici na Tiberskom otoku na svom prvom generalnom kapitalu. Pri njemu su kao zastupnici sudjelovala sedmorica braće iz Španjolske i petorica iz Italije. Za prvog je poglavara bio izabran Španjolac Pedro Soriano koji je kako pri pobuni Maura 1569.-1570., tako i pri pomorskoj bici kod Lepanta 1571. stekao poštovanje španjolskoga kralja. Istodobno je red bio podijeljen u dvije provincije, u Španjolsku sa sjedištem u Granadi i u talijansku sa sjedištem u Rimu. Za provincijala španjolske provincije

bio je izabran brat Baltasar Pecedor, a za provincijala talijanske provincije isto tako Španjolac, brat Diego Ximenez. Takvo španjolsko “zaposjednuće” položaja provincijala sigurno nije bilo slučajno. Time se vjerojatno željelo umiriti španjolskog kralja i njegov dvor. Ta mjera opreza nije međutim koristila. Kralj Filip II. je nepopustljivo ustrajao, iako isprva bezuspješno, na opozivu odredaba sadržanih u buli *Etsi pro debito*.

Sljedećih su godina dva politička događaja uzdrimala iz temelja naoko nezadrživ uspon mlade zajednice.

Prvi je od tih događaja bilo uništenje španjolske armade od Engleza 1588. godine. Time je Španjolska izgubila svoju prevlast u Europi i u svijetu. U sljedećim je stoljećima Engleska vladanjem morskim putovima postala prvom svjetskom silom. Kralj Filip II. je zbog takvih događanja preusmjerio svoje političke težnje pojačano na unutarnje učvršćenje svoga kraljevstva i na španjolske prekomorske kolonije. Pritom je jedna od njegovih glavnih težnji bila da španjolsku monarhiju što bolje zaštiti od tuđeg utjecaja.

Drugi je događaj od velike važnosti bio da je u Francuskoj u isto to vrijeme došao u liku Henrika IV. na vlast “hugenotski kralj”. Nakon što je 1534. već kralj Henrik VIII. od Engleske raskinuo sa Svetom stolicom i uredio vlastitu kršćansku Crkvu neovisno o Rimu – anglikansku državnu Crkvu – prijetio je sada slični razvoj u Francuskoj. Zabrinuti zbog svoga slabiećeg utjecaja i suočeni s opasnošću gubitaka moći, obratili su se nasljednici Siksta V., – a osobito Klement VIII. koji je bio izabran za papu 1592., poslije razdoblja više kratkih pontifikata – za pomoć kralju Filipu II. On se zatim na strani pape umiješao u “francuski

vjerski rat" koji se 1593. s prijelazom kralja Henrika IV. na katolicizam privremeno okončao.

Filip II. je svoju pomoć dakako skupo naplatio. Jedan je od njegovih zahtjeva bio da se redu Ivana od Boga oduzme status reda što mu ga je dao papa Siksto V. Papa klement VIII. udovoljio je tom zahtjevu već tjedan dana nakon preuzimanja papinske službe 13. veljače 1592. breveom *Ex omnibus* i uz navod niza neuvjernih razloga degradirao upravo tek pet godina stari red opet samo na bratstvo ograničene samostalnosti. Tom su ispravom bila braća opet u svim stvarima podređena lokalnim ordinarijima i bilo im je zabranjeno polaganje redovničkog zavjeta. Smjeli su polagati samo zavjet hospitaliteta odnosno skrbi o bolesnima i nemoćnima. Istodobno je bila ukinuta služba generala reda i služba provincijala. A uredbe koje su pri prvom generalnom kapitalu bile proglašene pravomoćnima, stavljene izvan snage. Breveom je bilo osim toga braći zabranjeno više obrazovanje i svećeničko ređenje.

Da su se te odredbe doslovno izvršavale, to bi sigurno značilo smrt mlade zajednice. To nije međutim nikako odgovaralo namjeri španjolskog kralja i njegovoga aparata vlasti, naprotiv, njima je bilo stalo do snažnog daljnjeg razvoja zajednice braće Ivana od Boga. Bilo im je samo važno da taj razvoj bude slobodan od tuđih inozemnih utjecaja i u svemu podređen zastupnicima španjolske vlade i Crkve. Taj je stav postao više nego očitim po razvoju koji je zatim uslijedio. Dok su naime nove odredbe bile u Italiji prihvaćene i poštovane i tako dovele braću gotovo na rub propasti, u Španjolskoj se s prešutnim odobrenjem nadležnih vlasti nisu nikada ili su se tek djelomično ispunjavale. Tako su braća u Španjolskoj i dalje polagala zavjet i ona se prikladna redila za svećenike. Čak su i pitanji-

ma upravljanja mogla dalje nesmetano djelovati. Očiti je dokaz za to da u Španjolskoj nije breve *Ex omnibus* imalo dalekosežne posljedice, činjenica da su tamo braća u godinama zabrane osnovala brojne nove ustanove, a 1595. čak uspjela utemeljiti prvu dokumentiranu podružnicu u Južnoj Americi. Dok su poprište prvog razdoblja rasta zajednice braće bile Grenada i Andaluzija, u drugoj su fazi postale Kastalija i okolica Madrida središtem širenja reda u Španjolskoj. Tamo su krajem 16. stoljeća nastale u kratkom vremenu jedna za drugom nove podružnice u Segovii, Palencii, Toledu, Valladolidu, Riosecu, Pontevedri, Arevalu i Ocani, poslije čega je slijedila prva ustanova u Barceloni, tako da su španjolska braća Ivana od Boga na prijelazu u 17. stoljeće imala 25 bolnica kojima su upravljala.

Braći koja su živjela u Italiji nije dakako ostao skriven taj razvoj, to više što je među njima bilo mnogo Španjolaca koji su njegovali čvrstu vezu sa svojom domovinom i subraćom u Španjolskoj. I zajednica u Italiji doživjela je snažni procvat poslije uzdizanja u red. Tako je broj bolnica u godinama između 1587., kad je bio održan prvi generalni kapitul reda, i 1596., kad su talijanskoj braći bila dijelom vraćena njihova stara prava, porastao s 5 na 21. Da bi se očuvala sloga između svih tih kuća i spriječila propast zajednice, odlučio je naime prior bolnice na Tiberskom otoku, pater Paolo Gallo, zamoliti papu Klementa VIII. da vrati braći njihova prava. Sveti otac ispunio je tu molbu 9. listopada 1596. u nekoliko važnih točaka breveom *Romani Pontificis*. Tako je braći u Italiji bila opet dana zajednička vrhovna uprava i dopušteno da izrade zajedničke propise. Nizu ostalih zahtjeva nije međutim bilo udovoljeno. Tako braća nisu ni dalje smjela polagati redovnički zavjet, već samo zavjet hospitaliteta

odnosno skrbi za bolesne i nemoćne, niti su smjeli primiti svećenike odnosno dati braći da se rede. Novo ustrojstvo uprave i zajednička pravila omogućili su im ipak barem ostanak. Pri generalnom kapitalu koji je bio održan 25. studenog 1596. u Rimu na Tiberskom otoku, izabran je pater Paolo Gallo za poglavara talijanskih kuća reda, a one su podijeljene u dvije provincije: Rimsku provinciju sv. Apostola Petra, s jedanaest bolnica u Srednjoj i Južnoj Italiji, te Napuljsko-sicilijansku provinciju sv. Ivana Krstitelja, sa 17 kuća u Južnoj Italiji i na Siciliji.

Sjednica kaptola pri kojoj su sudjelovali isključivo zastupnici iz talijanskih kuća nije bila važeća za Španjolsku, kao što se ni u breveu *Romani Pontificis* nije Španjolska spominjala ni jednom riječju. Pritom je zanimljivo da su se kuće Napuljsko-sicilijanske provincije nalazile na španjolskom području vlasti, a Filip II. i njegov aparat vlasti nisu ovaj put ni jednom riječju posredovali. Neki povjesničari reda misle da ta činjenica upućuje na to da se nije stranom utjecaju toliko protivio kralj Filip II. koliko neki španjolski biskupi tadašnjeg vremena, prije svega oni iz Granade i Valladolida, koji su po svaku cijenu željeli spriječiti da se braća otmu njihovom području utjecaja i vlasti (usp. José Luis Martínez Gil, *San Juan de Dios: Fundador de la Fraternidad Hospitalaria*, BAC, Madrid, 2002.).

Breve *Romani Pontificis* i generalni kapitul 1596. u Rimu prerdstavljaju važnu prekretnicu u povijesti reda. Otada su se talijanski i španjolski ogranci reda razvijali – iako ne s trenutnim učinkom – pod pritiskom vanjskih okolnosti uvelike neovisno jedan o drugom, prije svega u pravnom i organizacijskom pogledu. Unatoč tome ostala su oba dijela međusobno usko povezana, kao što se vidi između ostalog iz činjenice da se papa

Urban VIII. osjetio 1634. ponukanim da posebnim breveom imenom *Exponi nobis* uredi obvezu poslušnosti španjolske braće koja su živjela u Italiji njihovim talijanskim pretpostavljenima i obrnuto, istu obvezu za talijansku braću koja su živjela u Španjolskoj. U propisima što su ih donosila oba ogranka postojao je načelni sklad. Budući da ovaj prikaz ima kao sadržaj povijest reda u Španjolskoj, vraćat ćemo se u kratkim crtama razvoju talijanskog ogranka reda samo tamo gdje to bude bezuvjetno potrebno.

Začudno je u sljedećem desetljeću jedan ogranak reda imao odnosno postigao upravo ono što je nedostajalo onom drugom. Dok su tako španjolska braća smjela polagati zavjet i rediti braću u svećenike, točno je to bilo zabranjeno braći u Italiji. A ona su opet imala pravo birati vrhovnog vođu za čitavu Italiju i imenovati provincijale za dvije novonastale provincije, što nije bilo dopušteno braći u Španjolskoj.

Te su se različitosti mogle ukloniti tek sljedećih godina. Kao prvo, umro je kralj Filip II. (1598. godine), zatim i papa Klement VIII. (1605. godine), a kao drugo, odvojen razvoj talijanskog i španjolskog ogranka bio je takav da je mogao umiriti i najzabrinutije duhove na španjolskoj strani.

Veoma važnu ulogu pri ponovnom dobivanju starih prava odigrao je začudo čovjek koga braća isprva nisu željela primiti zbog njegove grube vanjštine. Pedro Egipcijaco (Petar Egipćanin), tako se on zvao, obavljao je iz tog razloga na početku samo posao kuhara u bolničkoj kuhinji u Jerezu de la Frontera. Tek su kasnije bile otkrivene njegove neobične sposobnosti, kako u organizacijskim tako i u medicinskim stvarima. O njegovim se uspjesima liječenja pročulo s vremenom do dvora, kamo je tada bio više puta pozivan radi boleš-

ljivog prestolonasljednika. Iz toga se razvilo blisko prijateljstvo sa suprugom kralja Filipa III., Margaretom Austrijskom. S njezinom mu je pomoći uspjelo postići da su i španjolska braća smjela održati generalni kapitul i birati poglavara.

Španjolska su braća dobila to dopuštenje 12. travnja 1608. od pape Pavla V. breveom *Piorum virorum*. Tim breveom nije papa praktično učinio ništa drugo nego proširio na španjolsku braću prava što ih je Klement VIII. priznao 1596. talijanskoj braći breveom *Romani Pontificis*. Pri generalnom kapitulatu koji je bio održan šest mjeseci kasnije u bolnici Antona Martina u Madridu i pri kojem je sudjelovalo 28 priora s pravom glasa, bio je Pedro Egipciano izabran za generala španjolskih podružnica reda i izrađene su zajedničke uredbe koje su imale doduše učinak odmah nakon što su se počele primjenjivati, ali su tek kasnije dobile papinsko priznanje. Novim službenim sjedištem španjolskog dijela reda postao je Madrid. Otada su talijanski i španjolski ogranak reda imali do ponovnog ujedinjenja reda 1888. vlastite generale reda, vlastite generalate, pa i vlastita zastupstva pri Svetoj stolici. U vezi s prvim španjolskim generalnim kapitulom vrijedno je još spomenuti da pri njemu nisu sudjelovali svi španjolski priori kuća, jer su bili protiv novog pravca. Tako poimence priori iz Malage, Ronde, Arcosa, Fuente del Mestre i Salamance nisu željeli španjolskog generala kao vrhovnog upravitelja, već su davali prednost tome da ostanu pod jurisdikcijom dotičnih lokalnih biskupa (usp. J. Ciudad Gomez, *Historia de la Orden*, str. 152-153).

Upravo je velik i često ometajući utjecaj što su ga biskupi vršili na upravljanje bolnicama braće potaknuo sljedećih godina Pedra Egipciana da pri Svetoj stolici

zatraži ponovno imenovanje zajednice redom. Papa Pavao V. podastrio je odgovarajuću pismenu molbu, koju mu je predao novoizabrani španjolski general zajednice, na provjeru kongregaciji biskupa. Neki su se španjolski biskupi, osobito oni iz Cordobe, Malage i Salamance, opet najžešće protivili tom zahtjevu braće. Papa Pavao V. je zrelo promislivši riješio to prjeporno pitanje kompromisom. U njegovom breveu *Romanus Pontifex* od 7. srpnja 1611. bila su španjolska braća i njihove kuće opet službeno uzdignuti u red, ali su ostali podređeni izričito jurisdikciji, nadzoru i vizitaciji lokalnih ordinarija.

Ni mjesec dana kasnije priznao je papa 6. kolovoza 1611. breveom *Inefabilis Divinae Majestatis* uredbu sastavljenu pri generalnom kapitolu 1608. godine. Ali i opet se više biskupa opiralo provođenju tih dviju brevea, tako da se Pavao V. osjećao prisiljenim da novim breveom od 17. rujna 1611., koji je nosila naslov *Nuper supplicationibus* zahtijeva od neposlušnih biskupa uz prijetnju kaznom da se drže nove odredbe.

Koliko je bilo važno ponovno steći status reda vidi se jasno iz razvoja španjolske zajednice u godinama neposredno poslije toga. Tako su u godinama 1612. i 1614. nastale tri važne ustanove: u Alcazaru (1612. god.), te u Cadizu i Murcii (1614. god.); osobito se bolnica u Murcii, koja je imala 150 kreveta, isticala novom i za ono vrijeme veoma modernom opremom i organizacijom. U njoj su se osim operacijske dvorane nalazili i vlastiti odjeli za anatomiju i ljekovite kupke.

Godina 1614. bila je od velikog značenja za španjolsku braću još iz jednog razloga. Nakon što je 1608. godine održan generalni kapitul, bio je po isteku od šest godina pred vratima novi. Dotada službujući general Pedro Egipciano koji se pokazao silno važnim i

zaslužnim za rast zajednice, mogao je na temelju utvrđenih propisa biti po drugi put izabran samo s dispensom Svetoga oca. Sveta stolica dala je tu dispensu na molbe braće već prije održavanja sjednice kapitula pri kojoj je tada Pedro Egipciaco bio, kao što se očekivalo, jednoglasno opet izabran za generala reda.

Za vrijeme njegovog službovanja doživio je red u Španjolskoj ponovno znakovit uspon. Jedina je kočnica ostalo kao i do tada miješanje biskupa u upravljanje sve brojnijim bolnicama. Da bi se to jednom zauvijek okončalo odlučio je Pedro Egipciaco, podržan od svojega vijeća, moliti papu za oslobođenje od jurisdikcije biskupa. Odobrenje što ga je papa Pavao V. dao breveom *Romanus Pontifex* od 16. ožujka 1619., i koji je – kao što je prije spomenuto – važio i za španjolsku i za talijansku kogregaciju, bilo je i do danas ostalo od temeljnog značenja za daljnji razvoj zajednice. Katkad oštrije riječi u nekim odlomcima brevea daju naslutiti da su se neki biskupi kao i prije protivili priznati prava što su braći bila dodijeljena breveima *Romanus Pontifex* od 7. srpnja 1611. i *Nuper supplicationibus* od 17. rujna 1611. godine. Tako se u posljednjem može pročitati: “neki su mjesni ordinariji, kako se čuje, previše proširili pojam dužne poslušnosti braće. Nisu se brinuli samo za upravljanje bolnicama, ... već su željeli sami birati priore i bolničke dušobrižnike za bolnice ..., te postavljati liječnike, kirurge i ostale suradnike, primati novake, ukratko sami određivati sve o čemu po odredbama kongregacije odobrenim od Svete stolice imaju odlučivati njezini priori”. Zato ovim putem “vlastitom pobudom, a ne na zahtjev zajednice ili njezinih priora, izuzimamo snagom Našega Apostolskog Autoriteta kongregaciju Ivana od Boga sa svim njezinim kućama, njezinim generalom, njezinim priorima,

braćom, suradnicima i ostalim osobljem potpuno i zauvijek iz vrhovne vlasti mjesnih ordinarija... Ta se egzempcija odnosi na sve samostalne kongregacije u Italiji, Španjolskoj i drugim zemljama, kako one već postojeće tako i buduće”.

Tom se ispravom okončalo za Milosrdnu braću presudno razdoblje, zato što im je time bio osiguran opstanak u budućnosti i zato što je time bilo i konačno zapečaćeno razdvajanje u dvije kongregacije – talijanskom ogranku reda bila su u međuvremenu postepeno priznata ista prava kao španjolskom.

Španjolska kongregacija u 17. stoljeću (1620. – 1700.)

Godine 1620. održan je treći generalni kapitul španjolskog ogranka reda, pri kojem je odlučeno o novom ustrojstvu španjolskih podružnica. Bolnice u Španjolskoj čiji je broj u međuvremenu porastao na 29, podijeljene su u dvije provincije: Andaluzijsku provinciju s 18 kuća i Kastilsku provinciju s 11 kuća. Službenim je sjedištem Andaluzijske provincije postala Granada, a Kastilske provincije Madrid, gdje su stolovali general i generalno vijeće španjolske kongregacije. Za generala je bio izabran Francisco Fidel, rođeni Španjolac koji je međutim stupio u red u Italiji. Iz toga se može razabrati koliko su uske ostale veze između talijanske i španjolske kongregacije unatoč razdvajanju reda.

Već je prije sjednice kapitula španjolske kongregacije bila donijeta važna odluka u vezi s podružnicama u Južnoj Americi (koja se tada još nazivala “Nova odnosno Zapadna Indija). Tamo su bile naime poslije Cartagene u Kolumbiji, gdje je 1595. nastala prva stalna podružnica Milosrdne braće, bile jedna za dru-

gôm osnivane brojne nove ustanove, i to 1603. u Havani (Kuba), 1605. u Colimi (Meksiko), 1606. u Mexico Cityju, 1606. u Limi (Peru), 1606. u Zacatacasu (Meksiko), 1608. u Durangu (Meksiko), 1611. u Potosi (Meksiko), 1613. u Potosi (Bolivija), 1613. u Piscu (Peru), 1613. u Oruru (Bolivija), 1615. u Arici (Peru), 1616. u Leónu (Meksiko), te 1616. u Concepcionu (Čile), tako da je španjolski ogranak reda brojio 1620. u Novom svijetu ukupno 16. ustanova radi čijega je učinkovitijeg upravljanja bilo odlučeno da se sve one obuhvate u generalnom komesarijatu i podrede zajedničkom upravljanju jednoga komesara.

Spomenuti generalni komesarijat bio je tada 1633. zbog snažnog razvoja što ga je red doživio u Južnoj Americi, razdijeljen u tri komesarijata, i to u komesarijat Terraferma, čije je glavno središte bilo u današnjoj Kolumbiji, ali za čije je službeno sjedište bio izabran Panama City, zatim u komesarijat Perua i Čilea u Limi, i u komesarijat Nove Španjolske sa sjedištem u Mexico Cityju. Kasnije se tim komesarijatima pridružio komesarijat u "Istočnoj Indiji" s djelovanjem u pravoj Indiji, na Filipinima i k tome u Africi. Ti su se komesarijati u kronikama povijesti reda često nazivali i još se danas nazivaju provincijama, iako je njihov položaj bio posve drukčiji. Tako se njihovi priori nisu birali, već su bili imenovani izravno od generala s odobrenjem njegova vijeća. Njihove su dekrete morali osim toga supotpisivati španjolski nuncij, kao i španjolski kralj. Druga se razlika sastojala u tome da su provincijali službeno sudjelovali pri generalnom kapitolu, a generalni komesari nisu.

Godine poslije generalnog kapitula od 1620. bile su za španjolsku braću ispunjena osobitim radom. Potaknuta proglašenjem svetim Ignacija Lojolskog i Terezije

Avilske, koje je papa Grgur XV. uzdigao na čast oltara, učinila su braća potrebne korake za pokretanje postupka za proglašenje blaženim njihovog osnivača Ivana od Boga, koji je bio 1630. uspješno dovršen. Nakon što je saslušano 460 svjedoka, te k tome kralj Filip IV. Španjolski sa svojom suprugom Izabelom i njemački car Ferdinand II. podržali tu želju braće pismenim molbama upućenim Svetoj stolici, bio je Ivan od Boga 21. rujna 1630. po papi Urbanu VIII. primljen u popis blaženika.

37 godina kasnije, nakon što su 1664. bili posmrtni ostaci toga blaženika poslije duge borbe konačno prenijeti iz crkve pavlina u bolničku crkvu braće u Granadi, pokrenuo je papa Klement IX. imenovanjem odgovarajućeg povjerenstva 1667. godine proces za proglašenje svetim. Iako su ovaj put uvelike vodila brigu o tom procesu talijanska braća – oba čuda što su bila podastarta za proglašenje Ivana od Boga svetim zbila su se u Italiji, – dala su i u tom slučaju španjolska braća dragocijeni doprinos. Ta su dva čuda bila doduše priznata već 1679., ali je službeno proglašenje Ivana od Boga svetim uslijedilo – uvjetovano bolešću i smrću pape – tek 16. listopada 1690. godine.

Daljnji su važni datumi iz 17. stoljeća bili za španjolsku Milosrdnu braću:

Pri generalnom kapitolu bila je donijeta odluka o preradbi uredaba koje su bile 1611. prihvaćene po papi Pavlu V. Generalni je kapitul ovlastio za to povjerenstvo koje je na tome radilo više godina. Prerađenu je verziju uredaba odobrio 1640. papa Urban VIII. breveom *Sacrosanctum*. One su – uz male promjene – ostale na snazi do propasti španjolske kongregacije 1835. godine. Najvažnije su novosti u usporedbi s uredbama iz 1611.: pri generalnom kapitolu nisu više

sudjelovali svi priori, već samo priori onih kuća koje su se nalazile u gradovima koji su bili i sjedišta biskupa (ta je odredba bila međutim opozvana, tako da su pri sjednici kapitula smjeli sudjelovati svi priori). General nije više smio biti istodobno prior neke kuće. Izbor priora događao se na sljedeći način: svaki je konvent podastro popis s četiri imena, među kojima je zbor sastavljen od generala, generalnog vijeća, prijašnjih generala i petorice najstarijih priora koji su sudjelovali pri generalnom kapitolu – izabrao onog najprikladnijeg.

Godine 1640. započeo je Portugal rat za nezavisnost protiv Španjolske koji je trajao do 1665. U Portugalu su u međuvremenu španjolska braća osnovala dvije podružnice, i to 1625. bolnicu u Montemor-o Novu, rodnom gradu svetog Ivana od Boga, a 1629. drugu u glavnom gradu Lisabonu. Tijekom rata za nezavisnost protjerao je portugalski kralj Ivan IV. svu španjolsku braću iz zemlje. Tada su portugalska braća izabrala s papinim dopuštenjem vikara kome su se zavjetovala na poslušnost. Nakon završetka rata za nezavisnost opet su portugalska braća uspostavila normalne odnose sa španjolskom kongregacijom. No, budući da je u međuvremenu broj njihovih kuća porastao na osam, a raspolagali su i s dovoljno domaće braće, bilo je pri generalnom kapitolu španjolske kongregacije 1671. godine odlučeno da im se dopusti stvaranje vlastite provincije. Tako je 1671. nastala Portugalska provincija svetog Ivana od Boga sa sjedištem u Lisabonu. Ta se provincija pokušala 1717. odvojiti od španjolske kongregacije i stvoriti vlastitu kongregaciju. Sveta stolica nije međutim udovoljila tom zahtjevu. Uprava te provincije učinila je 1808. ponovni pokušaj u tom pravcu i molila da bude primljena u talijansku kongre-

gaciju koja je u prvoj polovini 19. stoljeća zahvatila čitavu Europu, privremeno je Portugalska provincija 1834. odumrla i tek ju je 50 godina kasnije ponovno vratio u život obnovitelj reda u Španjolskoj, sveti Benedikt Menni.

S medicinskog se gledišta razvila u 17. stoljeću među braćom u Španjolskoj osobito kirurška vještina. Već je prvi general španjolske kongregacije, Pedro Egipcico, bio odličan liječnik. Pod njegovim su utjecajem braća osnovala u Madridu uglednu školu za kirurge. Kao kirurzi izišli su na osobito dobar glas braća Juan de San Martin (general od 1626.-1632.) i pater Matias de Quintanilla (general od 1656.-1662.). od 1630. vršio je osim toga uvijek tijekom 90 godina neki Milosrdni brat službu najvišeg vojnog liječnika španjolske vojske. prvi je bio brat Alonso Pabón. Ostali su ugledni liječnici i kirurzi u redovima španjolske milosrdne braće bili brat José López, u Južnoj Americi brat Matias del Carmen Verdugo i brat Miguel Isla koji je u Kolumbiji stekao velike zasluge na području obrazovanja liječnika, te brat Manuel Chaparro koji je značajno pridonio razvoju cijepljenja protiv boginja. Prema dokazanom materijalu bilo je stanje španjolske kongregacije krajem 17. stoljeća sljedeće: 1.105 braće njegovalo je u 117 bolnica s ukupno 3.382 kreveta godišnje oko 40.000 bolesnika. 53 od toga nalazilo se u Španjolskoj, raspodijeljeni na Andaluzijsku i Kastilsku provinciju, i oni su zapravo činili oko polovice od ukupnog broja braće (486). Ostale su podružnice i braća bili raspodijeljeni na Portugal, Južnu Ameriku i Filippine.

Na temelju tih dojmljivih brojki mogla su španjolska Milosrdna braća ući u 18. stoljeće puna vjere u daljnji uspješni razvoj.

Razvoj do sekularizacije (1700.-1835.)

18. stoljeće počelo je međutim za Španjolsku pod nepovoljnom zvijezdom. Nakon što je naime s Karlom II. umro 2. studenog 1700. bez djece posljednji austrijski kralj Španjolske, počela je među europskim kraljevskim kućama ogorčena borba za španjolsko prijestolje koja je ušla u povijest kao rat za španjolsko prestolonasljedstvo koji je trajao od 1700. do 1714. godine. Glavni protivnici koji su se borili za nasljedstvo na španjolskom prijestolju bili su kralj Luj XIV. Francuski koji je želio španjolsko prijestolje za svoga unuka Filipa Anžuvinca, zatim car Leopold I. koji je želio krunu za svoga drugog sina Karla, i najzad princ Josip Ferdinand Bavarski koji je na temelju svojih rodbinskih veza sa španjolskom kraljevskom kućom isto tako vjerovao da ima pravo na prijestolje. Tako se taj rat za španjolsko prijestolje proširio u europski rat s pogubnim posljedicama, čije poprište nije bila samo Španjolska, već sve zemlje koje su na bilo koji način sudjelovale u njemu (Francuska, Austrija, Italija, Bavarska itd.).

Taj rat koji je naposljetku završio pobjedom francuskog kralja Burbonca Filipa V., imao je duboke posljedice i za španjolsku kongregaciju Ivana od Boga. Tako pri generalnom kapitulatu 1704. nisu mogla sudjelovati portugalska braća, jer je Portugal u španjolskom ratu za prestolonasljedstvo stao na stranu Habsburgovaca. General izabran pri tom generalnom kapitulatu, pater Juan de Pineda Ribera, ostao je osim toga u toj službi do 1727., jer do 1718. nije zbog ratne zbrke mogao biti održan generalni kapitulat, a poslije je stanje u španjolskoj kongregaciji bilo krajnje kritično. Unutar španjolske braće stvorile su se zbog vanjskog politič-

kog razvoja isto tako dvije različite skupine, pri čemu je jedan dio braće bio na strani Habsburgovaca, a drugi na strani Burbonaca. To je dovelo do žestokih unutarnjih nesuglasica s nelijepim događajima. Jedni su druge ocrnjivali i optuživali. Jedini čovjek za koga se činilo da je u stanju svladati to stanje bio je pater Juan de Pineda Ribera kojemu je zbog toga unatoč visokoj dobi bila s odobrenjem Svete stolice više puta uzastopce potvrđena služba generala.

Ratno je stanje dovelo osim toga do opasnog popuštanja uobičajene strogosti i discipline u načinu života. Zbog duge odsutnosti iz konvenata – braća su provodila gotovo čitave godine u vojnim bolnicama među vojnicima – prihvatili su mnogi od njih način života labavijih moralnih načela. Po mišljenju jednog dijela braće nije se pater general Pineda borio dovoljno energično protiv toga, zbog čega su tražili njegovo smjenjivanje, koje je bilo izvršeno 13. travnja 1727. po nunciju. Pater Pineda bio je prognan u egzil 30 kilometara od Madrida i umro 1732. godine. U poratnim su godinama bili pokrenuti procesi protiv braće koja su tijekom rata za prestolonasljedstvo otvoreno pokazivala simpatije prema Habsburgovcima. Zato je više španjolske braće pobjeglo u Rim, među njima i provincijali Andaluzijske i Kastilske provincije.

Sljedećih je godina bilo otežavajuće za takvo stanje i to što je između kralja Filipa IV. i Svete stolice došlo do žestokih razilaženja u mišljenju o nekim pitanjima, što je opet imalo loš učinak na španjolsku kongregaciju. Tako se kralj protivio dvostrukom vodstvu reda što ga je nuncij postavio poslije smjene patra Pinede, a koji se sastoji od dvaju generalnih vijeća, tako da je papa morao 1732. sâm imenovati generala. Kad je on krajem 1735. iznenada umro, naslijedio ga je prior iz

Granade, pater Alonsko Ortega, kao generalni vikar. Time je došla na vrh španjolske kongregacije osoba koja je, kao što ćemo odmah vidjeti, snažno i trajno utjecala na povijest reda u Španjolskoj 18. stoljeća.

Ali prije toga je još moralo biti svladano više zapreka. Kad se 1736. trebao održati generalni kapitul, nije se mogao sazvati, jer je u Španjolskoj – opet zbog nesuglasica između španjolskog kralja i Svete stolice – bilo nepopunjeno mjesto nuncija, a po uredbama španjolske kongregacije morao se izbor generala vršiti pod predsjedanjem nuncija. Braća su zbog toga odlučila pri sljedećem generalnom kapitolu 1738. pridodati uredbama iz 1640. dodatak koji je predviđao da u slučaju spriječenosti nuncija treba izbor generala voditi najstariji kardinal Španjolske, ako je i on spriječen, tada biskup najbližega grada kraj kojeg se održava sjednica kapitula. Nakon što su bile svladane te teškoće, bio je pri generalnom kapitolu izabran 9. veljače 1738, pater Alonsko Ortega koji je već tri godine upravljao španjolskom kongregacijom kao generalni vikar. U njegovom je liku preuzela upravljanje redom u Španjolskoj osoba zahvaljujući kojoj je poslije svih onih teškoća u prvoj polovini 18. stoljeća, postala druga polovina stoljeća sjajnim razdobljem za braću.

Prvi pouzdani znak ponovnog jačanja reda poslije vremena pritajenog propadanja, bio je da je već u prvom vremenu službovanja patra Alonsa Ortege, koji je ušao u španjolsku povijest reda kao “veliki general”, bila predviđena podjela Andaluzijske provincije na dvoje, iako se ona mogla izvršiti tek pri sljedećem generalnom kapitolu 1747. godine. Broj kuća i braće Andaluzijske provincije toliko se u međuvremenu povećao da je razdvajanje bilo nužno za zdrav daljnji razvoj (provincije su u ono vrijeme bile podijeljene prije sve-

ga na temelju udaljenosti, jer su tako glavari provincija imali više mogućnosti redovito posjećivati kuće).

A na temelju novoga ustrojstva bilo je stanje kongregacije Milosrdne braće u Španjolskoj sredinom 18. stoljeća sljedeće: Građanska provincija (jedna od dviju nastalih podjelom Andaluzijske provincije nadvoje; druga je bila Sevillska provincija) sa sjedištem u Granadi brojila je 19 kuća, 182 braće i brinula se s ukupno 656 bolesničkih postelja za oko 8.000 pacijenata godišnje. Kastilska provincija sa sjedištem u Madridu raspolagala je s ukupno 22 kuće i brojila 184 braće. Ona se sa 629 postelja brinula isto tako za oko 8.000 bolesnika godišnje. Novonastala Sevillska provincija sa sjedištem u Sevilli brojila je kao i njezina sestra blizanka, Granadska provincija, 19 bolnica, te 186 braće, pri čemu je s 505 postelja zbrinjavala godišnje oko 6.000 pacijenata. Te su tri španjolske provincije držale dakle sredinom 18. stoljeća 60 bolnica, dok je ukupni broj braće iznosio 552. Bolesničkih je postelja bilo oko 1.800, a godišnje su u ustanovama braće bila njegovana 21.600 bolesnika.

Tim prikazom nisu obuhvaćene ustanove Portugalske provincije i generalnih komeserijata u prekomorskim zemljama. Ako se one pribroje, dobiva se sljedeća slika španjolske kongregacije sredinom 18. stoljeća: u 139 bolnica kongregacije djelovalo je 1.267 braće koja su s preko 4.000 postelja njegovala oko 40.000 pacijenata godišnje.

Zbog tvorbe novih provincija bila je pri generalnom kapitolu 1747. opet aktualizirana zamisao koja je bila iznijeta već pri sjednici 1739. Braća su odlučila da se general španjolske kongregacije ubuduće bira rotacijskim postupkom, i to sljedećim redoslijedom: najprije je trebao biti izabran brat iz Granadske, zatim iz

Kastilske, potom iz Sevillske i naposljetku iz Portugalske provincije. Ta se odluka počela međutim primjenjivati u praksi tek 1776. zbog jednog neočekivanog obrata, o kojemu ćemo odmah saznati nešto više. Prije sljedećega generalnog kapitula koji se zbog vremenskog odgađanja mogao održati tek 1757., molila su naime braća španjolske kongregacije u pismenoj molbi upućenoj Svetoj stolici, koju su potpisivali svi generalni definatori, glavari provincija i priori, da pater Alonso Ortega smije biti doživotno izabran za generala. Papa Benedikt XIV. udovoljio je toj molbi breveom *Exponi nobis* od 7. veljače 1757. i tako su braća imenovala patra Alonsa Ortegu, unatoč njegovom opiranju, za doživotnoga generala španjolske kongregacije. Iako je u tom breveu bilo izričito rečeno da se toj molbi *“udovoljava iz osobite milosti samo ovaj put i to se ne smije koristiti kao primjer za budućnost“*, ipak je španjolska kongregacija kasnije još dva puta dobila doživotnoga generala, ali iz posve drugih razloga.

Pater Alonso Ortega upravljao je španjolskim ogrankom reda s velikim uspjehom sve do svoje smrti 22. kolovoza 1771. Vrhunac njegovoga djela bila je bez sumnje izgradnja bazilike Ivana od Boga u Granadi, koju je pater Ortega započeo još 1737. kao prior iz Granade, a dovršio 1759. svečanom posvetom. Za ukrašavanje toga baroknog dragulja, jednako cijenjenog od umjetničkih stručnjaka i od vjernika, pozvao je najpoznatije umjetnike svoga doba. S priznanjem i zahvalnošću za njegove velike zasluge pri izgradnji crkve koju je papa Benedikt XV. uzvisio 1916. u baziliku, bio je poslije svoje smrti sahranjen u prekrasnoj Božjoj kući gdje do danas počivaju svete relikvije osnivača reda Milosrdne braće Ivana od Boga.

Budući da je pod generalatom patra Ortege bilo određeno da ubuduće trebaju komesari iz prekomorskih zemalja sudjelovati pri generalnom kapitulu, ili njihovi izaslanici, ali oni zbog udaljenosti nisu stigli pravodobno doći na sjednicu sazvanu 1772., bila je ona s dopuštanjem Svete stolice više puta odgađana i naposljetku održana 3. svibnja 1775. u Madridu. Već prije utvrđenim rotacijskim postupkom bio je izabran za generala pater Sebastian Fuentes, brat iz Granadske provincije.

U vremenu njegovog službovanja javljali su se međutim prvi kobni vjesnici budućih događaja. Prvi je među njima bio ukidanje isusovačkog reda u Portugalu 1773. godine, kojim je u čitavoj Europi bio znak za otvoreni rat protiv crkvenih ustanova, a osobito protiv redovničkih zajednica. Osobito se kobnim za španjolsku kongregaciju pokazala u kasnijim godinama Francuska revolucija od 1789. i rat između Francuske i Španjolske koji je potom uslijedio. Istodobno se u južnoameričkim kolonijama počela buditi težnja za nezavisnošću koja nije ostala bez posljedica ni za red Milosrdne braće. Domaća su se južnoamerička braća željela riješiti ovisnosti o Španjolskoj i podrediti se jurisdikciji lokalnih biskupa. Papa Pio VII. je 13. studenog 1803., poslije dugih Za i Protiv, ipak udovoljio toj želji. Otada su Milosrdna braća u Južnoj Americi, s iznimkom Perua i Čilea, koji su se izjasnili protiv odvajanja od Španjolske, bila pod vrhovnom vlašću biskupa. Odvajanje od matičnih provincija nije međutim donijelo sreću južnoameričkoj braći: nakon što su im državne vlasti nametnule u svim bolnicama svjetovne upravitelje, snašla ih je u godinama neposredno poslije toga ista sudbina kao španjolsku kongregaciju – postali su žrtvom sekularizacije.

Ali još je kobnije od vanjskih prilika bilo u to vrijeme unuratnje propadanje španjolske zajednice. Tako je pater Sebastian Funetes odmah poslije svoga nastupa u službu napisao okružnicu braći: *“Bez sumnje je mlitavost kojom se pridržavate naših uredbi i zakona, glavni razlog za to da se naša duhovna i zemaljska dobra ne razvijaju tako uspješno kao u drugim vremenima”*.

Ni general reda koji ga je naslijedio u njegovoj službi, pater Francisco Liminiana Azor, koji je u skladu s rotacijskim postupkom bio izabran iz redova kastilske braće, nije uspio zaustaviti to propadanje. Kad je radi toga 1787. bio u liku patera Augustina Pereza Valladolida – koji je primjereno važećem rotacijskom postupku potjecao iz Sevillske provincije – izabran za generala organizacijski nadasve sposoban brat koji je zračio golemom duhovnom snagom, molio je Karlo IV. papu Pia VI. s obzirom na kritične vanjske i unutarnje prilike (Španjolska se našla u ratu s revolucionarnom Francuskom), da i on kao prije pater Alonso Ortega smije biti izabran za doživotnoga generala reda. Sveti otac je 12. rujna 1794. udovoljio toj molbi breveom *Exponi nobis*, i tako je pater Valladolid bio pri generalnom kapitulu 3. svibnja 1796. izabran od španjolske braće za generala kao drugi general koji je doživotno vršio tu službu.

Koliko je kaotično bilo tadašnje stanje u Španjolskoj može se vidjeti iz toga što je sljedeći generalni kapitul mogao biti održan tek 19 godina kasnije, 1815. godine. Za to je bio u prvom redu odgovoran unutarnji politički razvoj. Dok je naime španjolska najprije s Engleskom, Nizozemskom, Valencijom, Sardinijom, Napuljom, Portugalom i njemačkim carstvom pristupila savezu protiv revolucionarne Francuske, stala je

1795. pod ministrom Manuelom Godoyem Alvarezom – u jednom od onih nenadanih političkih preokreta koji u politici nisu rijetkost – na stranu direktorija koji je vladao u Parizu.

Budući da je Portugal ostao naprotiv na strani protufrancuskog saveza, dobio je 1807. godine Napoleon, koji je u međuvremenu došao na vlast u Francuskoj, dopuštenje da sa svojom vojskom prođe kroz Španjolsku, da bi zaposjeo Portugal. Francuske su trupe dođuše pri svom prolasku kroz Španjolsku zaposjele i više važnih španjolskih gradova. Karlo IV. se s obzirom na takvo stanje povukao 1808. s vladarskog položaja u korist svoga sina Ferdinanda VII., ali je Napoleon već nešto kasnije prisilio obojicu da abdiciraju i postavio na španjolsko prijestolje svoga brata Josepha Bonapartea. Malo nakon toga izbila je 2. svibnja 1808. pobuna u Madridu što se za kratko vrijeme proširila u rat Španjolaca protiv francuske tuđinske vlasti koji je trajao do 1815. godine.

Takav je razvoj imao isprva u španjolskoj kongregaciji krajnje negativni učinak na odnose između španjolske i portugalske braće. Ta ona su se iz dana u dan nalazila u dvije zemlje koje su međusobno ratovala. Kongregaciji je bio zadan smrtni udarac dekretom kojim su francuski okupatori 18. kolovoza 1809. naredili raspuštanje svih redovničkih zajednica u Španjolskoj. Žrtve toga dekreta bili su isto tako samostani i bolnice Milosdne braće.

Mnoga su se španjolska braća tada pridružila kao ratni bolničari i liječnici svojim zemljacima koji su se borili protiv francuske tuđinske vlasti. Pri tome je više njih snašla smrt, među njima liječnike Pedra i Antonia Péreza, te kirurge Emanuela Groizara i Nicolu Ayala.

Pater general Valladolid umro je 3. kolovoza 1809. kod prijatelja u Madridu, kratko prije objave dekreta, a poslije 22 godine službovanja.

Njega je kao vikar naslijedio prior iz Granade, pater José López Barrajas. Španjolska se kongregacija u međuvremenu svela na samo nekoliko bolnica u Andalaziji. Zato je i generalat bio premješten iz Madrida u Seville. Francuzi su međutim 1810. zauzeli i Andaluziju, a generalno je vodstvo pobjeglo u Cadiz, jedini grad koji još nije pao u ruke Francuza.

Kratko zatim umrli su brzim redosljedom službujući generalni vikar pater José López Barrajas i njegov nasljednik pater Juan Linares Pérez. Mirnija su vremena bila priuštena tek patru Miguelu Fernándezu, trećemu od generalnih vikara koji su se u kratkom vremenu izmijenili u vodstvu kongregacije.

Nakon što je Napoleon bio svladan u bici kod Leipziga u listopadu 1813., mogao se kralj Ferdinand VII. vratiti 13. svibnja 1814. iz progonstva u Španjolsku. Time je započelo oživljavanje španjolske kongregacije.

Pater Miguel Fernández, koji je kao generalni vikar upravljao kongregacijom, prvo je premjestio generalat natrag u Madrid. Zatim je sazvao generalni kapitul koji je bio održan 1. svibnja 1815. uz sudjelovanje 25 kapitulara. Tom su prigodom okupljena braća objavila s velikom boli da su gotovo sve njihove ustanove opljačkane i nalaze se u očajnom stanju. K tome im je zadalvalo veliku brigu što red – uvjetovano ratnim zbivanjem – praktično ne raspolaže podmlatkom i nedostaje mu čitav jedan naraštaj braće za vršenje novih službi.

Preostala su se braća untoč svemu puna vjere i pouzdanja latila obnove svojih kuća pod mudrim vodstvom patra Miguela Fernandezza koji je u međuvremenu bio izabran za generala. Zorni znak ponovnog

procvata kongregacije bilo je svečano ponovno otvorenje posve razorene bolnice Antona Martina u Madridu, kojemu je nazočio i kralj Ferdinand VII. s čitavom kraljevskom obitelji. Ali tom je mnogo obećavajućem novom početku ubrzo došao kraj. Godine 1820. bio je naime kralj Ferdinand VII. zbog vojne pobune prisiljen priznavati novi ustav i vladu koja je, oslanjajući se na misaono blago Francuske revolucije opet naredila raspuštanje svih samostana s manje od 24 člana, te izdala opću zabranu za sve redovničke zajednice da primaju novake. Time su Milosrdna braća ponovo izgubila gotovo sve svoje bolnice. Zbog tih događaja nije se mogao generalni kapitul održati 1821., kao što je bilo predviđeno, već tek 1824. godine. Osim toga, nije bio održan u Madridu kao obično, već prvi put u povijesti španjolske kongregacije, u Sevilli.

Generalni kapitul iz 1824. bio je zasjenjen teškim unutarnjim razračunavanjima među braćom. Političke razlike koje su tada podijelile Španjolsku, nanijele su veliku štetu radu kapitula. Tako je jedna prior optužio trojicu članova kapitula, među njima i kasnijega generala patra Gonzala Jiménez, za suradnju s bivšom protucrkvnom vladom. Nakon što je bila dokazana nevinost trojice okrivljene braće, izaban je pater Jiménez od 30 nazočnih kapitulara za generala. Tijekom njegovog službovanja uspjela se španjolska zajednica iznenađujuće oporaviti. Unatoč onemogućavanju u razvoju u godinama 1809. i 1820., brojila je ona početkom tridesetih godina ponovo 383 člana, od kojih ih je 171 otpadao na Granadsku, 117 na Sevillsku i 95 na Kastilsku provinciju (Portugalska je provincija učinila sebe de facto neovisnom o španjolskoj kongregaciji).

Činilo se da će još snažniji polet tom pozitivnom razvoju dati već sama okolnost da je pri generalnom

kapitulu održanom 1830. bio izabran da upravlja španjolskom kongregacijom ugledni, sposobni i svugdje prizati kirurg pater José Bueno Villagrán. Ali ta sjednica kapitula 1830. bila je posljednja takva sjednica španjolske kongregacije.

Najprije je daljnji razvoj zajednice španjolske braće bio uzdrman prvim Karlističkim ratom 1834.-1839., a zatim posve onemogućen revolucionarnim prevratima kojima su bile obilježene četrdesete godine.

Kad je 1835. bilo vladinim dekretom naloženo ukiđanje svih samostana s manje od 12 članova, izgubila su Milosrdna braća odjedanput 57 bolnica: 52 u Španjolskoj, tri na Filipinima i dvije na Kubi. Ostalo im je samo sedam kuća. Odmah poslije dekreta napustio je nuncij Španjolsku i odnosi između španjolske države i Vatikana proživljavali su krajnje zategnuto razdoblje (normalizirali su se 1848. a dolaskom novoga nuncija).

9. ožujka 1836. onemogućeno je djelovanje svih redova bez iznimke. Milosrdnoj su braći bile samo iz socijalnopolitičkih razloga zasada još ostavljene bolnice u Sevilli i Madridu, iako uz teška ograničenja: nisu smjeli nositi redovničku odjeću, morali su otpustiti sve novake, a nove nisu smjeli primati. U tom je stanju mali broj braće, među njima pater general Bueno – koji je pod tim tužnim okolnostima prisilno postao trećim doživotnim generalom španjolske kongregacije – ostao u dvije preostale kuće. Ostale je 335 braće država – uz dodjeljivanje skromne rente – protjerala iz konvenata i bolnica.

Kad je 11. ožujka 1850. u Madridu umro pater Bueno bila je zapečaćena propast španjolske kongregacije. Kratko prije svoje smrti još je generalu reda u Italiji, patru Benedettu Vernu, povjerio u dirljivom pismu buduću sudbinu reda u Španjolskoj: *“na vama*

je kao jedinom preostalom poglavaru u redu, da se skrbite za dragocjenu baštinu što je ostavlja za sobom ova kongregacija”.

Obnova reda u Španjolskoj (1868. do danas)

Pismo nekadašnjeg genealnog tajnika španjolske braće, Francisca Morena, upućeno najvišim službama reda u Rimu, trebalo je podsjetiti na neukrotivu želju španjolske braće za preživljavanjem. On je u ime malog broja preostale španjolske braće napisao talijanskoj braći okupljenoj 1656. na generalnom kapitulu: *“Izražavajući i u ime ostale španjolske subraće – koja više od dvadeset godina žive rastjerani po čitavoj zemlji – dobre želje ovom Časnom kapitulu ..., usuđujem se ujedno podsjetiti ovaj zbor na našu žalosnu sudbinu... i zamoliti ga da se pobrine za naš prokurat s njegovom imovinom i arhivom koji se koliko mi znamo nalazi u Vječnom gradu na adresi Via Sforza...”* (španjolska je kongregacija držala od sredine 17. stoljeća generalni prokurat u Rimu za zastupanje njezinih vlastitih interesa pred Vatikanom).

Taj je poziv u pomoć ostao međutim isprva neodgovoren, jer se i red u Italiji zbog vanjskog političkiog razvoja i s tim povezanih nastojanja u pravcu sekularizacije, susretao s velikim teškoćama koje su ga dovele gotovo na rub propasti. Ali talijanska su braća unatoč tome shvatila molbu za pomoć upućenu iz Španjolske, veoma ozbiljno, što dokazuju koraci što su ih ona učinila unatoč velikim problemima na koje su nailazla u vlastitoj zemlji. Osobito je jedan čovjek uzeo k srcu sudbinu španjolske braće: generalni prokurator i kasniji generalni prior, pater Giovanni Alfieri. On je

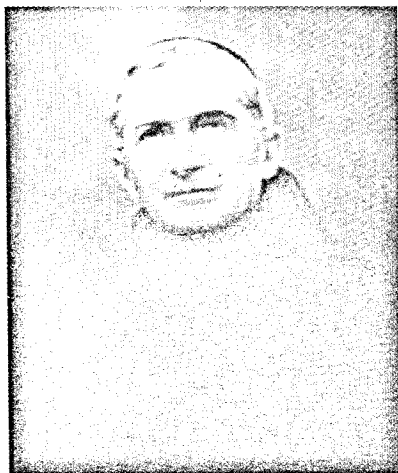
već 1861., još u svojstvu generalnog prokuratora, uputio pismenu molbu papi Piu IX., kojom ga moli da se preostala braća i bolnice španjolske kongregacije priključe redu u Italiji i da on bude opunomoćen učiniti potrebne korake za obnovljenje reda u Španjolskoj.

Kad je pater Alfieri bio 1862. izabran za generala, tražio je grozničavo načine da ostvari svoju zamisao. Najprije je razmatrao mogućnost da red u Španjolskoj vrati u život pomoću braće koja govore španjolski, a koja su ostala u filipinskom glavnom gradu Manili. Zatim se bavio mišlju da obnovu reda povjeri članovima trećeg reda svetoga Ivana od Boga u Barceloni. Naposljetku mu se učinio kao prava osoba za taj zadatak mladi španjolski subrat brat Juan de Dios Bramón koji je pristupio redu u Marseilleu, a zatim poslije vremena novaštva u Rimu položio 8. prosinca 1863. redovnički zavjet. Pater Alfieri je osim toga dvaput osobno otputovao u Španjolsku – najprije 1862., pet mjeseci poslije svoga nastupa u službu, a zatim u kasnu jesen 1866., – kako bi sebi stvorio sliku o tamošnjem stanju.

Poslije kratkog je vremena morao međutim iz različitih razloga napustiti sve te zamisli. Tek kad je sreo mladog milanskog redovnika patra Benedikta Mennija, našao je pravo "oruđe" za provedbu svoje nakane. Činilo mu se da taj izučeni bankovni službenik – koji je upoznao Milosrdnu braću 1859. u službi dobrovoljnog bolničara poslije bitke kod Magente i zatim već 1860. pristupio redu – posjeduje senzibilnost i energiju koje su bile nužne za taj koliko ambiciozni toliko osjetljivi pothvat.

Poslije dogovora sa Svetom stolicom otputovao je taj tada dvadesetšestogodišnjak u proljeće 1867. u Španjolsku i 6. travnja stigao u Barceonu. Taj je kasniji svetac izabrao međutim za svoj dolazak najnepovolj-

niji čas koji se može zamisliti. Španjolska se naime nalazila usred žestokih političkih nemira koji su nala-gali najveći oprez pri poduzimanju novih pothvata. Bilo je to vrijeme vojnih diktatura kad je – kao što smo vidjeli u prvom dijelu – slijedila jedna pobuna za dru-gom, a da dotičnim vlastodržcima nije uspjelo staviti stanje u Španjolskoj pod nadzor. Zato ne čudi da je Be-nedikt Menni pri svom dolasku u Barcelonu bio od nadbiskupa Monserrata y Navarra najprije dočekan hladno, čak odbojno. Vjerojatno je pri tome igrala ulogu veoma mlada dob Benedikta Mennija. Nadbis-kup ga u svakom slučaju nije isprva smatrao dostojnim povjerenja, kao što se može saznati iz kasnijih zapisa samoga tog sveca. Ali već je uskoro nadbiskup požalio zbog te pogrešne procjene. Po Benediktu Menniju upravo je žaljenje zbog te pogrešne prosudbe učinilo kasnije nadbiskupa jednim od njegovih najbližih sa-veznika.

Sveti Benedikt Menni

Unatoč tim teškoćama uspjelo je Benediktu Menniju s pomoću domaćega stanovništva već nekoliko mjeseci poslije dolaska otvoriti mali dom za tjelesno ili duševno oštećenu djecu u gradskom središtu Barcelone, koji je na opće čuđenje bio već kratko zatim službeno priznat i od civilnih vlasti. Ohrabren tim mnogo obećavajućim novim početkom poslao je pater Alfieri krajem 1867. u Španjolsku dvojicu braće, Talijana brata Materna Seregnija i prije spomenutog španjolskog subrata Juana de Diosu Bramóna, kao potporu Benediktu Menniju. U lipnju 1868. posjetio je tada sâm talijanski general Španjolsku i planirao zajedno s paterom Mennijem uređenje nove ustanove, u kojoj su tjelesno ili duševno oštećena djeca trebala biti stručno zbrinuta (iz toga se djela kasnije razvila glasovita dječja bolnica kojom danas upravlja red u Barceloni). Istodobno je Benedikt Menni bio imenovan za učitelja novaka, kako bi se novom španjolskom redovničkom naraštaju – koji se već uskoro pokazao brojnim – omogućilo solidno obrazovanje.

Politički je razvoj međutim ponovno zaprijetio da će uništiti tako uspješno započeto djelo. Godine 1868. bila je naime kraljica Izabela vojnim pučem zbačena s prijestolja i otjerana u prognostvo. Uslijedilo je vrijeme krajnje političke nesigurnosti: 1872. godine počeo je treći Karlistički rat, 1873. bila je proglašena Prva Španjolska Republika. U žarište političkog razračunavanja dospjela je Crkva, kao što smo vidjeli u prvom dijelu. Zbog toga, ali i zbog bolesti, bio je Benedikt Menni nadalje više puta prisiljen napustiti Španjolsku.

Tek kad je Alfons XII. bio 1874. proglašen kraljem i dvije godine kasnije uspio okončati Treći karlistički rat koji je uzdrmao zemlju, dopustile su prilike patru Menniju da se opet prihvati obnove reda u Španjolskoj.

No, pater Menni, koji se u međuvremenu nastanio u Marseilleu kod francuske braće, više je puta i u tim nemirnim godinama potajno posjetio Španjolsku, da bi pratio što se događa s djelom što ga je započeo. Jednom se čak izložio smrtnoj opasnosti, jer je bio smatran konspirativcem.

Od 1874. do 1876. uspjelo je Benediktu Menniju s trojicom subraće da budu primljeni u španjolski Crveni križ i vrše službu bolničara u drugoj polovini Trećega karlističkog rata. Tih je godina bila mala mobilna zajednica osnažena novom braćom.

Zbog toga je Benedikt Menni pred kraj rata 1876. planirao osnovati i u Madridu Ustanovu poput one u Barceloni. Ovaj mu je put bio na umu dom za tjelesno oštećenu djecu. Ali po savjetu utjecajnih osoba promijenio je svoju nakanu i razmatrao mogućnost osnutka ustanove za duševno bolesne ljude. U Ciempozuelosu, oko 30 km udaljenom od Madrida, našao je prikladno zemljište i tamo započeo, opet s velikodušnom pomoći više dobrotvora, izgradnju te veoma dojmjljive građevine koja je postala kolijevkom obnove reda u Španjolskoj, Portugalu, i Južnoj Americi. 1877. mogli su se početi koristiti prvi dovršeni dijelovi zgrade.

Godina 1878. bila je osobita godina za obnovu reda u Španjolskoj. Nadbiskup Granade svečano je predao patru generalu Alfieriju, upravo pristiglom iz Rima, ključeve bazilike Svetoga Ivana od Boga koju su braća izgubila u vrijeme sekularizacije. Pater Menni je u isto vrijeme osnovao u Granadi dom za tjelesno i duševno oštećenu djecu, a u kući gdje je umro osnivač reda, uredio dom za stare ljude. U sljedećem su se desetljeću jedna za drugom osnivale nove ustanove odnosno natrag preuzimale prijašnje koje su bile braći oduzete. Da ih nabrojim: 1878. bolnica sv. Rafaela u Madridu,

1880. bolnica Naše Premile Gospe od mira, isto tako u Madridu, 1880. bolnica u Las Cortsu, 1883. domovi u Osuni i Malagi, 1884. nove kuće u Granadi, 1887. novi dom u Valencii, 1889. slijedile su podružnice u Saragossi, Toledu i Palencii, da bi se 1890. novim utemeljenjima u Gibrartaru i Sestau privremeno zatvorio krug obnove u Španjolskoj. U posljednjem desetljeću stoljeća na izmaku bio je u središtu ponovni procvat reda u Portugalu: 1892. nastale su prve podružnice u Lisabonu i Pintu; 1893. slijedio je Telhal, 1894. Idanha. Dvadeseto se stoljeće otvorilo za španjolsku braću obnovom prve bolnice u Južnoj Americi: 13. ožujka 1901. blagoslovio je pater Menni bolnicu Sv. Martina u Guadalajari/Meksiko.

Godine 1880. počeo je osim toga Benedikt Menni osnivati sestrinsku zajednicu za njegu i duševno bolesnih žena u Ciempozuelosu, iz koje je kasnije nastala kongregacija bolničkih sestrara Svetoga Srca Isusovog, koja danas s 1.293 sestara i 6.000 suradnika djeluje u 24 zemlje u Europi, Americi, Africi i Aziji, prije svega na području psihijatrije.

S obzirom na taj dojmljiv razvoj uzdigao je Rim španjolske kuće već 1884. u provinciju. Novostvorena provincija održala je još 28. studenog iste godine prvu sjednicu provincijskog kapitula, pri kojoj je, kao što se očekivalo, bio pater Menni izabran za provincijala. Stvaranjem te provincije primakla se konačno kraju era podjele reda nadvoje, u španjolsku i talijansku kongregaciju. Iako je isprva o ponovnom sjedinjenju bila potpisana tek nekoliko godina kasnije, činila su otada španjolska braća i braća iz drugih dijelova svijeta opet zajedno pripadajuću, složnu redovničku zajednicu.

Godine 1887. sudjelovala je novostvorena španjolska provincija pri generalnom kapitolu koji ovaj put

zbog političkih prilika u Italiji – bolnicu na Tiberskom otoku skupa s generalatom zaplijenile su državne vlasti – nije bio održan u Rimu, već u Veneciji. Budući da je službujući general, pater Giovanni Alfieri teško obolio (umro je kratko zatim, 8. kolovoza 1888.), predsjedao je prvi savjetnik generala, pater Giuseppe Cortiglione. Za generalnog vikara bio je izabran tirolski pater Cassian M. Gasser, koji je pripadao Štajerskoj provinciji i poslije smrti Patera Alfierija postao generalom. U tom je svojstvu pater Cassian M. Gasser zajedno s patrom Benediktom Mennijem i četvoricom španjolskih provincijalnih definitora potvrdio 14. rujna 1888. službenom ispravom ponovno ujedinjenje reda. Ponovno je jačanje reda u Španjolskoj izazvalo pojavu brojnih protivnika. Kako unutar tako i izvan reda javile su se zavist i otvorena netrpeljivost. Pritom je zacijelo igrao nemalu ulogu katkad ponešto preenergični i samosvjесni nastup smionog patra Mennija. Neraspoloženje protivnika raslo je osim toga što se više povećavao broj španjolske braće. Tako je pater Menni postao žrtvom prave klevetničke kampanje. Bio je optuživan za najgora nedjela, od zločina protiv ćudoređa do pronevjera, u vezi s čim je taj kasniji svetac napisao u jednom pismu pun boli: *“Bože moj, kad bi sve što mi se predbacuje bilo istina, morao bih godinama biti zatvoren iza rešetaka”*. Protiv njega se vodio niz sudskih postupaka o kojima je opširno izvješćivao španjolski tisak. Iako je Benedikt Menni bio oslobođen krivnje i optužbe bile jedna za drugom odbačene kao bespredmetne, ipak pri sjednici provincijskog kapitula 1903. nije po prvi put više bio izabran za provincijala, i to nakon 19 godina provedenih u toj službi. Pater Menni je to mirno primio, te se ubuduće još više posvetio sestrinstvu što ga je osnovao. Da je povjerenje

njegovih pretpostavljenih ostalo netaknuto dokazuje činjenica da je 1909. bio od Svete stolice postavljen za generalnog vizitatora, a 1911., s papinim odobrenjem, od kongregacije za redovnike za generala reda. To odozgo lišavanje generalnog kapitula njegove moći bilo je od mnogih u redu loše primljeno. Pater Menni je to primijetio i već se 1912. povukao iz te službe. Taj je nekadašnji obnovitelj reda umro, osamljen i neshvaćen, 24. travnja 1914. u francuskom gradu Dinanu. Tek poslije Drugoga svjetskog rata bila je ispravljena učinjena mu nepravda. 1945. godine bio je pokrenut proces kanonizacije, poslije čijega je uspješnog završetka bio pater Menni 1985. proglašen blaženim, a 1999. svetim.

Kao što smo saznali iz upravo prikazanog razvoja, uzela su španjolska braća svoju sudbinu od 1903. u vlastite ruke. Za prvoga španjolskog provincijala poslije patra Benedikta Mennija bio je izabran pater Andrés Ayucar, pod čijim se vodstvom red u Španjolskoj odlično dalje razvijao. Nastao je niz novih kuća u Španjolskoj, Portugalu, Južnoj Americi i po prvi put opet na Filipinima. Istodobno su španjolska braća u rastućoj mjeri preuzimala vodeće zadatke na razini cjelokupnog reda. Tako je pri izvanrednoj generalnoj skupštini 1912. godine bio pater Martin Guijarro izabran za prvog generalnog definitora, a u godinama neposredno iza toga, kad je Europu potresao Prvi svjetski rat, bio prije spomenuti pater Andres Ayucar imenovan za generalnog prokuratora. Ovaj je posljednji pripadao i povjerenstvu koje je pod vodstvom generalnog vikara patra Augustina Kocha – koji je potjecao iz Bavarske – izradilo nove uredbe reda. One su bile odobrene 1922. pri generalnom kapitolu.

Za razliku od drugih europskih zemalja, ostala je Španjolska u Prvom svjetskom ratu neutralna – kao što smo vidjeli u prvom dijelu ove knjige, – i zbog toga uvelike bila pošteđena njegovih pogubnih posljedica, što je bilo dakako povoljno i za razvoj španjolske braće i njihovih podružnica. To objašnjava i činjenicu da je španjolska provincija poslije Prvog svjetskog rata sa svoje 362 braće i 18 ustanova izrasla u najveću provinciju reda onoga doba (druga po veličini bila je u ono vrijeme Bavarska provincija s 288 braće i 15 kuća).

Zahvaljujući tome porastao je dakako ugled španjolske braće unutar reda, zbog čega ne čudi da je već 1928. godine, pri drugom generalnom kapitulu poslije svršetka Prvog svjetskog rata, bio izabran za glavara reda Španjolac pater Faustino Calvo. Njegova je velika zasluga kao generala bila prije svega obnova i modernizacija bolnice na Tiberskom otoku u Rimu, koja je ujedno služila kao sjedište generalne uprave. U vezi s financiranjem toga projekta sazvaio je izvanrednu sjednicu priora.

Generalni prior Faustino Calvo

Daljnja je važna odluka što je bila donijeta pri generalnom kapitulu 1928. bila da je Portugalska provincija s obzirom na nagli razvoj reda na Iberskom poluotoku izdvojena iz *Hispano-američke provincije* (tako je glasio njezin službeni naziv). Šest godina kasnije postala je španjolska provincija tako velikom – kako po broju braće tako i po broju kuća – da je bila podijeljena natroje, i to na Andaluzijsku, Kastilsku i Aragonsku provinciju. Ta je važna odluka bila donijeta pri generalnom kapitulu 1934. godine, pri kojoj je za novoga vrhovnog poglavara reda bio izabran pater Narziss Durchschein, porijeklom iz Bavarske.

Poslije razdoblja sjajnog uspona slijedilo je međutim opet razdoblje propadanja. Bile su to godine Španjolskoga građanskog rata, kad je mnogo braće izgubilo život i gotovo sve kuće reda Milosrdne braće bile teško oštećene. Budući da ćemo se tim tužnim povijesnim poglavljem iscrpno baviti u trećem dijelu ove knjige, nećemo ovdje podrobno ulaziti u to, već ću dodati samo još nekoliko zanimljivih informacija o razvoju reda u Španjolskoj u godinama poslije Drugog svjetskog rata.

Poslije gorkih iskustava građanskog rata doživljavala je zajednica Milosrdne braće u vremenu poslije njega značajni procvat, kako pod Frankom tako i u kasnijim godinama demokracije. Kao dokaz za to navest ću sljedeće brojke: neposredno poslije Drugog svjetskog rata brojile su španjolske provincije ukupno oko 500 braće i 34 kuće koje su osnovali i u njima dijelovali. Prema istraživanju iz 1968. porastao je broj braće na gotovo 800, a kuća na 54.

Poslije završetka Frankove ere – kad su se braća uz brigu za pacijente u općim bolnicama usredotočila prije svega na njegu duševnih bolesnika, te djece i od-

raslih oboljelih od dječje paralize i epilepsije – dokazala su španjolska braća u novom dobu demokracije veliku sposobnost prilagođavanja time što su svoje ustanove i njihovo djelovanje prilagođavali potrebama španjolskog društva.

Danas broji red u tri provincije u Španjolskoj 376 braće, 42 zajednica i 51 kuća (stanje od 31. 12. 2004.). Sa svojih oko 8.000 suradnika zbrinjavaju Milosrdna braća u Španjolskoj tijekom oko 2,5 milijuna dana skrbi 125.000 pacijenata godišnje. Oni ostvaruju osim toga u svojim ustanovama 2,1 milijun ambulantnih liječenja. Broj postelja u njihovim bolnicama iznosi 8.300. Među 51 ustanovom nalazi se 17 općih i specijalističkih bolnica, 7 psihijatrijskih klinika, 7 domova za tjelesno i duševno oštećenje, 7 prenoćišta odnosno centara za pomoć beskućnicima i useljenicima, te 4 doma za stare ljude.

Španjolska su braća u novije vrijeme pokrenula mnogostruke aktivnosti za udovoljavanje medicinskim i socijalnim potrebama: tako na primjer imaju u svojim ustanovama 220 postelja za palijativnu medicinu, drže za čitavu Španjolsku jedinstveni odjel za detoksikaciju i odvikavanje ovisnika o kokainu, vode više terapijskih zajednica za ovisnike o drogama i nude obilatu pomoć osobama oboljelima od SIDE i Alzheimerove bolesti.

Koliko su važnu ulogu imala i imaju do danas španjolska braća u cjelokupnom redu vidi se konačno i po tome što je od 1959. do 1970. bio na čelu reda španjolski brat, pater Higinio Aparicio, a od 1994. upravlja redom isto tako Španjolac, pater Pascual Piles.

Kronološka tablica

8. ožujka 1550. Ivan od Boga umire u Granadi i na samarti određuje za svoga nasljednika Antona Marina.
1550. Kratko poslije smrti Ivana od Boga odlazi u Madrid skupljati milodare; vlasti u Madridu mole ga da i tamo osnuje bolnicu.
1553. Bolnica koju je 1539. osnovao Ivan od Boga na uzvisini Gomelesa premješta se u novosagađenu bolnicu na zemljištu jeronimaca; Anton Martin umire u Madridu; dio bolnice koju je on sagradio u glavnom gradu osposobljen je već za rad.
1554. Nova bolnica bratstva Ivana od Boga kraj samostana jeronimaca u Granadi spominje se po prvi put u pismu susjedne isusovačke zajednice svom generalu u Rimu.
11. travnja 1567. Filip II. obavješćuje papu Pia V. o planiranom novom ustrojstvu španjolskih bolnica i moli ga da podupre tu nakanu odgovarajućim nalogima španjolskim biskupima; željena je reforma predviđala da se ponajčešće male bolnice zbog manjih troškova i bolje učinkovitosti spoje u veće bolničke ustanove; mlada zajednica Ivana od Boga bila je već daleko ispred toga projekta i postala glavnim nositeljem reforme.
17. studenog 1568. Papa Pio V. nalaže svojom bulom *Lubricum vitae*, – a vezano uz crkveni sabor u Tridentu (1545.-1563.) – novo ure-

đenje života brojnih crkvenih zajednica koje su nastale onih godina.

1568. Pobuna preostalog maurskog stanovništva u Granadi i okolici.
- 1569.-1570. Filip II. u krvi ugušio pobunu; bolnica Milosrdne braće vršila važne službe skrbi za ranjene u pobunama i bitkama, te tako stekli naklonost kralja i pape.
1570. Dvjestu bolnicu braće u Granadi i Madridu pridružuju se bolnice u Luceni i Cordobi.
1571. Braća Pedro Sorini i Sebastian Arias poslani su u Rim, kako bi pri Svetoj stolici u skladu s bulom *Lubricum vitae* podnijeli molbu za priznanje mlade zajednice.
8. kolovoza 1571. Papa Pio V. priznaje po prvi put breveom *Salvatoris nostri* nasljednike Ivana od Boga kao crkvenu zajednicu pod nazivom "bratstvo Ivana od Boga"; pri tome se još radi međutim o djelomičnom priznanju.
7. listopada 1571. Pomorska bitka kod Lepanta, pri kojoj su braća stekla velike zasluge kao saniteti.
1. siječnja 1572. Priznajući njihovo junačko sudjelovanje u bici kod Lepanta, daje papa Pio V. braći Ivana od Boga svojom bulom *Licet ex debito* konačnu službenu papinsku potvrdu; braća dobivaju od pape pravilo svetoga Augustina kao

životno pravilo i smiju službeno nositi točno određen habit odnosno redovničko odijelo, te u svakoj bolnici imati svećenika; osim toga daje im se dopuštenje da u gradovima, biskupijama i provincijama gdje imaju bolnice, smiju skupljati milodare i njima slobodno raspolagati, te smiju imenovati odnosno birati vlastite priore, koji su doduše podređeni autoritetu dotičnih lokalnih biskupa.

1572. Braća osnivaju svoju prvu podružnicu u Italiji (Napulj).

1572.-1573. Jeronimci kojima je dosada pripadalo pravo upravljanja milodarima bolnice u Granadi, pokrenuli su crkveni proces protiv zajednice Ivana od Boga, kako bi im bilo vraćeno njihovo staro pravo; izgubili su pravni spor, a

1573. Pedro Pecador i Juan Grande (kasniji sveti Ivan Grande) priključuju se sa svojim bolnicama zajednici Ivana od Boga; četirima postojećim bolnicama u Granadi, Madridu, Luceni i Cordobi pridružuju se bolnice u Sevilli, Antequeri, Malagi, Arcosu de la Frontera, Rondi, Medini, Sidonii, Sanlucaru de Barrameda, Villamartinu, Ureri, Badajozu, Martosu, Carmoni i Salamanci.

1581. Braća osnivanju bolnicu u Rimu.

1. listopada 1586. Papa Siksto V. priznaje zajednicu Ivana od Boga bulom *Etsi pro debito* kao zakoniti red i zagovara njegov međunarodni sastav: braća vode 22 bolnice (17 u Španjolskoj i 5 u

Italiji); kralj Filip II. žestoko se na temelju unutarjopolitičkih razmatranja protivi procesu internacionalizacije reda.

20. lipnja 1587. Braća se u bolnici na Tiberskom otoku u Rimu okupljaju na svom prvom generalnom kapitulatu; pri njemu sudjeluju kao zastupnici sedmorica braće iz Španjolske i petorica iz Italije; za prvoga poglavara reda izabire se Španjolac Pedro Soriano; red se dijeli na dvije provincije: na španjolsku sa sjedištem u Granadi i na talijansku sa sjedištem u Rimu; oba su provincijala Španjolci; unatoč tom posve španjolskom vodstvu zahtijeva kralj Filip II. opoziv bule *Etsi pro debito*.

1588. Englezi potukli španjolsku armadu; Španjolska konačno gubi svoju prevlast u Europi i u svijetu.

1592. Papa Klement VIII. moli kralja Filipa II. za pomoć u francuskom vjerskom ratu protiv hugenotskog kralja Henrika IV.; Filip II. traži kao protuuslugu između ostaloga degradaciju bolničkog reda Ivana od Boga.

13. veljače 1592. Papa Klement VIII. udovoljava tom zahtijevu breveom *Ex omnibus* i vraća upravo tek pet godina stari red opet u položaj bratstva bez prave samostalnosti i prava na samoodređenje; Filip II. postigao je svoj cilj: španjolske su bolnice opet u svemu podređene domaćim crkvenim upravnim organima.

1592.-1600. U Španjolskoj se snažno dalje razvija djelo reda; 1595. nastaje prava podružnica u Južnoj Americi; na prijelazu u 17. stoljeće broje španjolska braća 25 bolnica u Španjolskoj i u prekomorskim zemljama.

9. listopada 1596. Breveom *Romani Pontificis* vraća papa Klement VIII. talijanskoj braći njihova stara prava; otada su se talijanski i španjolski ogranak reda razvijali uglavnom neovisno jedan o drugom, prije svega u pravnom i organizacijskom pogledu; talijanska braća održavaju svoj prvi generalni kapitul i izabiru za svoga poglavara patra Paola Galla.

1598. Umro kralj Filip II.

1605. Umro papa Klement VIII.

12. travnja 1608. Papa Pavao V. proširuje breveom *Piorum virorum* na španjolsku braću prava što ih je Klement VIII. priznao 1596. talijanskoj braći breveom *Romani Pontificis*.

Listopad 1608. Pri prvom generalnom kapitolu španjolske kongregacije izabran je za generala Pedro Egipciaco; time je definitivno izvršeno razdvajanje reda u španjolski i u talijanski ogranak.

7. srpnja 1611. Papa Pavao V. opet izdiže španjolsku braću i njihove kuće breveom *Romanus Pontifex* u zakoniti red.

6. kolovoza 1611. Papa Pavao V. odobrava breveom *Inefabilis Divinae Majestatis* konstitucije sastavljene pri generalnom kapitolu 1608. godine.
- 1612.-1614. Nastaju bolnice u Alcarazu, Cádiz i Murcii.
1614. Pri drugom generalnom kapitolu španjolske braće izabran je Pedro Egipciaco, s odobrenjem Svete stolice, po drugi put za poglavara.
16. ožujka 1619. Papa Pavao V. oslobađa breveom *Romanus Pontifex* i španjolski i talijanski ogranak reda iz jurisdikcije lokalnih biskupa.
1620. Pri trećem generalnom kapitolu španjolskog ogranka reda dijele se bolnice u dvije provincije: Andaluzijsku provinciju s 18 kuća i Kastilsku provinciju s 11 kuća; službenim sjedištem Andaluzijske provincije postaje Granada, a Kastilske provincije Madrid, gdje stoluju general i generalno vijeće španjolske kongregacije; 16 ustanova u prekomorskim zemljama spajaju se u generalni komesarijat; za poglavara je izabran pater Francisco Fidel.
1625. Španjolska braća osnivaju bolnicu u rodnom gradu Ivana od Boga, Montemor-o-Novu u Portugalu.
1629. Poslije bolnice u Montemor-o-Novu slijedi je podružnica u Lisabonu.
21. rujna 1630. Papa Urban VIII. proglašava Ivana od Boga blaženim.

1640. Papa Urban VIII. odobrava breveom *Sacrosanctum* prerađenu verziju konstitucije iz 1611.
1664. Poslije duge borbe premještaju se relikvije blaženoga Ivana od Boga iz crkve pavlina u bolničku crkvu braće u Granadi.
1671. Osnivanje portugalske provincije reda s 8 kuća, koja je podređena španjolskom generalu.
16. listopada 1690. Ivan od Boga proglašen svetim.
1700. Španjolska kongregacija sastoji se od 1.105 braće i 117 bolnica; 53 od njih nalaze se u Španjolskoj, podijeljene na Andaluzijsku i Kastilsku provinciju, koje broje oko polovine braće (486).
2. studenoga 1700. Karlo II., posljednji austrijski kralj Španjolske, umro bez djece.
1700. do 1714. Među europskim kraljevskim kućama počinje ogorčena borba za španjolsku krunu, koja je ušla u povijest kao rat za nasljedstvo na prijestolju, a završila pobjedom francuskog kralja Burbonca Filipa V.
1704. General pater Juan Pineda Ribera, izabran pri generalnom kapitulu, ostaje u toj službi do 1727., jer se do 1718. zbog ratnih zbivanja nije mogao održati generalni kapitul.
1732. Zbog teškoća unutar reda i razmirica između Vatikana i kralja Filipa V. imenovao je papa sâm španjolskog poglavara reda.

1735. Umire general što ga je postavio papa, a nasljeđuje ga generalni vikar pater Alonso Ortega.
1737. Pater Alonso Ortega započinje izgradnju bazilike svetoga Ivana od Boga u Granadi.
9. veljače 1738. Pater Alonso Ortega koji već tri godine upravlja kongregacijom kao generalni vikar, izabran je za poglavara španjolske kongregacije.
1747. Podijela Andalazijske provincije nadvoje: u Granadsku i u Sevillsku provinciju.
1750. Španjolska kongregacija broji u Španjolskoj 60 bolnica i 552 braće; pribroje li se ustanove Portugalske provincije i generalnih komesarijata u prekomorskim zemljama, dobiva se ukupni broj od 139 bolnica i 1.267 braće.
1757. pater Alonso Ortega izabran s papinim odobrenjem za doživotnog poglavara španjolske kongregacije.
1759. Završetak građevinskih radova i blagoslivljanje bazilike sv. Ivana od Boga u Granadi.
22. kolovoza 1771. smrt patra Alonsa Ortege.
3. svibnja 1775. Pater Sebastian Fuentes iz Granadske provincije izabran za generala španjolske kongregacije.
1789. Francuska revolucija, pod čijim se utjecajem počinje u mnogim dijelovima Europe stvarati pro-

tucrkveno raspoloženje; Španjolska pristupa najprije s Engleskom, Nizozemskom, Venecijom, Sardinijom, Napuljom, Portugalom i njemačkim carstvom savezu protiv revolucionarne Francuske; Španjolska se mora istodobno boriti s rastućim težnjama za nezavisnošću u južnoameričkim kolonijama.

3. svibnja 1796. Pater Augustin Perez Valladolid iz Sevillske provincije, koji je pri generalnom kapitulu 1787. bio izabaran za generala, sada je zbog kritičnih vanjskih i unutarnjih prilika Španjolske izabran s odobrenjem pape Pia VI. za drugog doživotnog generala.
1803. Papa Pio VII. daje španjolskim dijelovima reda u Južnoj Americi, s iznimkom Perua i Čilea, nezavisnost o španjolskoj kongregaciji.
1808. Napoloeon zaposjeda Španjolsku i postavlja svog brata Josepha Bonaparteu za kralja Španjolske; počinje oslobodilačka borba protiv francuskog okupatora.
3. kolovoza 1809. Pater general Valladolida umro u Madridu; nasljeđuje ga kao vikar prior iz Granade, pater Jose Barrajas.
18. kolovoza 1809. Francuski okupator naređuje raspuštanje svih redovničkih zajednica u Španjolskoj; žrtvom dekreta postaju i samostani i bolnice braće Ivana od Boga; mnoga su se braća priključila kao ratni sa-

niteti svojim zemljacima u borbi protiv francuske tuđinske vlasti.

1814. Nakon Napoleonova poraza u bici kod Leipziga vraća se kralj Ferdinand VII. u Španjolsku.

1. svibnja 1815. Poslije 19 godina može španjolska kongregacija prvi put opet održati generalni kapitul, pri kojemu je izabran za generala pater Miguel Fernandez; braća se laćaju obnove svojih kuća i samostana koji su u oslobodilačkom ratu protiv Francuza bili najvećim dijelom razoreni.

1820. Ferdinand VII. je zbog vojene pobune prisiljen priznati novu vladu i ustav, koji su opet krajnje protucrkveni i zahtijevaju raspuštanje svih samostana s manje od 24 člana; to je ponovo teški udarac za braću.

1823. Ferdinandu VII. uspijeva s francuskom pomoći opet uspostaviti apsolutnu monarhiju.

1824. Generalni kapitul održava se zbog napetog unutarnjepolitičkog stanja s tri godine zakašnjenja i ne kao obično u Madridu, već u Sevilli; za generala je izabran pater Gonzalo Jiménez, pod kojim se španjolska zajednica sljedećih godina iznenadujuće dobro oporavlja; unatoč ometanju u djelovanju 1809. i 1820., broji ona 1830. opet 383 člana.

1830. Pri generalnom kapitolu izabran za generala ugledni kirurg, pripadnik reda, pater José Bueno;

taj je kapitul bio posljednji španjolske kongregacije.

1834.-1839. Prvi karlistički rat nanosi veliku štetu djelovanju braće i sprečava planirano održavanje generalnog kapitula.

1835. Vladin dekret opet nalaže ukidanje svih samostana s manje od 12 članova; time su Milosrdna braća izgubila odjednom 57 bolnica.

9. ožujka 1836. Raspuštanje svih redova bez iznimke, kad je 335 Milosrdne braće uz dodjeljivanje skromne rente od države protjerano iz samostana i bolnica; samo je u bolnicama u Sevilli i Madridu ostala nekolicina braće.

11. ožujka 1850. S paterom Joséom Buenom umire posljednji general reda španjolske kongregacije; s njim se gasi španjolski ogranak reda.

6. travnja 1867. Pater Benedikt Menni dolazi u Barcelonu po nalogu talijanskog generala reda patera Giovannija Alfierija, kako bi obnovio red u Španjolskoj; osnivanje male ustanove za tjelesno ili duševno oštećenu djecu u Barceloni i otvorenje novicijata.

1872. Početak Trećeg karlističkog rata.

1873. Proglašenje Prve Španjolske Republike pod kojom vlada neprijateljsko rapoloženje prema Crkvi.

1874. Alfons XII. proglašen kraljem.
1876. Svršetak Trećeg karlističkog rata.
1877. Posvećenje prvoga dovršenog dijela zgrade ustanove za duševno i psihički bolesne u Ciempozuelosu kod Madrida.
1878. Biskup iz granade predaje redu baziliku koja mu je bila oduzeta; još iste godine osniva pater Menni u Granadi dom za duševno i tjelesno oštećenu djecu, a u kući gdje je umro osnivač reda, dom za stare ljude; u godinama poslije toga slijede i utemeljenja brojnih drugih ustanova u čitavoj Španjolskoj.
1880. pater Menni osniva zajednicu bolničkih sestara za njegu duševno bolesnih žena.
1884. Rim uzdiže španjolske kuće u provinciju; pri provincijskom kapitolu održanom 28. studenog iste godine, izabran za provincijala pater Benedikt Menni.
14. rujna 1888. Pater general Cassian M. Gasser potvrđuje službenom ispravom skupa paterom Benediktom Mennijem i četvoricom španjolskih provincijalnih definitora ponovno ujedinjenje reda.
1892. U Lisabonu i Pintu nastaju prve podružnice u Portugalu.
13. ožujka 1901. Pater Menni blagoslivlje u Guadalajari u Meksiku bolnicu sv. Martina, koja

je prva podružnica reda na južnoameričkom tlu poslije sekularizacije.

1903. Nakon 19 godina neprekidnog službovanja po prvi put nije pater Menni izabran za provincijala zbog unutarnjih nesuglasica sa španjolskom braćom i neprijateljstvom izvana; za provincijala izabran je pater Andrés Ayucar; pod njegovim mudrim vodstvom nastaje niz novih ustanova u Španjolskoj, Portugalu, Južnoj Americi i po prvi put opet i na Filipinima.
1912. Španjolska braća dobivaju sve veće značenje u cjelokupnom redu; pater Martin Guijarro izabran za prvog generalnog definitora.
24. travnja 1914. Pater Benedikt Menni umire osamljen i neshvaćen u francuskom gradu Dinanu.
1918. Španjolska je provincija poslije Prvoga svjetskog rata s 362 braće i 18 ustanova najveća provincija reda.
1928. Pri generalnom kapitulu izabran za generala reda Španjolac pater Faustino Calvo; pri istom generalnom kapitulu stvorena Portugalska provincija i izdvojena iz Španjolske provincije.
1931. Proglašenje Druge Španjolske Republike; unatoč neprijateljskom raspoloženju prema Crkvi, sjajno napreduju španjolska braća u svom radu.
1934. Španjolska se provincija dijeli natroje, i to na Andalušku, Kastilsku i Aragonsku provinciju.

1936.-1939. U Španjolskom građanskom ratu umire 98 od 400 braće i mnoge su kuće teško oštećene.

1945. do danas U Francovoj eri i u vremenu poslije njega doživljava djelo braće novi procvat; danas red u Španjolskoj broji 376 braće, 42 zajednice i 51 ustanovu (stanje 31. 12. 2004.).

Korištena literatura i popis knjiga za daljnja razmatranja

Castro, Francisko de: *Geschichte des Lebens und der heiligen Werke des Johannes von Gott*, Johann von Gott Verlag, München, 2003.

Gómez Bueno, Juan OH: *Compendio de historia de la Orden Hospitalaria de San Juan de Dios*, Granada, 1963.

Gómez Moreno, Manuel: *San Juan de Dios. Primicias históricas suyas*, Madrid, 1950.

Hollböck, Ferdinand: *Die neuen Heiligen der katholischen Kirche*, Christiana-Verlag, Stein am Rhein, 1992.

Lizaso Berruete, Félix OX: *Perfil Juandediano del Beato Benito Menni*, Granada, 1985.

Martinez Gil, José Luis OH: *San Juan de Dios-Fundador de la Fraternidad Hospitalaria*, Biblioteca de Autores Cristianos, Madrid, 2002.

Montonati, Angelo: *Il prezzo del coraggio-San Benedetto Menni, Ancora, 1999., Rim.*

- Russoto, Gabriele OH: *San Giovanni di Dio e il suo Ordine Ospedaliero*, Edizioni Fatebenefratelli, Rim, 1969.
- O'Donnell, Brian OH: *Los Hermanos de San Juan de Dios y la asistencia psiquiatrica espanola*, Barcelona, 1989.
- Sanchez Martinez, José OH: *Kénosis-Diakonia en el itinerario espiritual de San Juan de Dios*, Madrid, 1995.
- Strohmayr, Hermenegild OH: *Der Hospitalorden des heiligen Johannes von Gott-Barmherzige Brüder*, Johann von Gott Verlag, Regensburg.

TREĆI DIO

MILOSRDNA BRAĆA U
ŠPANJOLSKOM GRAĐANSKOM
RATU

Zatišje pred oluju

Pretražuje li se u europskom tisku tridesetih godina, može se s čuđenjem utvrditi da je 17. srpnja 1936. morao biti dosta miran dan za veliki dio europskih građana. Londonski je Times doduše na svojoj naslovnoj strani velikim slovima objavio vijest o pokušaju atentata na kralja Edvarda VIII., ali činilo se da je taj atentat protekao bezopasno za monarhiju, i Times je tada unutarnji dio posvetio najvećim dijelom aktualnim poslovima parlamenta i burze. Pariški je Figaro u svojim člancima naprotiv uvelike slavio nacionalizaciju francuske industrije naoružanja, dok je berlinski Tageblatt na prvoj strani objavio telegram Adolfa Hitlera gdje je "firer" izrazio najiskrenije čestitke engleskom kralju za spas od atentata što je bio izvršen na njega. Inače je Tageblatt izvijestio na istaknutom mjestu samo o zabrani motoriziranih gondola u Veneciji. Činilo se da je jedino Völkische Beobachter bio toga petka, 17. rujna 1936. informiran bolje od svojih suparnika i prodrmao svoje čitatelje viješću o navodnom alarmantnom stanju u Madridu poslije umorstva vođe rojalista Calva Sorela.

Sljedećega je dana unatoč potpunoj zabrani objavljivanja vijesti i prekinutim telefonskim vezama iz Španjolske i prema njoj, prodrlo nešto više u javnost. "Puč u Barceloni", pisalo je na naslovnici berlinskog Tageblatta. Londonski je Times smirivao međutim svoje čitatelje kako su doduše pristigle vijesti "neustanovljenog porijekla" o nemirima u Španjolskoj, ali ljudi u Barceloni švrljaju bulevarima kao obično. Opet je Völkische Beobachter znao više i pod naslovom "Blutige Strassenkämpfe in Madrid und Barcelona" ("Krvave

ulične borbe u Madridu i Barceloni”) opširno izvijestio o oluji što se spremala nad Španjolskom.

Tamo se već mjesecima slutilo to zlo. Nakon što je zbog raspada srednje-desnog saveza izišla lijeva narodna fronta kao pobjednik pri novim izborima 16. veljače 1936. što ih je raspisao predsjednik države Zamora, vladale su u Španjolskoj anarhične prilike. Razbojnički napadi, pljačke i paljenja crkava bili su dio svagdašnjice. Opći su štrajkovi kočili gospodarstvo, politička ubojstva gotovo svakodnevno potresala zemlju.

I odgovorni reda Milosrdne braće gledali su zabrinuto u budućnost. Tako se provincijal Andaluzske provincije, brat Bonifacio Murillo, već 27. veljače 1936. – ni deset dana nakon izborne pobjede Narodne fronte nastale od lijevoga građanstva, socijalista, komunista i anarhista – obratio svom španjolskom subratu patru Rafaelu Saucedu, koji je radio u Rimu kao generalni tajnik reda, i podastro generalnom prioru patru Narzissu Durchscheinu, porijeklom iz Bavarske, plan s obzirom na predviđanje daljnijega pogoršanja prilika. Taj je plan uključivao osnivanje kuće u Portugalu za španjolske pacijente, “bude li nam onemogućen život ovdje u Španjolskoj” (usp. G. Russotto, *La Guerra Civile di Spagna 1936.-1939. nell'Archivio Generale dei Fatebenefratelli*, Postulacione Generale dei Fatebenefratelli, Rim, 1987., str 27).

Mjesec dana kasnije, 28. ožujka, slijedilo je pismo provincijala Aragonske provincije, brata Francisca de Paola Itoiza, iz Valencije. U tom je pismu brat Francisco izvijestio bojazan da bi u novoj vladi mogli zadržati prevlast najradikalniji elementi, te se stoga mora računati s proleterskom diktaturom, što se kasnije i obistinilo. On se zbog najnovijih događaja sastao s

obojećom drugih provincijala Španjolske i nekoliko provincijalnih savjetnika iz sva tri definatorija, kako bi razgovarali o postojećem stanju. Predložio je da se u ozbiljnom slučaju, to znači budu li braća protjerana iz svojih kuća, dopusti novacima i staroj braći koja više nemaju rodbine, da odu u Marseille u Francuskoj, a ostali da se ili vrate svojim obiteljima ili potraže utočište kod dobrotvora ili prijatelja reda.

Dva dana kasnije pisao je u Rim i provincijal Kastilske provincije, bivši generalni prior brat Faustino Calvo, i molio za upute u slučaju nužde, budući da se stanje iz dana u dan pogoršavalo. Nakon što je svoga nasljednika u službi, brata Narzissa Durchscheina, informirao da se Kastilska provincija sastoji od 110 braće, predložio je i on da se braća, budu li protjerana iz svojih kuća, dobiju dopuštenje da otputuju u Marsielle u Francuskoj ili Bercelos u Portugalu i molio za upute kako bi u takvoj situaciji trebala postupiti ostala braća. 4. travnja 1936. odgovorio je generalni prior trojici španjolskih provincijala zajedničkim pismom, nakon što su se pri sjednici generalnog definatorija iscrpno bavili stanjem u Španjolskoj. U tom je pismu stajalo sljedeće:

Mili moji sinovi u Gospodinu, s obzirom na zabrinjavajuće političko stanje u Španjolskoj i prijeteću opasnost da braća budu protjerana iz svojih kuća, odlučili smo odgovorom pri sjednici generalnog definatorija dati Vam sljedeće upute, pri čemu se svakom od Vas osobno, kao i svima vama trojici zajedno ostavlja puna sloboda da ovisno o prilikama sami najbolje odlučite kako postupiti:

1.) *Naša braća smiju napustiti službu njege povjerenih im ljudi tek onda ako su je preuzele državne*

vlasti. Bude li to potrebno iz opreza, neka nose civilnu odjeću, ali neka ustraju u skrbi za bolesnike, sve dok ih viša sila ne primora da odu od njih. Za to će s obzirom na postojeće anarhističke prilike biti ponekad potrebno pravo junaštvo, ali tako traži od nas sveta dužnost.

2.) Stupite u vezu s obiteljima onih koje negujemo i ispitajte jesu li sporazumi da njihovi pripadnici pođu s nama. U tu svrhu neka Andaluška provincija uredi kuću odmah iza granice u Portugalu, Kastilska u Biaritzu ili S. Juan de Luzu (u francuskom dijelu Baskije, op. autora), a Aragonska u Narbonneu ili Toulouseu u Francuskoj.

3.) Pošaljite što je više moguće braće u Južnu Ameriku, te u vezi s tim razmotrite osnivanje novih kuća u Brazilu, kamo smo bili opetovano pozivani.

Generalni prior brat Narzissus Durchschein (lijevo) s bavarским provincijalom bratom Eustachiusom Kuglerom

4.) *Odmah stupite u vezu sa svim ostalim provincijalima reda, kako biste utvrdili koliko braće mogu primiti dotične provincije, i čim primite odgovor raspodijelite braću prema toj raspoloživosti, tako da budu odmah spremna za odlazak budu li morala napustiti Španjolsku.*

5.) *Novicijat Andaluške provincije neka se preseli u Kuću u Telhalu (Portugal), novicijat Kastilske provincije u Barcelos (Portugal), a Aragonske u Marseille (Francuska).*

6.) *Molim Vas da iz razloga štednje ispitajte mogu li se učenici naših juvenata (internati za učenike osnovne škole i realke do 16 godina, op. autora) poslati kući, a juvenati privremeno raspustiti. Obustavite sve građevinske radove i izbjegavajte izdatke koji nisu bezuvjetno potrebni.*

7.) *Neka braća sama odluče žele li se vratiti svojim obiteljima, ali ih upozorite na to da bi za njih i njihove obitelji bilo bolje da to ne učine.*

8.) *Budu li braća potjerana iz neke svoje kuće, neka pođu u matičnu kuću svoje dotične provincije.*

9.) *Provincijali imaju punu slobodu da postupe onako kako smatraju potrebnim s obzirom na postojeće prilike.*

Moleći Gospodina da odagna od nas strašnu nevolju kojom nam prijete sile zla i izbavi nas kao mnogo puta prije, blagoslivljem Vas svim svojim srcem.

Brat Narziss Durchschein, generalni prior.

Ovo je pismo bilo od velikog značenja s više gledišta, jer zapravo sadrži u grubim crtama program kojega su se držala španjolska braća poslije izbijanja građanskog rata. Ali do tada su trebala proći još tri mjeseca.

Unatoč svim obećanjima

Iako iz upravo citiranih pisama španjolskih provincijala i generalnog priora brata Narzissa Durchscheina govori velika zabrinutost i bojazan s obzirom na budućnost reda u Španjolskoj, uvijek je iznova bilo momenata iz kojih su braća crpila hrabrost i novu snagu. Tako je na primjer kastilski provincijal i bivši general Faustino Calvo zaključio svoje pismo od 30. ožujka 1936. upućeno generalu u Rimu sljedećim riječima: *“Dosada nisam još ni sa kim razgovarao o svojoj zabrinutosti. Želio sam se najprije savjetovati s Vama. Molim Vas, dajte mi odgovarajuće upute gdje i kako da zbrinemo braću u slučaju opasnosti. Katkad se priča da smo poštovani, a ponekad protivno tome. U toj se nesigurnosti obraćam Vama, velečasni pater, da bih saznao kako da se po Vašemu mišljenju vladamo i postupamo...”*

Poslije izbora od 16. veljače 1936. uistinu su bile stvari sve prije nego jasne. K tome se treba reći da su Milosrdna braća bila u Španjolskoj “institucija”. *Hospitalarios* (bolnička braća) ili i *Limosneros* (prosjачka braća), kako su bili nazivani u narodu, važili su kao nedodirljivi. Ta bilo je općepoznato koliko su dobra činili za obični narod. Oni osim toga nisu bili – za razliku od drugih redova koji su djelovali u prosvjeti ili na drugim područjima – opterećeni političkom upletenošću. Svoje su ustanove izdržavali gotovo isključivo

dobrovoljnim priložima odnosno milodarima (otuda im ime: *los limosneros*, to znači prosjačka braća), samo se jedan veoma malen djelić troškova pokrivaio iz državne ruke.

Koliko je velik bio ugled Milosrdne braće u Španjolskoj postaje posve jasno iz sljedeće zgođe. Kad se pri raspravljanjima o ustavu što su se vodila 1931. poslije abdikcije kralja Alfonsa XIII. prije proglašenja Druge Španjolske Republike, došlo do veoma prijepornog člana 26, čiji je predmet bilo novo uređenje vjerskih udruga odn. redovničkih zajednica, uzeo je riječ 18. listopada 1931. socijalist i kasniji ministar pravosuđa i prosvijete Fernando de los Rios i rekao: "Vjerski problem, pa i u svojim vanjskim pojavnim oblicima, to znači crkveni problem, predstavlja danas najdublji problem društvenog života u Španjolskoj. Komora mora razlikovati između tobožnje oblikovne sličnosti postojećih redova i kongregacija. Ne zaboravite da tim zajednicama pripadaju i Sestre ljubavi prema bližnjemu i Milosrdna braća svetoga Ivana od Boga pred kojima se mora zanemariti svaka razlika u svjetonazoru, jer obje su te zajednice bile primjer krajnje nesebičnosti za koju je kadra idealistična duša... (*Applause und zustimmende Zurwfe*). Zato Vam kažem, gospodo moja, da moramo znati razlikovati i pred takvim primjerima gurnuti u pozadinu svjetonazorne probleme, kako bismo vidjeli još samo zajednički ljudski nazivnik i znali cijeniti za što je kadra pobožna ljudska duša iz nesebičnosti..." (Izvadak iz protokola sjednice ustavotvorne skupštine od 28. listopada 1931.).

Po tome su se članu 26 vjerskih propisa u njegovom tadašnjem najradikalnijem obliku trebale čak – kao što smo vidjeli u prvom dijelu knjige – raspustiti sve redovničke zajednice u Španjolskoj. To se značaj-

nim čini upravo citirani stav koji još dobiva na važnosti kad se uzme u obzir da je osoba koja ga je zastupala bio Fernando de los Rios (1879.-1949.).

Fernando de los Rios poučavao je na sveučilištu u Granadi i kasnije postao vodećim članom Socijalističke stranke Španjolske. U tom je svojstvu u vrijeme prijelazne vlade koja je poslije abdikcije kralja Alfonsa XIII. vodila do prosinca 1931. vladine poslove, vršio službu ministra pravosuđa, a u godinama neposredno poslije toga, od 1931. do 1933. najprije službu ministra prosvjete, zatim kratko vrijeme službu ministra vanjskih poslova. U vrijeme Španjolskog građanskog rata bio je prvo postavljen u službu poslanika Republike Španjolske u Parizu, kasnije u Washingtonu u SAD-u, gdje je do svoje smrti 31. svibnja 1949. poučavao na New School for Social Research u New Yorku. Njegovim su najbližim prijateljima pripadali filozof José Ortega y Gasset, pjesnik Federico Garcia Lorca i skladatelj Manuel de Falla. Iako je on poučavao pravne znanosti, njegov se glavni interes ticao pedagogije. Radi boljega upozoravanja najnovijih pedagoških pravaca i postignuća, boravio je između 1909. i 1910. radi jednogodišnjeg inozemnog studija u Njemačkoj, pri čemu su mu postaje bile Jena, Riefswald i Marburg, gdje je, osobito u Marburgu, došao u doticaj s novokantističkim socijalizmom (poznatim i kao "Marburger Schule") koji je na njega izvršio dugotrajni utjecaj. Od 1911. do 1931. poučavao je u Granadi, gdje se upoznao i s djelovanjem Milosrdne braće i postao stalnim podupirućim članom na listama njihovoh darivatelja. Godine 1921. poslala ga je njegova stranka na putovanje u Rusiju, kako bi ispitao mogućnosti eventualnog priključenja Socijalističke stranke Španjolske Komunističkoj internacionali. Njegov je negativni sud

– Fernando de los Rios nije prihvaćao sovjetski komunizam, smatrajući ga protudemokratskim i totalitarnim – uvelike pridonio tome da Socijalistička stranka Španjolske (PSOE) nije pristupila Komunističkoj internacionali. Fernando de los Rios – koji je veoma poštovao druge svjetonadzore i vjerska uvjerenja – bio je uistinu zastupnik liberalnog socijalizma u kojemu je osim jednakosti i pravednosti moralo biti mjesta za slobodu i demokraciju.

I kad se preselio u Madrid, ostao je vjerni pomagač reda Milosrdne braće, što dokazuje činjenica da se u španjolskom glavnom gradu stavio s deset pezeta mjesečno na darivateljsku listu bolnice Sv. Rafaela. U Madridu je red raspolagao s još jednom utjecajnom saveznicom, naime suprugom Manuela Azaña koji je upravljao sudbinom Španjolske od 1931.-1933. kao ministar predsjednik, te tijekom Španjorskoga građanskog rata kao predsjednik države. S njegovim smo se imenom već više puta susretali u prvom dijelu ove knjige. Iz svega ovog prethodno navednog jasno je vidljivo da su Milosrdna braća Španjolske uživala veliku blagonaklonost i poštovanje u socijalističkim krugovima. I Manuel Azaña i Fernando de los Rios opetovano su jamčili – kao što su kasnije potvrdila razna braća – da braći neće pasti ni vlas s glave dokle god budu oni na vlasti. Tako je Manuel Azaña, čija je žena bila s 5 pezeta mjesečne pomoći isto tako na darovateljskoj listi Milosrdne braće, rekao jednom nekom od prosjačke braće: “Pobrinut ćemo se za to da Vas ljudi poštuju i zato Vam daju vrpcu za ruku...” (vrcama za ruke bile su tada označavane osobe koje su iz najrazličitijih razloga uživale posebnu zaštitu, op. autora).

Manuel Azaña je još 1935. godine uvjeravao nekoga od prosjačke braće – i to u nazočnosti drugih utje-

cajnih socijalističkih vođa, među njima Larga Caballera (koga smo isto tako upoznali u prvom dijelu knjige) i Fernanda de los Riosa: *“Ne bojte se, bit ćete uvijek pod našom zaštitom...”* Pod tim predznakom ne čudi da Milosrdna braća nisu mogla, ili su teško mogla zamisliti – unatoč iskazima rastuće netrpeljivosti prema crkvenim ustanovama – da bi mogla postati predmetom otvorenih napadanja i progona. Iz toga se objašnjava i izvjesna nesigurnost i zbunjenost što govori iz pisma provincijala Rimu. Braća nisu dokraja znala na čemu su.

Osim svega toga bila su opterećena i brigom za vlastiti život, te za sudbinu povjerenih im ljudi. Sva su trojica provincijala jasno izrazila tu zabrinutost u svojim pismima Rimu, pri čemu su čak pomišljali na to da urede kuće u pograničnom inozemstvu, Francuskoj ili Portugalu, kako bi onamo povelili sa sobom one za koje su se skrbili. Na tu potrebu ukazuje i sâm general reda u prvoj točki svojih uputa braći: *“Naša se braća smiju prestati skrbiti za povjerene im ljude tek onda ako su tu skrb preuzela državna nadležstva. Ako je to potrebno radi opreza, neka nose civilnu odjeću, ali neka ustraju u službi za bolesne, sve dok ih viša sila ne primora da je napuste. Za to će s obzirom na vladajuće anarhičke prilike biti u mnogo slučajeva potrebno pravo junaštvo, ali tako zahtijeva od nas sveta obveza”*. Koliko je brat Narziss Durchschein bio u pravu s tim pretkazanjem, pokazalo se na dramatični način odmah u prvim danima poslije izbijanja građanskog rata.

Počinje tragedija

Kad je 17. srpnja 1936. počeo “Alzamiento Nacional”, nacionalna pobuna pod Francovim vodstvom pro-

tiv vladajuće Narodne fronte, događaji su se naglo nizali jedan za drugim. Prije svega na područjima velegradova s mnoštvom industrije i nadprojsječnom gustoćom stanovništva, prije svega Madrida i Barcelone, preuzeli su državnu vlast najradikalniji elementi odnosno takozvani organi samoupravljanja. Naoružane policijske čete (čete privremeno formirane građanske odnosno narodne vojske) uzele su stvar u svoje ruke, postavile se čak iznad regularnih snaga sigurnosti, kao što su policija i vojska i počele ne samo sa samoobranom od Francovih trupa, već i nemilosrdno progoniti sve "unutarnje neprijatelje". Njima su u prvom redu pripadali Crkva i njezini zastupnici. Sva ona prijašnja obećanja pokazala su se pred tim fanatizmom najčešće anarhistički orijentiranih policajaca kao prazne riječi. Počela je strašna hajka.

I Milosrdna su braća bila unatoč svim poduzetim mjerama opreza iznenađena tim valom mržnje i razaranja, i platila za to brojnim ljudskim žrtvama. 98 članova reda smrtno je stradalo – ponajviše već u prvim ratnim mjesecima. Kad se sjetimo da su španjolske provincije prije izbijanja rata brojile ukupno oko 400 braće (164 Andalauška provincija, 124 Aragonska i 110 Kastilska), tada ta brojka predstavlja golemi danak.

Prije nego što se u pojedinosti pozabavimo tadašnjim prilikama, kad su između srpnja i prosinca 1936. postala i pojedina braća i čitave zajednice reda žrtvama besprimjernog vjerskog progona koji je počeo u republikanskom dijelu Španjolske, potrebno je radi boljega razumijevanja navesti neke činjenice.

U prvom se redu treba uzeti u obzir da su Franco i njegove trupe već kratko poslije vojne pobune imali pod svojim nadzorom čitave španjolske pokrajine. Nji-

ma su pripadale Navarra, Aragonija, Stara Kastilija, Leon, Galicija, Caceres, Alava, Kanarski otoci, Mallorca, Španjolski Maroko, te gradovi Sevilla, Cadiz, Granada, Cordoba i Oviedo, da nabrojim samo one najvažnije. U tim su dijelovima ostala braća dakako pošteđena progona. Ali i na područjima koja su ostala u republikanskoj zoni Španjolske poprimao je progon druge crte. Tako je osobito divlje bjesnio na prostorima velikih gradova s mnogo industrije i natprosječno gusto naseljenima, dok se vani na selu nije tako osjećao. Pri tome je igralo presudnu ulogu koja je od stranaka od kojih se sastojala Narodna fronta imala velik utjecaj u dotičnom dijelu zemlje. Za Crkvu su bile najopasnije, kao što smo opetovano naglašavali, anarhističke formacije koje nisu poznavale granice u svom nasilju prema Crkvi. One su djelovale prije svega u velikim gradovima, Madridu, Barceloni, Valencii, Malagi itd., u kojima je tako izgubio život najveći dio žrtava iz redova Milosrdne braće.

Da bi se zorno pokazao stupanj surovosti kojom se u republici Španjolskoj iskazivalo neprijateljstvo prema Crkvi i prema svemu što je makar i samo izdaleka imalo veze s njom, dovoljno je izvijestiti o sljedećoj zgodi: nekoliko tjedana nakon početka rata priredili su milicionari u Madridu vježbu u pucanju na jednu od najpoznatijih španjolskih slika Srca Isusovog, naime "Corazón de Jesus del Cerro de los Angeles". I inače su bile nemilosrdno uništavane i oskvrnjivane Božje kuće, ostale crkvene ustanove i sakralna mjesta, te umjetnička i kulturna blaga Crkve.

Drugi se aspekt koji se treba objasniti sastoji u tome da će u sljedećim prikazima uvijek iznova biti govora o 98 ubijene Milosrdne braće, ali je braće koja su od Crkve službeno prizanta kao mučenici vjere i kao

takva uzdignuta na čast oltara, samo 71. Kako to? To pitanje zahtijeva diferencirano objašnjenje. O velikom su se dijelu ubijene braće mogli – kao što ćemo odmah vidjeti – prikupiti konkretni podaci i informacije o okolnostima njihove smrti već nekoliko mjeseci poslije tih tragičnih događaja. Oni su u mnogo slučajeva potjecali od očevidaca. Za nekolicinu se braće nije međutim moglo nikada točnije saznati o okolnostima njihove smrti, zbog toga se u trojice od 98 ubijene braće nije pristupilo postupku za priznavanje njihovoga mučeništva.

Ovdje je po svoj prilici potrebno kratko objašnjenje što točno zahtijeva Crkva da bi smrt nekog vjernika priznala kao mučeništvo. Za to moraju, grubo rečeno, postojati tri činjenična stanja. Prvo, dotični su morali umrijeti nasilnom smrću; drugo, morali su biti ubijeni od počinitelja iz mržnje prema vjeri; i treće, svoje su žrtvovanje smrću morali svjesno pretrpjeti u ime vjere, a ne biti ubijeni iz nekog drugog razloga. Crkva ispituje veoma detaljno te činjenice i pokreće postupak za priznanje mučeništva samo ako su zadovoljena sva tri preduvjeta.

U trojice se braće odmah ustanovilo da oni nisu bili zadovoljeni. Za ostalih su 95 bili u godinama neposredno iza rata zatraženi i prihvaćeni postupci za priznavanje mučeništva. Radi što nesmetanijeg odvijanja postupka bila su 95 kandidata podijeljena po mjestu njihove smrti u tri skupine: skupinu iz Madrida (45), skupinu iz Barcelone (31) i skupinu iz Malage i Valencie (8+11=19). Postupci za dvije prvonavedene skupine (Madrid i Barcelona) dospjeli su već do prvih instanci pri Vatikanu u Rimu, kad je Franco iz unutarnjopolitičkih razloga zamolio papu Pavla VI. da obustavi sve postupke za mučenike iz Španjolskoga

građanskog rata, koji su bili u tijeku pri Vatikanu – to znači ne samo postupke koji su se ticali Milosrdne braće, već sve. Papa je ispunio tu molbu. S obzirom na to stanje odlučili su odgovorni reda Milosrdne braće da postupak za treću skupinu, dakle onu iz Malage i Valencije uopće ne povjere Rimu, već ga zasada odlože. Zahtjevi za ostale dvije skupine ostali su podnijeti u Rim i pod pontifikatom pape Ivana Pavla II. bili su postupci ponovo pokrenuti i dovedeni do kraja. Pri tome se ispostavilo da je dokazni materijal za petoricu od 76 braće koja su pripadala skupini iz Madrida i Barcelone bio nedostatan, tako da su oni radi bržeg odvijanja postupka bili zasada isključeni. Preostali je 71 brat bio 25. listopada 1992. od pape Ivana Pavla II. svečano proglašen blaženim.

U godinama poslije toga (1995.-1996.) bio je iznova pokrenut postupak za skupinu braće iz Malage i Valencie, i danas je stanje takvo da je pri Vatikanu u tijeku postupak za beatifikaciju 24 Milosrdne braće koja su stradala mučeničkom smrću u Španjolskom građanskom ratu. S obzirom na to da je taj postupak još u tijeku, usredotočit ćemo se dalje prije svega na 71 već beatificiranog mučenika.

Još i treći aspekt zahtijeva kratko objašnjenje. Iako su gotovo svi od 71 mučenika Milosrdne braće bili ubijeni na područjima oko Madrida i Barcelone, potjecali su iz gotovo svih dijelova Španjolske, bilo iz Malage na jugu, Santandera na sjeveru, Leona na zapadu ili Gerone na istoku. Više je njih potjecalo čak iz gradova koji su tako reći ostali nedirnuti crkvenim progonom, kao na primjer Cordobe ili Seville. Takva se rasutost braće mučenika širom čitave Španjolske može pripisati tome što su tri španjolske provincije nastale tek tri godine ranije iz velike Hispanoameričke provin-

cije koju je 1884. formirao pater Benedikt Menni, i tako braća još nisu toliko pripadala pojedinim provincijama po mjestima porijekla, već više po tome kamo su bila dodijeljena još u velikoj provinciji.

Poslije ovih objašnjenja možemo se vratiti tada aktualnim događajima.

Prva postaja trpljenja: Talavera de la Reina

Prva kuća reda koja je pretrpjela nesreće što su ih sa sobom donijeli milicionari u republikanskoj Španjolskoj, bio je juvenat u Talaveri de la Reini. Taj grad koji danas broji oko 75.000 stanovnika nalazi se blizu Toleda, ca. 60 km južno od Madrida i do sekularizacije reda u 1835. godini imao je među svojim ustanovama jednu bolnicu Milosrdne braće. Pri juvenatu kojim su upravljala braća radilo se o internatu za oko 30 učenika osnovne škole i realke u dobi od 10 do 16 godina koji su besplatno dobivali za ono doba veoma solidno obrazovanje. Juvenat je tek godinu dana ranije sagradila Andaluška provincija na jednoj "Finci" (vlasteosko dobro, op. autora). Nastavno se osoblje sastojalo od četvorice braće, među njima jednoga svećenika. Svrha škole bila je dakako poticati i školovati mlade ljude za zvanje redovnika pri redu Milosrdne braće. U kući su osim četvorice braće i učenika radila i dvojica lakših invalida iz ustanove reda u Ciempozuelosu, koji su prije svega bili zaposleni u vrtlariji.

Nakon što su domaći milicionari već jednom, 23. srpnja 1936., bezuspješno pretražili kuću očekujući da će naći oružje, nahrupili su dva dana kasnije, 25. srpnja 1936. prijepodne, još jednom u kuću milicionari koji su upravo stigli iz Madrida. Dok su domaći milicio-

nari, od kojih su neki prije i sami radili u kući, ostali samo pri prijetnjama i braću samo uputili da odlože redovničku odjeću, te se prilagode novom civilnom bezvjernom poretku, milicionari iz Madrida odmah su jasno pokazali s kojom su namjerom došli. I oni su najprije pretražili kuću ne bi li našli oružje i tako sebi priskrbili razlog za uhićenje braće. Pri tome ih je trebalo voditi nekoliko učenika koji su ostali u juvenatu. Većina ih je naime bila po savjetu iz Rima poslana kući svojim roditeljima. Kad premetačina kuće nije donijela željeni rezultat, optužili su milicionari četvoricu braće zbog "izrabljivanja naroda". Pritom su se pozivali na dvojicu lakše invalidnih ukućana iz Ciempozuelosa koji su bili zaposleni u vrtlariji. Uzalud je brat Primo Martinez, prior kuće, objašnjavao da je zapošljavanje njih dvojice odredio liječnik i ono služi terapeutskoj svrsi. Četvorica braće – osim patra priora Prima pripadali su zajednici 74-godišnji svećenik pater Federico Rubio, bivši provincijal Hispano-američke provincije koji je vršio službu kućnog dušobrižnika, zatim 32-godišnji brat Jeronimo Ochoa koji je bio nadležan za vođenje kućanstva, i tek 22-godišnji brat Juan de la Cruz Delgado koji je djelovao kao učitelj – bila su uhićena i pješice odvedena u gradsko kazalište Victoria, gdje je narodni sud trebao odlučiti o njihovoj sudbini.

Na putu u kazalište bila su braća praćena od mnoštva ljudi koji su im se izrugivali i pljuvali na njih. I ovdje se kao drugdje na žalost pokazalo da su zbog prilika bezakonja koje su zavladaile u mnogim dijelovima republike Španjolske poslije izbijanja rata, izišli na vidjelo oni najniži instinkti. Osobito je bilo teško držati korak starom i slabom patru Federicu Rubiu, zbog čega su ga milicionari udarali kundacima, tukli i gazili. S braćom su bila dovedena pred narodni sud i ona dvo-

braći štovanje, kao na primjer gradski sudac Talaveri de la Reini koji je uspio isposlovati za ubijenu braću sahranu primjerenu njihovom društvenom položaju (inače su bila braća sahranjivana u skupne grobove, op. autora).

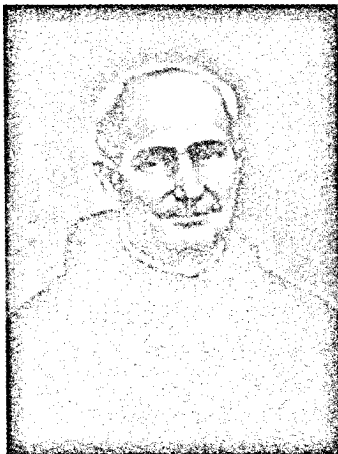
Ovdje se treba još reći nešto i o posljednjem detalju, jer on važi za mnogu ubijenu braću. Talaveru de la Reinu osvojile su kratko poslije tih tragičnih događaja Francove trupe, tako da je već 11. studenog 1936. provincijalni vikar Andaluzske provincije, brat Eustaquio Hernandez, smio u pratnji dvojice druge braće doputovati u taj grad, a tamo ne samo da je smio pribaviti ekshumaciju četvorice ubijene braće, već je imao i priliku ispitati okolnosti pod kojima su braća bila ubijena. Tim prvim istraživanjima zahvaljujemo podatke i zapise što ih je kasnije brat Octavio Marcos sabrao u veličanstvenom djelu *Testimonio Martirial de San Juan de Dios en los dias de la persecución religiosa española, Madrid, 1980.*, i ona čine osnovu ove knjige.

Od četvorice braće ubijene u Talaveri de la Reini bez sumnje se najviše isticao lik patera Federica Rubia i zato se treba ukratko prikazati njegov portret.

Pater Federico Rubio

Pater Federico Rubio bio je rođen 3. prosinca 1862. u Benevidesu kod Leona kao dijete siromašnih zemljoradnika. Zajedno sa svojim bratom Simonom, pristupio je 1882. redu kao oblat. Braća su mogla biti primljena samo kao oblata, jer su im nedostajali osnovni preduvjeti za školovanje u novicijatu, to znači da obojica nisu imala osnovnoškolsko obrazovanje, što nije bila rijetkost u Španjolskoj onoga doba.

Taj jedva dvadesetogodišnjak pokazao je međutim nesvakidašnje sposobnosti učenja, te takvu prednost i odlučnu usmjerenost k cilju, da mu je 1885. bio odobren novicijat. Godinu dana kasnije položio je obični, a pet godina kasnije, 1890. godine, svečani redovnički zavjet. U godinama svoga obrazovanja posvetio se prije svega skrbi za duševno bolesne ljude u Ciempozuelosu.

Pater Federico Rubio

Poslije svečanog polaganja zavjeta bio je na temelju svog lijepog načina ophođenja imenovan za prosjačkog brata ustanove. U tom je svojstvu skrenuo pozornost neke imućne obitelji na svoj talent, te je ona isposlovala u patra Benedikta Mennija da mu je 1892. bio dopušten studij teologije. U godinama između 1893. i 1896. vršio je osim toga službu priora u Gibraltaru. U međuvremenu je bila i u Rimu skrenuta pozornost na njega, tako da je 1896. bio od patra Cassiana

Marie Gassera pozvan da studij teologije završi na Gregoriani. Poslije ređenja 12. studenog 1899. bio je postavljen za učitelja novaka i tu je službu vršio do 1905. godine. Poslije toga je od 1905. do 1911. bio prior bolnice St. Raphael u Madridu, te provincijalni vijećnik. U tom je razdoblju zajedno s poznatim arhitektom Ignaciom Aldemom preuredio i osuvremenio tu bolnicu.

Njegov je redovnički životni put dosegao svoj vrhunac u godinama između 1911. i 1919., kad je to nekada nepismeno seljačko dijete upravljalo sudbinom velike Hispano-američke provincije. Poslije toga je pater Federico Rubio vršio jednu za drugom niz drugih službi, među kojima je njegova svećenička djelatnost sve snažnije dolazila na prvo mjesto: od 1919. do 1922. bio je opet prior u Gibraltaru, zatim od 1922. do 1925. duhovni vođa škole u Ciempozuelosu, nakon toga kućni dušobrižnik u Calafellu, potom od 1931. do 1935. u Gibraltaru, a naposljetku je došao u Talaveru de la Reinu gdje je kao dušobrižnik bio 25. srpnja 1936. od milicionara okrutno istrgnut iz svoga plodnog i uzornog redovničkog života.

Još je u veljači iste godine proslavio pedeset godina od polaganja redovničkog zavjeta. Sva braća koja su ga osobno upoznala opisivala su ga kao jednostavnog, skromnog i srdačnog. Pater Federico se osim iznimnom nadarenošću odlikovao i krasnim ljudskim i vjerskim vrlinama. Nije bez razloga bila po njemu, a uz to i subratu pateru Brauliu Marii Corresu nazvana španjolska skupina mučenika Milosrdne braće. Uistinu glasi službeni naziv španjolskih redovnika mučenika *Pater Braulio Maria Corres, pater Federico Rubio i pratioci.*

Događaji u Barceloni

Nakon neuspjele vojne pobune u katalonskom glavnom gradu od 19. srpnja 1936. pod vodstvom generala Godeta počelo je vrijeme strahota za 22 Milosrdne braće koja su u to vrijeme djelovala u gradu ili u dječjoj bolnici ili u provincijalnom vijeću Aragonske provincije. A krovne terase dječje bolnice – koju je osnovao pater Benedikt Menni tijekom obnove reda 1967. kao prvu takvu ustanovu u Španjolskoj i koja je u međuvremenu brojila 250 kreveta – gledali su kako su jedni za drugima bili spaljivani crkve i samostani. Navečer je svećenik iz obližnje obrazovne vjerske ustanove Svete obitelji pobjegao u bolnicu nadajući se da će bolnica braće ostati pošteđenom, kao prilikom prijašnjih nemira i pokušaja prevrata. Braća su međutim naslutila da se ta nada ovoga puta neće ispuniti već rano ujutro sljedećeg dana kad je više suradnika bolnice došlo na posao naoružano i s viješću da je počela revolucija koja će ugroziti braću. S obzirom na zaoštavanje stanja pozvao je pater Francisco Itoiz svu braću i rekao im kako je unatoč ozbiljnoj situaciji njihova dužnost ostati uz bolesnu djecu, ali se ipak svaki koji to želi može vratiti kući svojoj obitelji i u tu će svrhu dobiti određenu svotu novca. Braća su to međutim jednoglasno odbila.

Još su toga prijedodneva bile zapaljene župna crkva i obrazovna ustanova Svete obitelji. Jedan od vođa anarhističkih formacija obavijestio je službeno upravu bolnice da će bolnica Milosrdne braće biti pošteđena, jer je njihov humanitarni rad znan i cijenjen. Tako se činilo da položaj braće zasada nije ugrožen. Među raznim frakcijama koje su se na strani republike Španjolske borile protiv Franca postojale su, kao što smo vi-

djeli u prvom dijelu knjige, velike razlike u mišljenju i djelovanju, tako da je ono što je jedna strana rekla odnosno obećala, već u sljedećem trenutku druga opozvala i postupila protivno.

Upravo su to doživjela braća sljedećih dana. U bolnicu su stalno dolazile druge skupine milicionara, a s njima stalno i novi nalozi. Dok su braća i djeca bili 20. i 21. još opskrbljivani hranom i pićem i uvjeravani da im se neće ništa učiniti, već se sljedećeg dana bitno promijenio način postupanja milicionara i braća su bila praktično podvrgnuta kućnom zatvoru. Ponovilo se ono već viđeno u Talaveri de la Reini. Najprije su milicionari pretražili kuću u potrazi za oružjem, zatim optužili braću za zavjeru i suradnju s Francovim snagama. Istodobno su se počeli pljačkati crkva, samostan i bolnica. Braća su bila strpana u veliku bolesničku dvoranu, te tamo držana zatvorena i preko noći. Sljedećeg im je dana bilo dopušteno da pod nadzorom naoružanih ljudi zbrinu djecu. Inače su morali boraviti u bolesničkoj dvorani koja je služila kao zatvor. Ista se shema ponovila i sljedećeg dana. Vođe milicijskih četa prisvojili su u međuvremenu sav novac i imovinu braće, ne samo u bolnici nego i u provincijalatu. Provincijal je bio primoran zatražiti pismom i od priora drugih kuća provincije (Sant Boi de Llobregat, Manresa i Calafell) da predaju anarhističkim formacijama u vlasništvo svu imovinu koju posjeduju.

Jedne nedelje, 26. srpnja, bilo je najzad braći stavljeno na izbor da se ili službeno odreknu svoje vjere i dotadašnjeg načina života i ostanu u bolnici kao "slobodni radnici" pod nadzorom revolucionarnog komiteta ili da je napuste izlažući se opasnosti i mole znance da ih prime k sebi. Braća su se jednoglasno odlučila za ovo drugo. Kad su navečer napuštala kuću došlo je do

nadasve dirljivih prizora s djecom koja su se posve očito bojala nove "gospode". Braća nisu međutim vidjela drugoga puta. Oko 17,30 rasulo se 22 braće po skupinama, sami ili po dvojica ulicama Barcelone. Za mnoge je počeo put trpljenja koji ih je prisilio da u neprestanom smrtnom strahu godinama žive tako reći u ilegali i koji je za mnoge završio mučenštvom. Jer više braće nije našlo nikoga tko bi ih primio k sebi. Prevelik je naime bio strah ljudi od kaznenih mjera anarhističkih vođa koji su kružili ulicama i pretraživali kuće tražeći "unutarnje neprijatelje".

Ta je sudbina snašla brata Juana Bautistu Egozcuezábala nakon što je skupa s bratom Nilom Martijem uzalud tražio sklonište. Budući da su svugdje bili odbijeni, bili su čak prisiljeni zamoliti za smještaj u javnom noćnom skloništu. Sljedećeg su se dana rastali, jer su mislili da će pojedinačno biti lakše primljeni kod neke obitelji. Brat Nilo, koji je bio mnogo mlađi od brata Juana Bautiste, uspio je nakon nekoliko dana naći posao kao perač tanjura i tako preživljavati do svršetka građanskog rata. Brat Juan Bautista kojemu je već bilo blizu 60 godina, bio je međutim vjerojatno nekoliko dana kasnije uhvaćen na ulici od milicionara, prepoznat kao redovnik i iz tog razloga ubijen. On je bio peti pripadnik reda Milosrdne braće u Španjolskoj koga je snašla takva mučenička smrt.

Istu je sudbinu oko mjesec dana kasnije dijelio brat Pedro de Alcántara koji je isto tako pripadao osoblju dječje bolnice u Barceloni i s ostalom braćom bio 26. srpnja odande protjeran. Nakon što ga je mjesec dana skrivala kod sebe obitelj Fusté bio je pri jednoj premetačini kuće uhićen zajedno s gospođom Fausté i njezinim nećakom. Iako su njih oboje željeli zatajiti njegov identitet kao redovnika, otkrio je brat Pedro samoga

sebe kao redovnika, da bi njima spasio život. Tako je bio 11. rujna 1936. ubijen, dok je dvoje njegovih zaštitnika preživjelo.

Još je dvojicu braće iz Barcelone snašla smrt na taj način: oblat brat Acisclo Pina koji je 5. studenog, nakon što je dva mjeseca živio skriven kod jedne obitelji, bio isto tako uhvaćen pri pretresu kuće i poslije tjedan dana boravka u zatvoru ubijen noću s 10. na 11. studenog zbog svoje vjere; isto se dogodilo i bratu Protasiu Cubellsu, koji je pri izbijanju građanskog rata bio doduše u službi u sanatoriju braće u Manresi, ali se prvih dana kolovoza – vjerojatno zato što je bio provincijalni vijećnik – uputio u Barcelonu, kako bi uspostavio vezu s ostatkom provincijalnog definitorija i provincijalom, ne znajući da su oni već protjerani iz bolnice i provincijalata. I on se prvih ratnih mjeseci smjestio kod obitelji s kojom je bio prijatelj i preživljavao kao nastavnik glazbe. Kad je početkom prosinca postajalo stanje sve ozbiljnijim, ponudila mu je neka dobrotvorka reda brodsku kartu za Francusku, koju je brat odbio. Nekoliko dana kasnije bio je uhvaćen od milicionara i 14. prosinca 1936. ubijen.

Brat Protasio Cubells

Kao pater Federico Rubio tako zaslužuje i brat Protasio Cubells dostojnu posvetu i priznanje. Pri životnom i redovničkom putu toga brata, koji je u dobi od 56 godina postao žrtvom anarhističkih divljanja, osobito se zapaža da je potjecao iz obitelji koja je bila relativno dobro situirana i vjerski nezainteresirana. Njegov je otac bio glazbenik i pripadao takozvanom prosvjetnom građanstvu. Događaj koji je iz temelja promijenio život brata Protasia bila je teška dječja bolest zbog koje

je morao biti primljen u bolnicu Milosrdne braće u Barceloni. Mladi Antonio, to mu je bilo građansko ime, nije više zaboravio to iskustvo, te je zamolio da bude primljen u red. U dobi od 19 godina položio je prvi, a 31. svibnja 1904. svečani zavjet.

U godinama poslije toga djelovano je u kućama u Ciempozuelosu, Pintu, Santa Aguedi, Carbanchel Altu, Barceloni, Granadi, San Baudillu, Madridu, Calafellu, Valencii, Gibraltaru i Jerezu de le Fronteri. Od 1928. do 1931. bio je vikar u Calafellu. Istu je službu vršio od 1931. do 1933. u San Baudilliu. Kad je izbio građanski rat bio je provincijalni vijećnik Aragonske provincije. Osobito je strastveno volio glazbu. Nije bio samo odličan interpret, već i skladatelj. Kao takav je ostavio za sobom znatni broj skladbi najrazličitije vrste, kao na primjer višeglasne crkvene pjesme Presvetoj Djevici Mariji, Gospodinu Isusu Kristu i svetom Ivanu od Boga, te jednu misu i više svjetovnih djela. U redu se prije svega posvetio nastavničkom radu i poučavao djecu. Iako mu njegova tankoćutnost i obrazovanje nisu uvijek činili lakim redovnički život, uzorno je vršio svoje redovničke dužnosti i uveseljavao braću svojim temperamentom. Brat Protasio dokazao je pravo junaštvo kad mu je bio ponuđen odlazak u Francusku, a on ga je odbio unatoč opasnosti kojoj se time izložio, znajući da će tu odluku platiti životom, što se nešto kasnije ostvarilo.

Sudbina zajednice u Calafellu

Još je mnogo težu sudbinu od zajednice u Barceloni – ako se trpljenje te vrste uopće može međusobno usporediti – pretrpjela zajednica u Calafellu, ljekovitom kupališnom mjestu na Sredozemnom moru, blizu

Tarragone na kraju Costa Dorade (Zlatne obale), oko 60 km južno od Barcelone. Tamo su braća 1929. uz pomoć jedne dobrotvorke iz Barcelone osnovala tik do mora sanatorij za djecu bolesnu na plućima, kamo su se iz bolnice u Barceloni dovodila djeca oboljela od tuberkuloze, jer je morski zrak veoma povoljno utjecao na njihovo liječenje. Sanatorij je brojio 70 stalnih mjesta, uz koja je za ljetnih mjeseci bilo dodano još jedanput toliko za ostalu bolesnu djecu iz bolnice. Uz sanatorij se osim toga nalazio novicijat Aragonske provincije. Iz tog se razloga onog 17. srpnja 1936., kad je počeo građanski rat, nalazilo u kući 33 braće, od toga 10 redovnika i 23 novaka.

Do 22. srpnja vladalo je u Calafellu mirno stanje. Toga je dana međutim izgorjela župna crkva i nizali se drugi kobni predznaci. Kao već u Talaveri de la Reini tako su i ovdje domaći zastupnici revolucionarnog komiteta jamčili braći da im se neće ništa dogoditi. Ali već su uskoro došli i u Calafell teretnjaci puni milicionara iz Barcelone koji su odmah preuzeli komandu. U petak, 24. srpnja, bio je sanatorij zaposjednut, a braća stavljena u kućni zatvor. Anarhistički je vođa uručio prioru, bratu Julianu Carrasqueru, pismo patra provincijala Francisca Itoiza, u kojemu je on naložio da se milicionarima preda sav novac i svi drugi vrijednosni predmeti kuće. Prior je udovoljio tom zahtjevu, ali milicionarima to nije bilo dovoljno. Opet su priredili isto što i u Talaveri de la Reini i bezuspješno si pokušavali priskrbiti zakoniti povod za postupak protiv braće.

Četvorica najmlađih novaka bila su puštena na slobodu i smjela se vratiti svojim obiteljima. Dvojica su od njih dospjela u godini 1938. u Pamplonu u Baskiji koju su u međuvremenu zauzele Francove trupe, i tamo

nastavila svoje novaštvo. Jedan dio ovdje navedenih podataka potječe upravo od njih. Uzalud se prior zauzimao u vođe revolucionara za oslobođenje i ostalih novaka. On je priora smirivao govoreći mu kako će svi biti oslobođeni čim sanatorij preuzme svjetovno osoblje. Braći je bilo zabranjeno nositi habit, te svaka vjerska radnja ili svetkovanje, i bili su držani zatvoreni u novicijatu, gdje su međutim unatoč zabrani noću potajno molili, a učitelj novaka, pater Braulio M. Corres, slavio za njih misu.

Tako su sljedeći dani protjecali između straha i nade. U utorak, 28. srpnja, bilo je braći naloženo da se pripreme za putovanje, jer će biti odvedeni u Barcelonu, odakle će smjeti otputovati u Francusku. Ali sljedeći je dan isto tako protekao bez ikavih promjena. Braća su bila i dalje držana zatvorena. U četvrtak, 30. srpnja, pozvao je vođa milicionara k sebi priora i učitelja novaka, te im priopćio da oni koji žele mogu otići, ali on ne može jamčiti za njihovu sigurnost. Tko želi ostati, moće ostati i sa svjetovnim osobljem dalje raditi u kući pod uvjetima revolucije. Jedini kojemu je bila osigurana pratnja do Barcelone bio je novak brat Adolfo Munné koji je bio argentinski državljanin i kasnije na temelju toga smio otputovati u Francusku zajedno sa zajednicom iz Sant Boi de Llobregata. On je praktično do kraja suproživljavao posljednje dane zajednice iz Calafella. Od njega potječe većina dosadašnjih i budućih navoda.

Kad su sva braća jednoglasno odlučila napustiti kuću, naredio je iznenađeni kolovođa pobune da najmanje osmorica moraju ostati. Inače ne bi revolucionari bili kadri dalje upravljati bolnicom. Osmorica braće koja su morala ostati bila su izabrana u prvom redu po njihovoj stručnoj kvalifikaciji i odvojena od ostalih.

Preostalo se 25 braće pripremilo za putovanje. Dobili su samo malo provijenta i neznatnu svotu novca.

Braća su se odmah po napuštanju kuće podijelila u dvije skupine: prva je pod vodstvom patra priora Juliana Carrasquera pohitala na kolodvor San Vicentea, a druga pod vodstvom učitelja novaka patra Braulia M. Corresa na kolodvor Calafella. Obje su skupine željele stići u Barcelonu i tamo pokušati domoći se dopuštenja da mogu otputovati u Francusku. Nijedna od njih nije međutim nikada dospjela na svoje odredište.

Obje su skupine već ubrzo primijetile da su praćene. Još na putu prema kolodvoru bio je jedan brat ustrijeljen. Brata Constancia Rocu, tako se on zvao, odvojila su dvojica milicionara nasred ulice od skupine bez ikakvog razloga, odvela ga i kratko zatim kraj nekog mosta ubila. Njegova je sudbina to tužnija što je i njegov rođeni brat Cristino, Milosrdni brat kao i on, pretrpio mučeničku smrt oko mjesec dana kasnije, 1. rujna 1936. u Carbanchel Altu kod Madrida. Kao ni ostala braća prije u Talaveri de la Reini, tako nije ni brat Constancio odmah umro, već su ga poslije neopisvih patnji tek nekoliko sati kasnije oslobodili muka dvojica drugih milicionara koji su ga slučajno otkrili uz rub ceste.

U međuvremenu su obje skupine braće bile uhvaćene prije nego što su stigle do kolodvora kamo su se uputile. Pritom je na kolodvoru u Calafellu bilo više mladih novaka pušteno na slobodu. Preostala su braća bila odvedena u San Vicente k drugima, pod izgovorom da će odande lakše dospjeti u Barcelonu. Tamo su bili utovareni na teretna kola, argentinska braća naprijed kraj vozača, ostali otraga na utovareni prostor. Bilo im je rečeno da putuju u Barcelonu. Kola su međutim već uskoro zaustavili milicionari i promijenili

im pravac vožnje. Tako se više nije putovalo u pravcu Barcelone, već do nekog samotnog mjesta gdje se nalazila samo napuštena tvornica opeke. Braća su slutila što im predstoji. Pater Braulio Carres hrabrio ih je i molio milicionare da barem novacima poštede život. Oni su zatim oslobodili još četvoricu mlađe braće. Argentinski je brat bio zatvoren u vozačevoj kabini i morao je nemoćno gledati kako milicionari hladnokrvno ubijaju ostalo 15 braće.

Bilo je oko pet sati popodne kad je pri šilnoj žegi bilo ubijeno 15 braće pred strahom ispunjenim očima njihovoga argentinskog brata. Najstrašnije je pri tom krvoproliću bilo da je među ubijenom braćom bilo devetorica većinom veoma mladih novaka u dobi od 20 do 30 godina. Dvojica su novaka, brat Enrique Beltran i brat Domingo Pitarch koji su potjecali iz istoga mjesta, i to Villareala, bila prijatelji od rane mladosti i prije godinu dana zajedno pristupila redu. To što su ti mladi ljudi pokazali takvu nepokolebljivost i unutarjni mir – što su kasnije potvrdili mnogi svjedoci, suradnici i stanovnici Calafella – imalo se bez sumnje zahvaliti osobi njihovoga učitelja patra Braulia Marie Corresa, o kome ću stoga iznijeti neke biografske podatke.

Pater Braulio Maria Corres

Pater Braulio Maria Corres potjecao je – kao i pater Federico Rubio, drugi brat po kome je nazvana skupina španjolskih mučenika reda – iz veoma skromnih životnih uvjeta.

Rođen je 1897. godine u Riu, u provinciji Navarri, kao dijete siromašnih poljoprivrednika. U dobi od 13 godina došao je u juvenat Milosrdne braće u Ciempo-

zuelosu, gdje mu je učitelj bio pater Juan Jesús Adradas koji je kasnije umro u Madridu mučeničkom smrću kao i njegov učenik. 19. ožujka 1921. položio je svečane zavjete. S obzirom na njegovu mudrost bio mu je već prije dopušten studij filozofije i teologije, nakon čijega je završetka 15. travnja 1922. bio zaređen.

Pater Braulio Maria Corres

U godini poslije toga vršio je službu kućnog dušobrižnika ustanove u Ciempozuelosu i bio vođa egzercicija velike Hispano-amerčke provincije. Istodobno se aktivno posvetio mladim ljudima zainteresiranima za poziv u redu Milosrdne braće, te je u tu svrhu napisao i više brošura o redu i svetom Ivanu od Boga.

Zbog spretnosti u ophođenju s mladima bio je najprije 1931. postavljen za učitelja u novicijatu u Carbanchelu, a zatim 1934., nakon nastanka triju španjolskih provincija, u novicijatu Aragonske provincije u Calafellu. Svi kasniji suradnici koji su ga imali priliku doživjeti kao učitelja novaka, opisivali su ga kao na-

dasve ljubaznog i brižnog. Njegova su glavna briga ostali dokraja njegovi štićenici za čije se oslobađanje uvijek iznova žestoko zauzimao u revlucionara.

U danima kad je zajednica u Calafellu bila izložena samovolji i bezobzirnosti milicionara, stalno je pater Braulio govorio braći i novacima neka imaju razumijevanja za svoje neprijatelje i jačao ih svojim primjerom. Kao njegovi novaci tako je i on bio još dosta mlad kad je umro. Bilo mu je 39 godina. Njegove su posljednje riječi bile namijenjene njegovim ubojicama: *"Gospodine, oprostite im, jer ne znaju što čine"*.

Čudo iz Sant Boi de Llobregata

U tom gradu koji danas broji oko 75.000 stanovnika, a smješten je 11 km jugozapadno od Barcelone, upavljala su Milosrdna braća velikom ustanovom u kojoj je živjelo 1300 štićenika i bilo zaposleno 52 brata s brojnim suradnicima. Radilo se o miješanoj ustanovi pretežno psihijatrijskog usmjerenja, gdje se skrbiло za psihičke bolesnike, kako akutno tako i kronično duševno bolesne ljude. Ta ustanova koju je 1854. utemeljio neki liječnik, bila je 1895. pod patrom Benediktom Mennijem predana redu. Budući da se radilo o miješanoj ustanovi, gdje su bili njegovani i muškarci i žene, bio je jedan dio povjeren braći, a drugi bolničkim sestrama Presvetog Srca Isusovog. Braća su uživala velik ugled i među pučanstvom i pri vlastima.

U vrijeme izbijanja građanskog rata bila je općinska uprava San Boi de Llobregata u rukama umjerenog lijevog saveza, kojemu je pripadao i gradonačelnik. Između općinske uprave i braće postojao je dobar odnos unatoč različitim svjetonazorima.

Odmah u prvim danima građanskog rata formirao se uz općinsko vijeće i takozvani revolucionarni komitet u kojemu su bili mjerodavni anarhistički elementi. Između toga komiteta i gradonačelnika došlo je do žestokih razračunavanja osobito u vezi sa sudbinom braće. Ironija sudbine željela je da je revolucionarni komitet koji je tražio smrt Milosrdne braće vodio čovjek imenom Basilio koji je jednom poslije pokušaja samoubojstva bio više mjeseci na liječenju i oporavku u ustanovi Milosrdne braće.

21. srpnja bila je unatoč prosvjedima gradonačelnika zapaljena župna crkva. Župnika, njegovog postarijeg oca i njegovog vikara odveo je gradonačelnik na sigurno i povjerio ih braći. S obzirom na takav razvoj događaja naredio je braći prior kuće, brat Justinin Valencia, 22. srpnja da iz opreza nose samo radnu bolničku odjeću i zasada se uzdrže od nošenja habita.

23. srpnja zahtijevala je jedna patrola milicionara da bude puštena u ustanovu kako bi izvršili pretres, jer je bilo dojavljeno da je u kući skriveno oružje. Gradonačelnik je isposlovao da se pretres izvrši u njegovoj nazočnosti i time želio opet uzeti braću pod svoju zaštitu. Pretres je protekao bez očekivanih rezultata za milicionare i poslije nekoliko sati bio prekinut.

U subotu, 25. srpnja, došli su međutim novi milicionari iz Barcelone i najavili da će ustanovu preuzeti svjetovno njegovateljsko osoblje, dok će braći biti izdana skupna viza za odlazak u Francusku, a dotada će biti u kućnom zatvoru. Braća su se pokorila naredbama, ali već se uskoro promijenilo vladanje uljeza, pri čemu je opet igrao mjerodavnu ulogu prije spomenuti vođa domaćeg revolucionarnog komiteta. Pod njegovim su utjecajem pokušali i milicionari iz Bracelone

prijetnjama i čak tobožnjim smaknućima iznuditi od braće priznanje gdje skrivaju oružje.

Kad je to saznao gradonačelnik, ponovo se zazueo za braću i postigao da im je bio pošteđen život. Revolucionari su bili nadomješteni pripadnicima policije i službe sigurnosti. Pod njihovom pratnjom i zaštitom bila su braća sljedećeg dana zaobilaznim putovima odvedena u Barcelonu. Ispratio ih je novoimenovani upravitelj ustanove, gospodin Villaredona. Braća su bila odvedena u policijski komesarijat katalonskog glavnog grada i tamo morala provesti pet dana pod vedrim nebom na krovnoj terasi. Bilo im je doduše objašnjeno kako su slobodni građani, ali je radi njihove sigurnosti bolje da ostanu tamo dok im ne bude uručena skupna viza i brodska karta za Francusku. U tom su stanju braća iskusila solidarnost hrabrih i plemenitih ljudi. Više je ljudi iz susjednih kuća zapazilo težak položaj u kojemu su se našli, te su im velikodušno pomogli pokrivačima, hranom i novcem.

Koliko je hrabro bilo vladanje tih ljudi postalo je još jasnije sljedećih dana kad je zbog daljnje sudbine braće došlo gotovo do otvorene borbe između milicionara i regularnih policijskih snaga. Zahvaljujući zauzimanju nekih hrabrih, utjecajnih osoba bila je braći najzad odobrena skupna viza, po koju se prior uputio 29. srpnja u francuski konzulat. Tamo je doduše dobio vizu, ali kad je došao u putnički ured po kartu za braću, dočekala ga je nadasve loša vijest. Ukupni su putni troškovi za svu braću iznosili ukupno 2.750 pezeta. Novac što su ga braća imala kod sebe nije bio dostatan za to. Iako su oni sljedećih dana dobili dodatni novac od prijatelja iz Barcelone koji su znali za njihovu tešku situaciju, ni to još nije bilo dovoljno. S obzirom na tu činjenicu bili su prisiljeni odlučiti da se braća koja su

stanovala blizu Barcelone vrata svojim obiteljima. Tih je osmorica braće ubrzo zatim napustila komesarijat pod policijskom zaštitom.

Ostala su se braća pripremila za odlazak, ali kratko prije ukrcavanja na brod stigla je iz Sant Boia strašna vijest da je Basilio našao u samostanu skladište oružja. Tako su braća bila zadržana. A kad se pokazalo da je vijest bila lažna, njihov je brod otplovio u Francusku bez njih. Bila je subota i sljedeći je brod isplovljavao tek za tri dana. S obzirom na to zavlčenje odlučila su još četvorica braće, koja su imala obitelji u Valencii, ostati u Španjolskoj i vratiti se kući.

Braća su u međuvremenu opet boravila na krovnoj terasi komeserijata, gotovo bez hrane i pića, osobito su se u onih starijih primjećivali napadaji slabosti i sve veća bezvoljnost. U toj naoko bezizlaznoj situaciji pokazala su osobito trojica braće izvanredni unutarnji mir i silnu izdržljivost, i to prior, brat Justinian Valencia, brat José de Calasanz, te brat Anton Martin, koji su neumorno hrabрили svoju subraću i nepokolebljivo vjerovali u Boga. Iako je bilo službeno rečeno da će sljedeći brod iz Barcelone isploviti za tri dana, otišao je prior u luku i tamo slučajno saznao u jednom njemačkom putničkom uredu da će u nedjelju, 2. kolovoza, pristati u barcelonsku luku francuski brod "Sidi Manbruk". Brat Justinian Valencia kupio je kartu za 45 preostale braće koja su sljedećega dana oko 10 sati ujutro posve iscrpljena, ali neozlijeđena stigla u Marseille.

Sjetimo li se sudbine drugih zajednica Milosrdne braće koje su se poslije izbijanja građanskog rata nalazile na području republike Španjolske, tada spašavanje zajednice iz Sant Boi de la Llobregata uistinu graniči s pravim čudom. To se "čudo" imalo bez sumnje zahvaliti Božjoj pomoći, ali – kao što smo vidjeli – i hrab-

rom nesebičnom vladanju niza osoba koje su bile odane redu Milosrdne braće. Tim su osobama pripadali utjecajni ljudi poput gradonačelnika Sant Boia i policijskog upravitelja komeserijata u Barceloni, gdje su braća držana više dana, ali i obični ljudi poput onih koji su stanovali u susjedstvu komeserijata i pomagali braći živežnim namirnicama, pokrivačima i novcem.

Jedina sjena koja je zastrla taj za Milosrdnu braću sretni ishod u građanskom ratu, bila je u tome da su jednoga brata iz zajednice Sant Boia – koji je potražio sklonište kod svoje obitelji nakon što se pokazalo da novac za odlazak u Francusku nije dostatan za svu braću iz njegove zajednice – pronašli mjesec dana kasnije milicionari i ubili. Bratu Franciscu Javieru Ponsi, tako se on zvaao, bilo je tek 20 godina kad je 28. rujna umro mučeničkom smrću.

Od braće koja su se spasila odlaskom u Marseille stigle su uskoro u Rim prve alarmantne vijesti o katastrofalnim životnim i radnim uvjetima reda na prostoru republike Španjolske. Budući da su u Francusku u međuvremenu živa i zdrava stigla i argentinska subraća, nije bilo nikakve sumnje u težinu stanja u Španjolskoj. I generalna uprava u Rimu i odgovorni reda u Francuskoj na čelu s bratom Ephremom Blandeauom požrtvovno su nastojali pomoći braći na području republike Španjolske. U tu su svrhu bile uspostavljene brojne veze i smišljeni svi mogući načini da se braći koja su živjela u ilegali omogući bijeg ili odlazak. Zahvaljujući tim nastojanjima mogli su se tako 5. ožujka 1937. provincijal Aragonске provincije, brat Francisco Itoiz i više braće spasiti bijegom u Baskiju koju je zauzeo Franco. Koliko je to bilo prijeko potrebno postaje jasno iz tužne činjenice da je osim braće koja su tijekom go-

dina građanskog rata bezobzirno ubijena, čitav niz druge braće koja su živjela u ilegali, umro od gladi, bolesti i iscrpljenosti.

Ubojstvo kolumbijske braće

Španjolska su braća počela već pod Benediktom Mennijem osnivati ustanove u Južnoj Americi. Kad je velika Hispano-američka provincija bila 1934. podijeljena na tri dijela, dodijeljene su te ustanove trima novonastalim provincijama po nacijama. Kastilskoj su provinciji bile dodijeljene ustanove u Čileu, Aragonskoj provinciji kuće u Meksiku, a Andaluškoj kuće u Kolumbiji. Radi boljeg obrazovanja domaće braće bili su novaci često slani na određeno vrijeme u Španjolsku. Tako se na primjer argentinski subrat Adolfo Munné nalazio u času izbivanja građanskog rata u Calafellu, dok su u novicijatu Andaluške provincije u Ciempozuelosu boravila sedmorica novaka iz Kolumbije.

Njihova je sudbina bila nažalost točno pod obrnutim predznakom od zajednice iz Sant Boia de Llobregata. Kad je ljeti 1936. poslije vojne pobune postajalo stanje za pripadnike Crkve sve opasnijim, odlučili su odgovorni Andaluške provincije vratiti brodm kući sedmoricu novaka koji su došli iz Kolumbije. U tu su se svrhu obratili kolumbijskom poslaniku u Madridu i tamo bez većih problema dobili potrebne papire. Osim toga, postigli su da su sedmorica braće dobila vrpce za ruku koje su ih označavale kao kolumbijske državljane, i da ih je jedan službenik poslanstva pratio u Barcelonu.

Opet se međutim pokazalo da ono što je još važilo u Madridu pri još funkcionirajućim vlastima republi-

kanske Španjolske, nije više važno u Barceloni. Sedmoricu kolumbijske braće koja su u pratnji diplomatskog pratioca putovala vlakom u Barcelonu zaustavili su na kolodvoru milicionari i uhitili ih. Njihovog su pratioca uz prijetnje otjerali.

U luci je braću iščekivao kolumbijski konzul u Barceloni koji ih je trebao primiti i pobrinuti se da uredno otputuju u svoju zemlju. Kad je on vidio da ih nema, vratio se u konzulat i tamo doznao od diplomatskog pratioca da su sedmoricu braće uhitili milicionari. Nato je smjesta pohitao u zatvor u Calle Balmes, gdje su braća bila držana zatvorena. Milicionari su mu odmah rekli neka dođe sutra, jer sedmorica osumnjičenih moraju tek biti saslušana.

Kad je konzul opet došao sljedećeg dana, bila su sedmorica mlade braće već strijeljana. Jedini iskazi svjedoka koji postoje o njihovom svršetku, potječu od jednog namještenika koji je radio u zatvoru kao obrtnik. On je kasnije rekao kako su braća pokazala primjenu izdržljivost i čak još hrabrila ostale zatvorenike. Pretpostavlja se da su ti mladi ljudi strijeljani u zoru 9. kolovoza 1936. Pred Barcelonom su bili posve svjesni čitave opasnosti svoga stanja vidi, se jasno iz pisma što ga je jedan od njih, i to brat Ruben de Jesús Lopez, napisao kratko prije toga svojoj subraći u Kolumbiji. U njemu kaže: *"Molite za nas, jer će nam trebati snaga i hrabrost"*. Kako u braće u Calafellu, tako je i u ovom slučaju bilo osobito potresno da su bila braća veoma mlade dobi. Nijedan od njih nije još dospio do praga tridesete godine. Dok su šestorica njih bila školovana za njegu psihički i duševno bolesnih ljudi, jedan je, i to brat Arturo Ayala, studirao teologiju.

Žarište Madrid

Kao u Barceloni, tako su i u Madridu poslije vojne pobune 17. srpnja 1936. vladale neopisivo kaotične prilike. S jedne su strane dalje djelovali ostaci republikanskog državnog sustava, s druge su strane uvelike prigrabile vlast radikalne formacije. Jedna je takva samoimenovana skupina – kao što smo prije vidjeli – nakon početka nemira 25. srpnja 1936. blizu Madrida barbarski ubila četvoricu članova zajednice milosrdne braće iz Talavere de la Reina i zaposjela njegovu kuću. Ni druge ustanove u Madridu nisu ostale pošteđene takvoga razvoja. Tridesetpetorici je braće koja su činila konvent bolnice Sv. Rafaela u španjolskom glavnom gradu, bilo doduše na početku još dopušteno dalje vršiti u civilnoj odjeći njegovateljsku službu, ali pod uvjetom da se klonu svake vjerske radnje. Budući da je bolnica bila većinom uzdržavana dobrovoljnim priložima u novcu i potrebnim stvarima, odlazio je jedan brat prosjek i u tim novim okolnostima prijateljima i dobrotvorima reda, iako je to bilo za njega iz dana u dan sve opasnije. Premda su se pritom poduzimale sve moguće mjere opreza, ipak je jedan od prosjačke braće već u prvim danima kolovoza postao žrtvom čete milicionara. Pri tome je odigrao žalosnu ulogu fenomen koji se u republici Španjolskoj u godinama građanskog rata sve više razvijao: potkazivanje.

Brat Gonzalo Gonzalo – u koga upada u oči jednako ime i prezime, što pri španjolskim imenima nije tako rijetko – bio je 4. kolovoza 1936. u Madridu u potrazi za milostinjom, kad ga je neka kućepaziteljica prokazala milicionarima kao redovnika. Iako je bio odjeven u civilnu odjeću i imao važeću propusnicu koja je bila braći izdana baš za prosjačke ophodnje,

uhvatili su ga pozvani dragovoljci i na jednom raskrižju hladnokrvno ustrijelili. Mrtvo tijelo toga tek dvadesetsedmogodišnjeg brata ostalo je satima ležati na ulici, sve dok mu se nije smilovao neki odvažni građanin i otpremio ga u mrtvačnicu. Njegova su subraća tek kasnije saznala za njegov tragični svršetak.

Brat Gonzalo je zasada ostao jedina žrtva madridske zajednice koja je do 20. kolovoza još smjela vršiti njegovateljsku službu u bolnici. Toga je dana bila bolnica zaposjednuta i stavljena pod upavu revolucionarnog komiteta. Otada je situacija bila za braću sve opasnija i sve nepodnošljivija, dok naposljetku nisu 24. listopada morala napustiti kuću i biti rastjerani po čitavom Madridu. Kao njihova subraća iz Barcelone, tako su se i ona pokušavala sakriti kod rođaka i znana. Neki su od njih tako preživljavali do savršetka građanskog rata, drugi su umrli od gladi, iscrpljenosti i bolesti ili su bili ubijeni. Ovim su posljednjima pripadali brat Jacinto Hoyuelos koga su 18. rujna 1936. ubili milicionari na nekom mostu kod Ciempozuelosa, kao i brat Niceforo Salvador del Rio koji je s brojnom drugom braćom iz Ciempozuelosa bio ubijen 30. studenoga 1936. u Paracuellosu del Jarami kod Madrida. Obojici je bila za to dodijeljena kruna mučenika.

Carabanchel Alto: braća i njihovi šticenici sjedinjeni u smrti

Carabanchel Alto je predgrađe Madrida koje danas broji oko 25.000 stanovnika. 2 km izvan grada smješten je na velikom prostoru "Instituto San José", ustanova Milosrdne braće svetoga Ivana od Boga. Radi se o viševrsnoj ustanovi u kojoj se danas njeguju ljudi s

farmakorezistentnim oblicima padavice, pacijenti u budnoj komi, te oni u posljednjoj fazi neizlječivih bolesti i umirući. Osim tih medicinskih područja postoje u ustanovi još i službe za duševno i tjelesno oštećene bolesnike, te uređeni prostor za dnevni boravak starih ljudi.

Zametak te danas sadržajno tako bogate kuće bila je ustanova koju je 1899. utemeljio markiz de Valejo u sjećanje na svoga sina Joséa umrlog u mladenačkoj dobi od padavice. Upravljanje tom ustanovom koja je trebala služiti njezi epileptičara, bilo je oduvijek povjerenjeno Milosrdnoj braći. U vrijeme tragičnih događaja nalazilo se u ustanovi Carbanchel Alta 120 oboljelih od padavice, 12 braće koja su sa skupinom suradnika vršila službu njegovatelja, te još troje braće koja su upravljala juvenatom što ga je Aragonska provincija osnovala u kući s 50 mjesta nakon podjele velike španjolske provincije na tri dijela. Jedan se od te trojice braće nije nalazio u kući u vrijeme tragičnih događaja, već je bio u Valenciji i tako se spasio. Ustanovi je pripadalo poljoprivredno imanje s voćarstvom i vrtlarstvom, velikim žitnim poljima, vinogradima i stočarstvom. Markiz je osim toga dotirao ustanovu znatnom zalihom vrijednostnih papira od čije su se dobiti mogli namirivati izdaci. U kući se k tome nalazio dragocjeni muzej i arhiv španjolske kongregacije koji je bio 1934. premješten onamo iz Granade.

Posljedice krvavog, unutaršpanjolskog sukoba koji je počeo 17. srpnja 1936. vojnom pobunom, osjetila je zajednica u Carbanchel Altu po prvi put kad je skupina milicionara izvršila pretres kuće. Nakon što nisu našli oružje, otišli su neobavljenog posla. Braći je bilo međutim zabranjeno nositi habit i vršiti bilo kakvu vjersku radnju. Ona su otada izbjegavala svako javno

vjersko slavlje. Ipak su potajno molila, te držala bogoslužja i pobožnosti u garderobi ustanove. Kad je međutim 10. kolovoza stigla do njih vijest da su kapelana susjedne sestrinske zajednice zatekli milicionari pri slavljenju mise i bez oklijevanja ustrijelili, izostavila su braća i to zajedničko, potajno vjersko očitovanje, što ga je otada trebao svatko vršiti sâm za sebe. Sljedećih se tjedana odvijao život u kući razmjerno nesmetano. Ali već je uskoro imala za braću kobne posljedice jedna okolnost o kojoj nisu dotada ništa znala. Općinska je uprava Caranchel Alta odavno bacila oko na tu sjajnu ustanovu i smatrala kako je sada prava prilika da je prisvoji. Presudan za to nije bio samo veliki imetak zaklade s njezinim vrijednosnim papirima, već prije svega veliki unosni posjed, čija je ukupna površina iznosila 167 hektara, te poljoprivreda (živežne su namirnice bile u ratnim uvjetima iz dana u dan sve važnije). Tako se dakle 29. kolovoza pojavio kod braće gradonačelnik Caranchel Alta i objavio zapljenu ustanove s čitavim pripadajućim joj posjedom.

Braći je bilo naloženo da se pripreme za napuštanje kuće sljedećih dana. Samo je kuharu i dvojici stare i slabe braće bilo dopušteno da ostanu. Upravljanje bolnicom bilo je predano liječničkom upravitelju dr. Rafaelu Cutandi, koji je uzalud prosvjedovao protiv tih odluka. S obzirom na takav razvoj događaja počela su braća zakopavati važne isprave i predmete ispod poda, gdje su kasnije bili nađeni neoštećeni.

Kad se saznalo za kobni obrat stvari u Caranchel Altu, ponudili su rođaci i znanci iz Madrida većem broju braće da dođu k njima na sigurno. Neki su od njih imali veze s utjecajnim revolucionarnim krugovima i mogli pribaviti braći propusnice, ali sva su ona to odbila. Željela su ostati zajedno.

Došao je 1. rujna, neugodno sparan dan. Bilo je oko 11 sati ujutro, kad su se pred ustanovom zaustavila tri vojna vozila iz kojih je izišlo tuce teško naoružanih milicionara. Radilo se o dvama lakim terenskim vozilima i jednom teretnom vozilu na čijem su teretnom prostoru bile postavljene dvije drvene klupe. Časnik čete imao je nalog za uhićenje braće. Trebala su navodno biti odvedena u Carbanchel na saslušanje.

Uzalud se novoimenovani upravitelj ustanove, dr. Rafael Cutanda, zauzimao za njihovo oslobađanje, govoreći kako su braća nenadomjestiva za uspješni rad ustanove. Ali čak se i njemu prijetilo. Uspio je isposlovati samo oslobođenje dvojice stare i bolesne braće, brata Eufrasia i brata Braulia, koji su tako jedini preživjeli. Dr. Rafaelu Cutandi ima se zahvaliti i to što je ustanova dalje uredno radila i nije pretrpjela štetu. Budući da braća nisu bila nadomještena drugim osobljem, ispomagali su pri njezi oboljelih od padavice stariji učenici koji su ostali u juvenatu, i to do ulaska Francovih trupa mjesec dana kasnije. Od dr. Cutande i nekih od njih potječu iskazi o tragičnom svršetku braće.

Dr. Cutanda i ostali stanovnici Carbanchela odmah su primjetili da konvoj s dvadesetoricom braće nije, kao što je bilo rečeno, krenuo prema Carbanchelu, već u pravcu Boadille del Monte, u zabiti kraj. Što se zatim događalo poznato je samo djelomično. Po iskazima nekih radnika koji su postali svjedocima ubojstva braće, postavili su milicionari braću pred jamu u kojoj se već nalazilo nekoliko mrtvih tijela, i strijeljali ih. Pritom je navodno bilo u posljednjem trenutku ponuđeno bratu Cesareu Niñu Perezu da bude oslobođen zbog njegove poodmakle dobi. On je to međutim odbio i ponosno umro kao svjedok vjere zajedno s ostalom jedanaesticom subraće. Osobito se hrabrim pokazao brat Cris-

tino Roca koji se brinuo za juvenat kao duhovni vođa i čija je sudbina još potresnija, jer je i njegov rođeni brat, koji je isto tako pripadao redu Milosrdne braće umro mjesec dana ranije mučeničkom smrću u Calafellu.

Još je jedna okolnost pridonijela osobitoj tragediji događaja u Carbanchelu. Kad su 6. studenog 1936. Francove trupe zauzele Carbancel Alto, sakrili su se milicionari pri povlačenju u ustanovu. U borbama koje su zatim uslijedile poginulo je 13 štićenika doma. Okolnosti pod kojima su oni izgubili život nisu se mogle točno razjasniti. Neki su navodno prestrašeni pucnjavom istračali iz kuće i našli se usred unakrsne paljbe. Druge su navodno ustrijelili bez razloga milicionari pri svom povlačenju. Trinaestoro je ubijenih štićenika doma bilo najprije prisilno pokopano u vrtu ustanove, a kasnije su bili prenijeti na groblje mučenika u Paracuellosu, gdje do danas počivaju zajedno s mnogim drugim nevinim žrtvama Španjolskog građanskog rata.

Junačka žrtva zajednice iz Ciempozuelosa

Najgora je bila međutim sudbina zajednice iz Ciempozuelosa, i to ne samo zbog broja ubijene braće (24), već i zbog neizrecivih patnji što su im bile nanijete. Za njih uistinu važe u pravom smislu riječi da je užasan kraj bolji od užasa bez kraja.

Činjenice: u Ciempozuelosu se u vrijeme tih događanja nalazila najveća ustanova španjolske braće. Na zemljištu što ga je 1876. kupio pater Benedikt Menni bila je tijekom vremena sagrađena golema ustanova za skrb o onima kojima treba posebna njega. Statistike iz onoga vremena pokazuju da se u toj ustanovi skrbilo za

1.100 duševno, psihički i mentalno bolesnih ljudi. Zajednica se sastojala od 82 člana. Od toga je bilo 40 pripadnika reda s položenim zavjetom, 12 stare i njege potrebne braće, a pri preostalim se 30 radilo o postulantima i novacima.

Kakvo je središnje mjesto imala ustanova iz Ciempozuelosu u životu španjolske braće, vidi se jasno iz činjenice da ju je pater Menni izabrao 1877. za svoje sjedište. Kad je 1884. osnovana velika Hispano-američka provincija, bio je Ciempozuelos opet određen za sjedište provincijalata. I kad je 1934. bila velika provincija podijeljena na tri manje provincije, izabrala je novonastala Andaluska provincija Ciempozuelos za svoje sjedište. Ustanova braće uživala je uz to velik znanstveni ugled. U njoj je Madridsko sveučilište proizvodilo praktični dio specijalističkog liječničkog obrazovanja iz psihijatrije, a vojska je tamo uredila posebni odjel za pripadnike vojske s psihičkim odnosno duševnim problemima. Braću je u njihovom radu podupiralo 120 suradnika, među kojima su bili ugledni liječnici i psihijatri onoga doba.

Na temelju takvog priznatog položaja zajednice u Ciempozuelosu osjećali su se njezini članovi relativno sigurno, čak i kad su se pokazali prvi kobni vjesnici građanskog rata. Njihova je ustanova bila za istoimeno selo koje je tada brojilo oko 5000 duša, važna za preživljavanje, kako s gospodarskog tako i sa socijalnog gledišta, radi čega su braća mislila da su pod sigurnom zaštitom nadležnih političkih službi, ali uskoro se pokazalo da su se prevarili. Već 18. srpnja 1936. bili su gradonačelnik i općinsko vijeće smijenjeni i zamijenjeni takozvanim revolucionarnim komitetom koji se odmah počeo vladati samovoljno. Bile su ustrojene jedinice milicije koje su terorizirale, a na žalost uskoro

počele i ubijati stanovnike koje su sumnjičili da su Francovi simpatizeri. Tako je u malom selu izgubilo život 50 ljudi, među njima i više suradnika braće.

S obzirom na to dramatično zaoštavanje stanja naložio je braći provincijal Andaluške provincije, brat Bonifacio Murillo – koji je s provincijalnim definitorijem imao u kući svoje sjedište – da privremeno ne nose habit, u službi nego samo radnu odjeću njegovateljskog osoblja. Istodobno je prior ustanove, brat Guillermo Llop, ponudio svojoj braći da napuste kuću i potraže skonište kod rodbine ili prijatelja. Svi su članovi zajednice, od najmlađeg do najstarijeg, odbili tu ponudu, izrazivši želju da ostanu zajedno. Učitelj novaka, pater Juan Jesus Adradas, pisao je unatoč tome roditeljima najmlađe braće i molio ih da dođu po svoje sinove i iz opreza ih povedu sa sobom kući. Na taj su način brojna mlada braća napustila kuću i tako se spasila od kasnijega krvoprolića. Za takvu je mjeru bilo presudno i pismo jednoga svećenika o ubojstvu braće u Talaveri de la Reina 25. srpnja.

31. srpnja bila je ustanova zaposjednuta, a upravljanje njome preuzeo je revolucionarni komitet koji je u međuvremenu zavladao u Ciempozuelosu. Braći je bila zabranjena svaka vjerska radnja, ali su do daljnjega smjela raditi u ustanovi. Nakon što je nju preuzeo revolucionarni komitet dolazile su onamo uvijek nove čete milicije i bezobzirno zahtijevale zalihe živežnih namirnica, lijekove i drugu robu za svoje potrebe. Ustanova je naočigled propadala, ali braća su odano ostala uz bolesnike, te hrabro i brižno dalje obavljala svoj posao.

6. kolovoza ponovio se i u Ciempozuelosu već dobro poznati scenarij. Milicionari iz Madrida došli su s nalogom za pretres kuće, jer su navodno primili do-

javu o skrovištu oružja u njoj. Kad je pretres obavljen bez očekivanih rezultata, pokušali su vođe milicionara navesti nekoliko bolesnika da svjedoče protiv braće. Budući da nisu našli oružje, trebali su dokazati zavjeru braće i njihovu suradnju s Francom.

Kad ni to nije ništa pomoglo, prešli su na djelo. 7. kolovoza bila su braća brzim postupkom zamijenjena osobljem koje je najžurnije doputovalo iz Madrida. Pritom se radilo o posve neiskusnim i neukim osobama koje su na taj način pokušale pobjeći od opasnosti rastuće nezaposlenosti u republici Španjolskoj. Nitko nije imao ni najmanjeg pojma o njezi psihički bolesnih ljudi. U ustanovi je vladao sve veći, neopisivi kaos, i zbog toga što su braća bila stavljena u kućni zatvor i tako nije bilo nikoga tko bi mogao novo, neuko osoblje uvesti u posao (liječnik koji je bio imenovan za novog upravitelja, te ostali suradnici iz uprave pobjegli su u nacionalnu Španjolsku). Kad je prijetilo da se milicionari više neće moći nositi s tim stanjem, oslobidili su nekoliko uhićene braće, i to one koja su posjedovala osobite kvalifikacije, te ih prisilili da surađuju s "revolucionarnim osobljem". Zauzvrat su oslobodili više stare i mlađe braće. Ostali su bili držani zatvoreni u jednoj dvorani kod ulaza. Milicionari nisu tajili što namjeravaju učiniti s njima. Trebali su biti "likvidriani", kako se govorilo u revolucionarnom žargonu.

U toj je situaciji prior kuće, bat Guillermo Llop, pokazao veliku hrabrost i izdržljivost. Uspjelo mu je po nekom posredniku uspostaviti vezu s regularnim policijskim snagama u Madridu i isposlovati premještanje braće u zatvor Sv. Antona u glavnom gradu. 8. kovoza bila su braća poslije noći probdjevane u strahu, prevezena na trima teretnim kolima u Madrid, unatoč prosvjedima milicionara. Među 54 braće koja su bila

utovarena na teretna kola bilo ih je 19 s položenim svečanim zavjetima, 12 s običnim zavjetima, 12 novaka, 7 postulanata i 4 oblata. Onima s položenim svečanim zavjetom pripadali su pater provincijal, pater prior, pater magistar odnosno učitelj novaka i pater provincijalni tajnik. Posljednja su trojica bila istodobno provincijalni vijećnici (četvrti se provincijalni vijećnik, brat Eustaquí Hernández, nalazio pri izbijanju gađanskog rata u Granadi koju su već u prvim danima rata zauzele Francove trupe, te je tako izmakao mukama što su ih pretrpjela ostala braća. Nitko od 54 uhićene braće nije tada još znao da ih u zatvoru Sv. Antona očekuje još teža sudbina.

Prije nego što se posvetimo njihovoj sudbini treba se reći nešto o gorkom svršetku braće koja su ostala u Ciempozuelosu. Milicionari su, kao što je već rečeno, po nalogu liječnika ostavili nekoliko braće u ustanovi zbog njihove bolesti i slabosti ili zbog stručne kvalifikacije. Jedan je od te braće, brat Flavio Argüeso, ostao u kući, jer je bio bolestan i vezan uz bolesničku postelju, te od liječnika proglašen nesposobnim za prijevoz. 12. kolovoza otkrila ga je u poharanoj kući skupina milicionara, silom izvukla iz postelje i poslije javnog sudskog procesa pred samoimenovanim "socijalističkim tribunalom" bio je strijeljan u Valdemoru, oko 30 km izvan Madrida.

18. kolovoza slijedio ga je pater Francisco Arias koji je bio isto tako iz zdravstvenih razloga zadržan u ustanovi. Pater Francisco Arias bio je pedesetdvoгодиšnji svjetovni svećenik koji je 1934. molio da bude primljen u red i u Ciempozuelusu završio svoje novашtvo. Njegova je mučenička smrt u redovima braće to potresnija što su ga 1932. u Granadi u tijeku pokušaja revolucionarnog prevrata spasila braća od za njega

kobnog postupka radikalnih anarhista koji su zapalili njegov župni dvor, te je iz zahvalnosti odlučio pristupiti redu.

19. rujna ubili su milicionari još jednog brata koji je ostao u Ciempozuelosu kao bolničar. Brat Jacinto Hoyuelos (o njemu je ukratko bilo govora već u prijašnjem poglavlju) pripadao je kastilskoj provinciji i u vrijeme dramatičnih događaja odslužio svoj vojni rok kao sanitet u vojnom odjelu Ciempozuelosu. Kao što su kasnije izvijestili liječnici koji su radili s njim, ostao je brat Jacinto odan svom redovničkom zavjetu unatoč sve opasnijem okruženju Ciempozuelosu, i dokraja se predano posvećivao bolesnima koji su bili u ustanovi pod vlašću milicionara izloženi sve većem zanemariivanju. Upravo su njegova nepokolebljiva čvrstina i predanost kojom je prkosio svim vanjskim utjecajima, tjerala milicionare u bijes. Noću s 18. na 19. rujna bio je zbog toga s izmišljenim razlogom namamljen da iziđe iz kuće, potom odveden na neko zabito mjesto, gdje ga se uzalud pokušavalo odvratiti od njegove vjere, a naposljetku na užas istomišljenika bio je obješen na nekom mostu.

U daljnjemu tijeku građanskog rata bila su i četvorica suradnika ustanove usmrćena od ruke milicionara. Zbog svojih su političkih nazora bila ubijena dvojica bolničara, frizer i kuhar ustanove.

U to su se vrijeme druga braća u zloglasnom zatvoru Sv. Antuna u Madridu borila za svoj život. Taj zatvor koji je nakon izbijanja građanskog rata žurno uređen za državne neprijatelje u nekadašnjoj školi pijarista, postao je žalosnom znamenitošću u povijesti Španjolskog građanskog rata. U njemu se do 1000 zatvorenika tiskalo u najtješnjem prostoru, u uvjetima koje bi još bilo uljepšavajuće opisati kao nečovječne. Tamo

su braća provela četiri mjeseca u neopisivoj unutarnjoj napetosti. Kad je bio pozvan netko od njih, nikada se nije znalo da li za određeni posao, da li za tko zna koje po redu saslušanje ili za posljednju “šetnjicu” prije smaknuća. Najopasnije je bilo, kao što su kasnije izvijestili preživjeli, kad su milicionari, koji su tamo imali funkciju stražarskog osoblja, pozvali nekoga na “izlet”. Takav je poziv gotovo uvijek značio smrtnu osudu. Dok su se regularni stražari, koji su bili onamo premješteni iz drugih ustanova, vladali relativno ljubazno i profesionalno, pokazivali su milicionari koji su imali zapovjednu funkciju dijelom izrazite sadističke crte.

Dnevni je raspored u zatvoru – gdje su braća čak zatekla čitavu zajednicu augustinaca iz Escoriala, te brojne druge redovnike i svećenike – bio sljedeći: oko 6 sati bili su buđeni i dobili vodenu kavu u koju je većina njih umakala ostatke komada tvrdog kruha od prethodnog dana. Prvih su noći braća spavala na školskim klupana, pri čemu su prozorske zavjese morale poslužiti kao pokrivači. Tek su kasnije dobili neke bijedne madrace i nekoliko pokrivača. Zatim su, koji nisu bili pozvani na saslušanje pred narodni sud – koji je djelomice zasjedao u zatvoru, – morali čistiti prostorijske. Radi bolje organizacije zatvorskeg života bio je u svakoj dvorani određen “sobni starješina” koji je jamčio za uredni tijek dnevnih događaja. Poslije toga su smjeli otići u dvorište. Za ručak su najčešće dobivali juhu, varivo i, barem prvih mjeseci zatočenja, mali komad mesa. K tome 400 grama kruha. Navečer su gotovo uvijek dobivali jelo od graha ili leće. Kad je u republikanskoj Španjolskoj počela vladati sve veća oskudica živežnih namirnica, dobivali su i za ručak i za večeru jela od graška.

S obzirom na tu hranu i katastrofalne higijenske uvjete među toliko ljudi na veoma tijesnom prostoru, ne može čuditi da je mnogo zatvorenika oboljelo, dijelom čak nasmrt. Kasnije su mnogi nekadašnji stanari zatvora Sv. Antuna koji su preživjeli taj pakao izvijestili da su uhićena Milosrdna braća predano, požrtvovno i bez straha od zaraze njegovala svoje bolesne supatnike.

Preživjeli su puni divljenja govorili isto tako o njihovom dojmljivom vjerskom i molitvenom životu što su ga potajno dalje održavali s mnogo kreativnosti i nepokolebljive vjere unatoč svim zabranama i ograničenjima. Tako su provincijal, prior i magistar odnosno učitelj novaka držali izmjenično za male skupine braće duhovna razmatranja, nazvana "pahomije" (sveti Pahomije 287.-346., jedan od velikih utemeljitelja redovništva, upoznao je u zatvoru kao prisilno unovačen rimski vojnik, – a bio je Egipćanin – kršćane koji su njemu, poganinu, donosili hranu i piće; ubrzo zatim prešao je i sâm na kršćanstvo.

Čini se da je upravo zatvorski život donio neslućeni procvat vjerskog života braće i dao mu dubinu, o čemu su kasnije izvješćivali svjedoci. Budući da je u postojećim okolnostima bilo nemoguće slaviti euharistiju, njegovala se osobito intenzivno molitva krunice. Pritom je nekom vještom bratu uspijevalo plesti iz pomoćnih potrebstina (komada užeta, dugmadi itd.) krunice koje su bile među zatvorenicima veoma tražene. Svećenici su k tome redovito ispovijedali one koji su to željeli. Istaknutu su ulogu pri svemu tome imali provincijal, brat Bonifacio Murillo, učitelj novaka pater Jesus Juan Adradas i bivši provincijal velike Hispano-američke provincije, brat Guillermo Llop, koji je kad

su braća bila uhićena vršio službu priora kuće u Ciempozuelosu.

Obična su braća međutim pokazala isto takvo pravo junaštvo. Tako je na primjer brat Jesus Gesta odbio svoje oslobođenje što su ga postigla dvojica njegove rođene braće koja su radila u čileanskom poslanstvu. Ostala su braća slijedila njegov primjer. Među braćom je u vrijeme zatočenja uopće vladao hvalevrijedni duh zajedništva. Oni su jači preuzimali posao slabijih, ustupali im svoje pokrivače, a dijelom čak i hranu, štitali ih od kinjenja stražarskog osoblja i bodrili obeshrabrene. Ne smije se naime zaboraviti da su braća morala svakodnevno živjeti s prijetnjama smrću i da se pokušavalo sve moguće kako bi se slomila njihova volja.

Ali ono najnepodnošljivije u njihovom zatvoreničkom životu bila je, kao što su kasnije složno pripovijedali preživjeli, samovolja i bezobzirnost milicionara koji su se izmjenjivali u nadzoru zatvora. Zatvořenici nisu nikada znali na čemu su. Osmjeh koji se činio ljubaznim mogao je značiti smrtnu presudu, a tobožnja smrtna presuda biti put u slobodu. Milicionari, od kojih je većina potjecala iz najnižih društvenih slojeva, osjećali su se moćnima u svojoj ulozi gospodara života i smrti.

Braća su uvijek iznova na vlastitoj koži iskusila to svemoćno vladanje. Bolni je primjer za to bila sudbina brata Tobiasa Borrassa. Taj je sedamdesetpetogodišnji brat bio 2. studenog zbog svoje dobi i narušenog zdravstvenog stanja oslobođen od nekog milostivo raspoloženog vođe pobune. Stari je čovjek tada krenuo na put u svoj zavičaj, u Valenciu, kamo je stigao nakon tri tjedna opasnog putovanja punog nevolja. Nadao se da će tamo u kući braće iz Malvarrose naći utočište. Ali zajednica je bila u međuvremenu usmrćena od revolu-

cionarnog komiteta. Kad je stari brat pitao za braću, bio je prepoznat kao redovnik, uhićen i unatoč poodmakloj dobi hladnokrvno na licu mjesta strijeljan. To se dogodilo 24. studenog 1936.

Nekoliko su dana kasnije istu sudbinu dijelila njegova brojna braća koja su ostala u zatvoru Sv. Antuna. Presudan je za taj kobni razvoj događaja bio tijek rata. Krajem listopada započele su naime Francove trupe veliki napad na Madrid. Pri tome ih je snažno podupiralo ratno zrakoplovstvo. Bombardiranja su nanijela goleme štete glavnom gradu i odnijela nebrojene žrtve. Iako se napad uspio kasnije odbiti, isprva je u Madridu pod dojmom dolazećih Francovih trupa izbila panika. Vlada republike Španjolske pobjegla je 6. studenog 1936. u Valenciu, a milicionari posve preuzeli vlast u glavnom gradu. Jedno od pitanja što su ih tada morali riješiti bila je daljnja sudbina zatvorenika. Oni su po službenoj vojnoj naredbi trebali biti "evakuirani" na sigurnije područje, i to u Alcalú de Henares, ali u kaosu koji je vladao odlučili su samovoljno brojni vođe milicionara da je zatvorenike jednostavnije "likvidirati".

Tako se dogodilo da je jedna skupina braće, među njima i pater provincijal Bonifacio Murillo – koji je doživotno trpio zbog svoga spašavanja – bila propisno evakuirana, a druga bila ubijena u masovnim strijeljanjima 28. i 30. studenog. "Državnim neprijateljima" bila je prije njihovog pogubljenja dana posljednja prilika da se spase: vojnicima će biti darovan život budu li izrazili spremnost da se bore za republiku, a redovnicima i svećenicima budu li se javno odrekli svoje vjere. Nijedan od 15 braće koja su 28. studenog bila kod Paracuellosa del Jarne postavljena pred streljački vod, među njima dvojica svijetlih likova, brat Guiller-

mo Llop i pater Juan Jesus Adradas, na koje ćemo se kasnije vratiti, nije prihvatio tu ponudu. Isto su se tako nepokolebljivima pokazala dva dana kasnije šestorica braće koja su isto tako bila strijeljana kod Paracuellosa del Jarame.

Spomen-mjesto Paracuellos del Jarama

Ime “Paracuellos del Jarama” sinonim je za jedno od najstrašnijih poglavlja Španjolskoga građanskog rata. Tamo su između kraja studenog i početka prosinca bile ubijene tisuće ljudi i pokopane u skupnim grobovima. Danas podsjeća dojmljivo spomen-mjesto na njihovu žrtvu. Pri pogubljenjima su bili združeni u smrti ljudi najrazličitijih staleža i najrazličitijeg porijekla. Tako je brat Guillermo Llop bio po izvješćima svjedoka strijeljan zajedno s poznatim kazališnim piscem Pedrom Muñozom Secom.

Ostala braća, koja su iz gore navedenih razloga preživjela to krvoproliće, ostala su još mjesecima u

drugim zatvorima. Brat Bonicacio Murillo, koji je bio premješten u Alcalu de Henares, oslobođen je 11. listopada 1937. nakon daljnjih 9 mjeseci zatvora. Ostala su braća ostala dulje u zatvoru odnosno bila prije puštena na slobodu. Njihovo je oslobađanje uslijedilo isto tako samovoljno od strane milicionara kao njihovo uhićenje.

Osvrnemo li na to vrijeme možemo reći da je zajednica Milosrdne braće iz Ciempozuelosa ispisala veoma dojmljivu stranu povijesti mučenika Španjolskog građanskog rata. Zbroje li se naime sva braća iz te kuće koja su u Španjolskom građanskom ratu umrla mučeničkom smrću (osim dvije skupine koje su bile ubijene kod Paracuellosa del Jarame, pripadala su kući i sedmorica kolumbijske braće ubijene 9. kolovoza u Barceloni, te još trojica protjerane braće ubijene na raznim mjestima), dolazi se do uistinu rastužujućeg broja od 31 žrtve.

Brat Guillermo Llop i pater Juan Jesús Adradas, dvojica svijetlih likova iz Ciempozuelosa

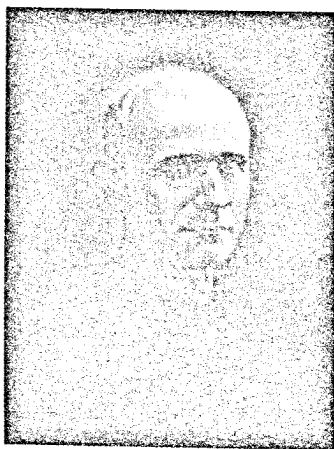
Osim patera provincijala Bonifacia Murilla koji je preživio građanski rat, odigrala su prije svega dvojica braće važnu ulogu u danima zatočenja što ih je zajednica iz Ciempozuelosa provela u zatvoru Sv. Antuna, i to bivši provincijal velike Hispano-američke provincije brat Guillermo Llop koji je u vrijeme ratnih događanja bio kao prior na čelu zajednice u Ciempozuelosu, te pater Juan Jesús Adradas koji je u istoj kući vršio službu učitelja novaka. Iz toga razloga zaslužuju obojica da se svakom pojedinačno posvetimo prikazom njegovoga života i djela.

Brat Guillermo Llop

Tom bratu koji je bio rođen 1880. u Villarealu kod Castellóna de la Plana u Južnoj Španjolskoj, nije još bilo ni 18 godina kad je pristupio redu Milosrdne braće. 5. studenog 1899. položio je jednostavne, a 20. prosinca 1903. svečane redovničke zavjete. Nakon što je u prvim godinama svoga redovničkog života radio u dječjim domovima i ustanovama za duševno ili tjelesno oštećene osobe, bio je premješten u Rimsku provinciju, u bolnicu na tiberskom otoku. Tamo je boravio od 1911. do 1922. i u godinama Prvog svjetskog rata (1914.-1918.) brinuo se za ratne ranjenike koji su bili s bojišta dopremljeni u bolnicu. 1922. godine vratio se u Španjolsku. Odande je još iste godine bio sa skupinom ostale braće poslan u Južnu Ameriku radi obnove reda u Čileu, gdje je od 1925. do 1928. prvi put vršio visoku službu, i to kao prior zemaljske psihijatrijske bolnice koju su braći povjerile vlasti u Santiagu.

Godine 1928. bio je izabran za provincijala velike Hispano-američke provincije, a tri godine kasnije potvrđen u toj službi. Za svoga je šestogodišnjeg službovanja bitno ubrzao modernizaciju svih španjolskih ustanova reda, istaknuo nove važne elemente u kulturnom i stručnom obrazovanju braće, te utemeljio časopis *Caridad y Ciencia* (Ljubav prema bližnjemu i znanost). Za njegovog je službovanja bio osim toga osnovan niz novih ustanova, među ostalim ljekovito kupalište u Calafellu, bolnice u Viñi del Mar i Manresi, te neurološku kliniku u Santiagu de Chile. U uzburkanim godinama Druge Španjolske Republike uspjelo mu je uspostaviti plodonosne veze i sa socijalističkim krugovima, te tako zaštititi djelovanje braće i njihove kuće. Kad je 1932. bio u Španjolskoj zabranjen isuso-

vački red, ponudio je brat Guillermo Llop osobito starijim članovima zajednice isusovca novi dom u kućama Milosrdne braće. Kao reakciju na taj koliko velikodušni toliko hrabri postupak primio je pismo iskrene zahvale tadašnjeg isusovačkog poglavara patra Vladimira Ledochowskog, te posebni papinski blagoslov.

Brat Guillermo Llop

Brat Guillermo Llop imao je isto tako veoma važnu ulogu pri planiranju i pripremi podjele velike Hispano-američke provincije na Andaluzku, Kastilsku i Aragonsku, o kojoj je bilo odlučeno pri generalnom kapitolu 1934. godine. Zatim je pri provincijalnom kapitolu Andaluzke provincije kojoj je bio dodijeljen, imenovan za priora Ciempozuelosa. Tamo je u prve dvije godine isto tako razvio uspješnu djelatnost, koja se međutim naglo okončala 1936. izbijanjem građanskog rata. Brat Guillermo ostao je dokraja optimističan. Još kratko prije zapljene ustanove od revolucionarnih snaga smirivao je braću: "Kako bi se oni mogli postaviti protiv nas

koji njegujemo sirote duševne bolesnike...” Ali prevario se. Već tri tjedna nakon početka rata nalazio se najveći dio njegove zajednice u zatvoru, i to u najtežim uvjetima.

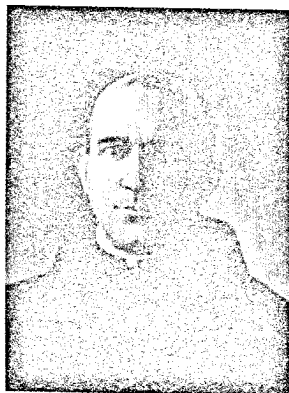
U vrijeme zatočenja nije brat Guillermo izgubio svoj unutarnji mir čak ni u kritičnim trenucima. Ono što se osobito snažno dojmilo njegove subraće i ostalih zatvorenika bila je međutim nepokolebljiva snaga njegove vjere. Dokraja nije ni malo odstupio od svojih uvjerenja, što ga je učinilo osobito omraženim među milicionarima. Zato je bio izložen posebno opakim zlostavljanjima, ali on je i to stoički podnosio. I on se kao mnoga od njegove subraće opraštao od drugih nasmrtno osuđenih riječima: *“Hasta el Cielo”!* (Doviđenja na nebu!).

Pater Juan Jesús Adradas

Pater Juan Jesús rođen 1878. u Conquezueli izgubio je u dobi od samo dvije godine oca i otada je rastao pod opaskom majke i starijeg brata. Pod njegovim utjecajem – njegov je stariji brat bio svećenik – odlučio i on poslije završetka realke otići u sjemenište u Sigüenzi. Njegova želja za učenjem i velika nadarenost dopustile su mu da u relativno kratkom vremenu završi studij teologije. 1903. godine bio je zaređen. S obzirom na njegovu osobitu nadarenost odlučili su ga njegovi pretpostavljeni poslati na sveučilište u Zaragozi radi dodatnog studija kanonskog prava, što ga je mladi svećenik isto tako uspješno završio.

U Zaragozi je pater Juan Jesús pri jednom posjetu zemaljskoj psihijatrijskoj bolnici upoznao Milosrdnu braću i odmah bio oduševljen njihovim poslanjem i

njihovom dubokom duhovnošću. Nakon što je od svojih pretpostavljenih dobio dopuštenje da radi u ustanovi kao dušobrižnik, zamolio je 1904. da bude primljen u red. Zatim je pod vodstvom patra Federica Rubia – koji je tada službovao u Ciempozuelosu kao učitelj novaka – završio novaštvo, te 30. lipnja 1905. položio jednostavne, a 24. studenog svečane zavjete. U godinama poslije toga djelovao je kao kućni dušobrižnik u ustanovama Palencie, San Baudillia i Ciempozuelosa.

Pater Juan Jesús Adradas

U Ciempozuelosu mu je osim pastoralne službe bilo povjereno i obrazovanje mlade braće. Pritom se otkrilo da je osobito nadaren u ophodnji s mladeži, te ga se zato još više upošljavalo na tom području.

Pri provincijalnom kapitolu 1911. bio je izabran za učitelja novaka. Istodobno mu je bilo povjereno upravljanje Apostolskim konviktom. Budući da je istodobno ispunjavanje dvaju zadataka stavljalno mladog redovnika, unatoč njegovoj silnoj energiji, pred sve veće probleme, bilo je pri provincijalnom kapitolu 1914. odlu-

čeno da se on posveti isključivo Apostolskom konviktu u Ciempozuelosu. Koliko je bila ispravna ta odluka pokazao je odmah zatim nagli porast broja učenika: u roku od godinu dana povećao se broj kandidata na preko 50. Iz njihovih je redova izrastao sljedećih godina čitav jedan naraštaj braće. Osim njegove izražene duhovnosti, velike kulture i iskrene ljubavi ostavljao je na braću snažni dojam njegovo življeno svjedočanstvo siromaštva. Pater Jesús Adradas spavao je u posve maloj sobici u školskoj zgradi, koja je bila opremljena samo onim najnužnijim, jeo je s učenicima u školskoj kantini, te i inače radosno i zahvalno dijelio njihove skromne životne uvjete.

S obzirom na njegove izuzetne sposobnosti nije moglo izostati da bude izabran na čelo provincije. Tako je dakle 1919. bio izabran za provincijala, a tri godine kasnije potvrđen u toj službi. Za vrijeme toga njegovog službovanja nastale su brojne nove ustanove (u Santurceu, Malagi i Madeiri u Španjolskoj, u Bogoti i Pastu u Kolumbiji, te u Santiagu de Chile). On je međutim ipak najveću pažnju posvećivao duhovnom rastu braće. U tu je svrhu odlazio u višednevne posjete raznim koventima i organizirao dane duhovne obnove i egzercicija.

Po isteku svoga službovanja kao provincijala došao je najprije 1925. u Santa Aguedu kao kućni dušobrižnik, a zatim 1927. bio postavljen za rektora bazilike Ivana od Boga u Granadi. U toj je službi ostao do provincijalnog kapitula 1934., pri kojemu je bila velika Hispano-američka provincija podijeljena na tri dijela odnosno tri manje provincije. Tada mu je bilo povjereno upravljanje novicijatom u novonastaloj Andaluzskoj provinciji. Za tada pedesetšestogodišnjeg redovničkog svećenika značila je ta služba povratak na

blisko mu područje rada, na kojemu je pomno i tan-koćutno pratio povjerene mu mlade ljude na putu u redovnički život, što onih godina – bilo je to u burnom vremenu Druge Republike – uistinu nije bilo jednos-tavno.

Kad je u srpnju 1936. izbio građanski rat, bila je glavna briga patra upravljena na njegove novake. Za one je najmlađe ishodio da se smiju vratiti svojim rodi-teljima na sigurno. Za starije je bio svijetao primjer i sigurno utočište i brižni tješitelj u svim nevoljama. Čak je i u najmračnijim i najbolnijim trenucima zatočenja bio nošen dubokom nepokolebljivom vjerom. Ne samo za svoju subraću, već i za mnoge druge zatvorenike bio je poželjni sugovornik u koga su nalazili utjehu i nadu.

Ono najdragocjenije u tom teškom vremenu ostalo je tom kultiviranom i u mnogim stvarima vještom sve-ćeniku njegovo primanje u red Milosrdne braće. On, koji je kao mlad svjetovni svećenik našao put koji ga je doveo u taj red, vidio je u njegovateljskoj službi nepro-cjenjiv dar koji je njegovu subraću poticao da čak i u teškim uvjetima zatočenja dalje brižno njeguju sve one kojima je to bilo potrebno. Koliko je on bio uvjeren u vrijednost i u snagu toga dara bilo je jasno i po tome što je unatoč opasnosti kojoj se time izložio, odlučio primiti zavjet više novaka *in articulo mortis*.

Kao što se krštenje, vjenčanje i oprost smiju u smr-tnoj opasnosti obaviti kao hitno krštenje, hitno vjenča-nje i hitna ispovijed, tako se *in articulo mortis* (ta se formulacija može prevesti: suočenost sa smrću, smrtna opasnost, op. autora) smiju polagati i redovnički zavje-ti. Iz povijesti su poznati primjeri za to sveta Berna-dette Soubiris (djevojka je imala ukazanja Bogorodice u Lourdesu) kojoj je, nakon što je pristupila redu Se-stara milosrdnica, bilo poslije naglog pogoršanja njezi-

ne astme dopušteno da još kao novakinja smije položiti "hitne zavjete", a svetoj Tereziji od Isusa s Anda, iz reda Bosonogih karmelićanki bilo isto tako in articulo mortis dopušteno da kao novakinja položi 12. travnja 1920. redovnički zavjet.

Potajna su slavlja položenih zavjeta davala braći veliku snagu i još više jačala njihovu vjeru. Kad je u svitanje 28. studenog 1936. bila prva skupina kršćana iz katakombi – kako su braća nazivala sama sebe u vrijeme svoga zatočenja – odvedena iz zatvora Sv. Antuna i zatim strijeljana kraj rijeke Jarame, na njezinom je čelu ponosno i smireno koračao pater Juan Jesús Andradas.

Mrtvi iz Malage i Valencie

Među 98 Milosrdne braće ubijene tijekom Španjolskog građanskog rata bila su – kao što je na početku rečeno – i osmorica braće iz Malage, te jedanaestorica iz Valencie, čiji je postupak za proglašenje blaženima iz različitih razloga još u tijeku, kao što je objašnjeno na početku ovoga poglavlja. S obzirom na tu okolnost neću se ovdje baviti u pojedinostima sudbinom te braće.

Milosrdna su braća upravljala u Malagi psihijatrijskom ustanovom za 120 pacijenata, smještenom na posjedu prekrasnog položaja pred vratima grada, koji je nekoć pripadao markizu od Herede. Ta je bolnica ostala do danas pod upravom braće. Kad je 18. srpnja propao pokušaj vojne pobune u tom primorskom gradu, te su preuzele komandu revolucionarne snage, počelo je teško vrijeme za braću. 20. srpnja bio je izvršen prvi pretres kuće, a tjedan dana kasnije drugi. Braću se oba puta zastrašivalo i otvoreno im se prijetilo. U dani-

ma i tjednima koji su uslijedili tražili su milicionari, koji su pripadali anarhističkoj udruzi FAI, uvijek nove razloge da optuže braću. Jednom su bila okrivljena da ilegalno skrivaju oružje, drugi put da pružaju sklonište nekom Francovom časniku koji je bio u bijegu, zatim opet da održavaju zabranjenu radio-vezu s nacionalno-španjolskim jedinicama.

Prikaz mučenika autora J. L. Moralla

Naposljetku je većina njih bila 17. kolovoza bez objašnjenja uhićena, odmah odvedena na obližnje groblje San Rafael i tamo streljana. Jedan brat koji je izmakao uhićenju zbog svoje nenazočnosti, došao je

sljedeći dan i bio ubijen još u samoj ustanovi. Ukupno su osmorica braće iz zajednice u Malagi izgubila život od ruke milicionara.

U Valencii, gdje su braća kod Malvarrose upravljala velikim domom za njegu djece oboljele od tuberkuloze, nahrupili su milicionari 23. srpnja u ustanovu. Nakon što je ustanova bila zaplijenjena, postali su prior, brat Leoncio Resell, i brat Jaime Oscar, te dvojica isusovačkih svećenika – koji su u vrijeme tih događaja stanovali u ustanovi – noću s 10. na 11. kolovoza prvim žrtvama vjerske mržnje milicionara.

Ostatak zajednice nije neko vrijeme bio uznemiravan, s jedne strane zato što su braća bila potrebna za njegu bolesne djece, s druge strane zato što je zapovjedništvo nad ustanovom bilo predano relativno umjerenom revolucionarnom vođi. Kad je on međutim početkom listopada bio smijenjen, nije više bilo spasa ni za ostalu braću. 4. listopada bila su devetorica braće zajedno s kućnim svećenikom i dvojicom suradnika koji nisu tajili svoju vjeru, istjerani usred noći iz kreveta, odvedeni i na obližnjoj plaži strijeljani.

Završna razmatranja

Načini li se u nekoj vrsti osvrta obiteljski portret 71 mučenika Milosrdne braće, s čijom smo se sudbinom upoznali na prethodnim stranama, dojmljivo je prije svega bogatstvo životnih situacija i životnih iskustava što se nalaze među njima. Među braćom su bile zastupljene sve dobne skupine, od tek 18-godišnjeg Isidora Martineza do 75-godišnjeg Tobiasa Borrassa. Među mučenicima su isto tako bili po položaju i službi zastupljeni svi oblici, etape i službe redovničkog života:

među njima su se nalazili oblati, aspiranti, postulanti i novaci, kao i obični redovnici, redovnički svećenici, magistri, priori, provincijali i tajnici.

Što se tiče porijekla i poziva braće, činila su šarolikiju sliku. Tako je 21-godišnji Jesus Gesta bio iz ugledne obitelji časnika, a 20-godišnji Antonio Martinez iz imućne obitelji iz Seville. Onoga prvog spominjem, jer je odbio da bude oslobođen kad mu je to isposlovao poslanik Čilea. Ovaj je drugi pripadao novacima koji su *in articulo mortis* smjeli položiti zavjet. Ali ono što je najdojmljivije, to je okolnost da se u njihovim životopisima uvijek iznova nailazi na podatke poput sljedećih: brat Julian Plazado, treće od desetero djece, brat Jeronimo Ochoa, sedmo od osmoro djece, ili pater Federico Rubio, dijete siromašnih zemljoradnika... Uistinu je velik dio ubijene braće potjecao iz istih oskudnih prilika iz kakvih su vjerojatno potjecali njihovi ubojice opsjednuti fantazmom i slijepom mržnjom.

Mučenici su i profesionalno imali različite putove. Osim braće koja su potjecala iz škola reda Milosrdne braće i tako već završila obrazovanje za njegovatelje ili koja su bila određena za svećenstvo, bio je među njima u liku brata Pedra Marie Alcalde, izučeni slastičar čije su slastice bile poznate diljem provincije; zatim brat Eutimio Aramendia koji je došao sa stručne akademije za njegovateljske znanosti i medicinu i zbog toga bio u mnogim ustanovama postavljen za upravitelja; među braćom je bilo dakako i učitelja, te raznih drugih zanimanja.

I na kraju još dvije napomene. Možda se netko pita nije li tko iz inozemstva pokušao pomoći braći u republici Španjolskoj. U vezi s tim treba se svakako reći da su i francuska i portugalska braća nudila svu moguću pomoć. U generalnoj kuriji u Rimu isto se tako na-

stojale poduzimati sve moguće mjere za spas odnosno barem ublažavanje nevolja braće u republici Španjolskoj. Uvjerljivo je svjedočanstvo za to da je pater general Narziss Durchschein još u rujnu 1937., dakle usred građanskog rata, otputovao u Španjolsku, kako bi sâm sebi stvorio sliku o tamošnjem stanju. Kao što je kasnije izvijestio njegov pratilac, španjolski subrat i generalni tajnik, pater Rafael Saucedo, želio je pater Narziss Durchschein pri tom putovanju posjetiti i Ciempozuelos koji se u ono vrijeme još nalazio usred bojne linije, i tek ga se u posljednjem trenutku uspjelo odvratiti od te nakane. Ovdje ću spomenuti da je brat Narziss Durchschein krenuo na to opasno putovanje usred rata vjerojatno i po nalogu pape Pia XI. koji je isto tako želio stvoriti sebi točniju sliku stanja u republici Španjolskoj: tu je dvojicu muškaraca vezalo naimedugogodišnje prijateljstvo koje je nastalo u vrijeme Prvog svjetskog rata. Tada je taj bavarski brat, koji je bio doktor kemije i farmacije, upravljao vatikanskom ljekarnom i zbog svoga njemačkog državljanstva nije smio napustiti Vatikan. Kasniji papa Pio XI. upravljao je u to vrijeme, još kao msgr. Achille Ratti, vatikanskom knjižnicom, u kojoj je brat Narziss često tražio utočište među knjigama tijekom vremena svoga nedragovoljnog “zatočenja”. Tako su se ta dvojica muškaraca upoznala i uzajamno cijenila (usp. G. Russotto, *La Guerra Civile di Spagna 1936.-1939. nell'Archivio Generale dei Fatebenefratelli*, Postulazione Generale dei Fatebenefratelli, Rim, 1987., str. 10 do 12).

Druga i posljednja napomena tiče se okolnosti koju su dotični možda malo pretjerano nazivali “mučeništvom preživjelih”. Kao što smo uvijek iznova vidjeli na prethodnim stranama, bilo je postupanje milicionara prema braći obilježeno krajnjom samovoljom i bezob-

zirnošću. Ono što je važno u Madridu, nije važno u Barceloni (vidi sudbinu sedmorice kolumbiješke braće), što je odlučio milostivo nastrojen revolucionarni vođa u zatvoru Sv. Antuna, bilo je – kao što pokazuje slučaj staroga brata Tobiasa Borrassa – samo nekoliko dana kasnije u Valencii na najstrašniji način preokrenuto u posve suprotno. Tako se dogodilo da su braća iste zajednice bila barbarski ubijena, dok je drugima bio pošteđen život. Brojni su od ovih drugih čitav svoj život trpjela zbog te teške baštine. Provincijal Kastilske provincije, brat Faustino Calvo, umro je još u prosincu 1936. od jada i boli, provincijal Andaluzske provincije, brat Bonifacio Murillo, koji je do kraja 1937. ostao u zatvoru, a zatim oslobođen, nije se više nikada dok je bio živ oporavio od toga udarca i poslije svršetka građanskog rata živio je do svoje smrti strogo povučeno.

Kronološka tablica: datumi i mjesta smrti mučenika kronološkim redoslijedom

25. srpnja 1936. umrli u Talaveri de la Reina (Toledo):
pater Federico Rubio
brat Primo Martinez
brat Jerónimo Ochoa
brat Juan de la Cruz Delgado
29. srpnja 1936. umro u Esplugasu (Barcelona):
brat Juan Bautista Egozcuezábal
30. srpnja 1936. umrli u Calafellu (Terragona):
pater Braulio Maria Corres
brat Julián Carrasquer

brat Eusebio Forcades
brat Constancio Roca
brat Benito José Labre
brat Vicente de Paúl Canelles
brat Manuel Jiménez
brat Tomás Urdanoz
brat Rafael Flamarique
brat Antonio Llauradó
brat Manuel López
brat Ignacio Tejero
brat Enrique Beltrán
brat Domingo Pitarch
brat Antonio Sanchiz

4. kolovoza 1936. umro u Madridu:

brat Gonzalo Gonzalo

9. kolovoza 1936. umrli u Barceloni:

brat Ruben de Jesús López

brat Juan Bta. Velázquez

brat Eugenio Ramirez

brat Melquiades Ramirez

brat Estaban Maya

brat Arturo Ayala

brat Gaspar Páez

12. kolovoza 1936. umro u Valdemoru (Madrid):

Brat Flavio Argüeso

18. kolovoza 1936. umro u Valdemoru (Madrid):

pater Francisco Arias

1. rujna 1936. umrli u Boadilli del Monte (Madrid):

pater Cristino Roca

brat Proceso Ruiz
brat Eutimio Aramendia
brat Canuto Franco
brat Dositeo Rubio
brat Cesareo Niño
brat Benjamin Cobos
brat Carmelo Gil
brat Cosme Brun
brat Cecilio López
brat Rufino Lasheras
brat Faustino Villanueva

11. rujna 1936. umro u Barceloni:

brat Pedro de Alcántara Villanueva

19. rujna 1939. umro u Ciempozuelosu (Madrid):

brat Jacinto Hoyuelos

28. rujna 1936. umro u S. Feliu de Codinas
(Barcelona):

brat Francisco Javier Ponsa

5. studenoga 1936. umro u Madridu:

brat Juan Antonio Burró

10. studenoga 1936. umro u Barceloni:

brat Acislo Piña

24. studenoga 1936. umro u Valencii:

brat Tobias Borrás

28. studenoga 1936. umro u Paracuellosu del Jarama
(Madrid):

brat Guillermo Llop

brat Clemente Diez
brat Lázaro Múgica
brat Martiniano Meléndez
brat Pedro Maria Alcalde
brat Julián Plazaola
brat Hilario Delgado
brat Eduardo Bautista
brat Pedro de Alcántara Bernalte
brat Juan Alcalde
brat Juan Alcalde
brat Isidoro Martinez
brat Angel Sastre
brat José Mora
brat Josée Ruiz

30. studenoga 1936. umrli u Paracuellosu del Jarama (Madrid):

brat Diego de Cádiz Garcia
brat Román Touceda
brat Miguel Rueda
brat Arturo Donoso
brat Jesús Gesta
brat Antonio Martinez
brat Nicéforo Salvador del Rio

14. prosinca 1936. umro u Barceloni:

brat Protasio Cubells

Korištena literatura i popis knjiga za daljnja razmatranja

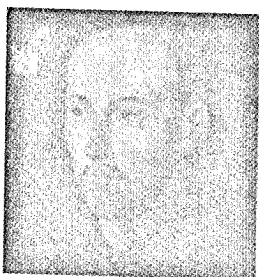
- Lizaso, Feliy, OH: *Beatos Braulio Maria Corres, Federico Rubio y Compañeros Martires*, Fundación Juan Ciudad, Madrid, 1992.
- Orden Hospitalaria: *Recordando una vida, una obra, un martirio en el Padre Juan Jesus Agradas*, Madrid, 1960.
- Marcos, Octavio, OH: *Testimonio Martirial de los Hermanos de San Juan de Dios en los dias de la persecución religiosa española*, Madrid, 1980.
- Postulazione Generale: *Fatebenefratelli, ospitalità e santità*, Rim, 2002.
- Russotto, Gabriele, OH: *La Guerra Civile di Spagna (1936.-1939.) nell'Archivio Generale dei Fatebenefratelli*, Rim, 1987.

Milosrdna braća svetog Ivana od Boga

*Mi smo pozvani
da liječimo rane,
služimo bolesnim, siromašnim
i onima koji trebaju
našu pomoć.*

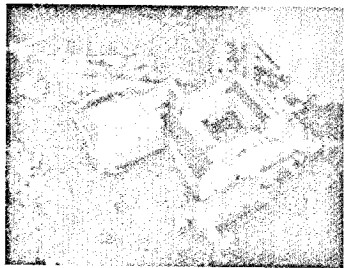
SVETI IVAN OD BOGA

Utemeljitelj reda milosrdne braće je sveti Ivan od Boga, rodio se g. 1495. u Portugalu. Zbog životnih prilika kasnije je živio u Španjolskoj. Po naravi je bio nemirni avanturist, energičan i požrtvovan tip. Lutao je po cijeloj Europi i promijenio brojna zanimanja. Tako je bio pastir, vojnik, putujući trgovac, bolničar i napokon utemeljitelj redovničke zajednice. Obratila ga je g. 1539. propovijed sv. Ivana Avilskog. Slušajući njegove riječi gano se do suza. Istrčao je iz crkve i stao glasno naricati. Gospodin zahvaća njegovo srce do te mjere da svojim sugrađanima izgleda kao lud. Uvjereni u to zatvaraju ga u neki hospicij. Međutim, u njemu se pokazao zdravijim i razboritijim od onih koji su ga zatvorili. Videći kako osoblje hospicija postupa s psihičkim bolesnicima, otkriva svoj poziv: on će služiti bolesnima i nemoćnima. Tom je prilikom rekao: »Neka mi Bog dade vremena da osnujem jednu bolnicu gdje bih mogao prihvatiti ove siromahe i služiti im kako ja želim.« Osnovao je prvu bolnicu u gradu Granadi u Španjolskoj. Tamo je i preminuo 8. ožujka 1550.

BOLNIČKI RED MILOSRDNE BRAĆE SV. IVANA OD BOGA

Ivan od Boga udario je temelje novoj družbi - Družbi milosrdne braće koja će se brinuti za bolesnike i bijednike. I danas pet stoljeća od njegove smrti njegova karizma još uvijek živi. Red ima u 45 država diljem svijeta više od 250 modernih socijalnih ustanova kao što su bolnice, ustanove za

retardirane i duševne bolesni-
ke, ustanove koje zbrinjavaju
beskućnike, starački domovi,
domovi za napuštenu djecu,
centri za ovisnike, te mnoge
druge karitativne ustanove i
organizacije. Glavno obilježje
reda milosrdne braće je u prih-
vaćanju i njegovanju bolesnika

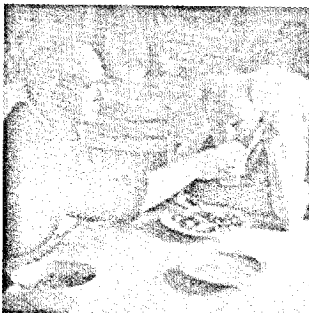
u cijelosti njegove osobe, tj. primjenom znanstveno-medi-
cinskih metoda liječiti čitavu osobu.

REDOVNIČKA ZAJEDNICA

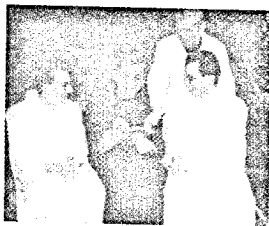
Kao i sve druge redovničke
zajednice i mi imamo naše redov-
ničke dokumente i pravila (sv.
Augustina) na kojim se naš

život u zajednici orijentira.
Molitva, rad i odmor su glavna
obilježja našeg dnevnog reda.
Naša zajednička i osobna molit-
va, te bratska zajednica su glavni
izvori naše životne snage. Uz tri
evanđeoska savjeta čistoću, po-
slušnost i siromaštvo milosrdna
braća imaju i četvrti, a to je ho-
spitalitet. Pod tim pojmom po-
drazumijeva se svako karitativno
djelo. To je zapravo ljubav i mi-
losrđe na djelu.

Bolnički red sv. Ivana od
Boga je pretežno laička družba,
što znači da su većina redovnika

nesvećenici - časna braća, iako među njima ima i nešto svećenika, koji pastoralno djeluju u službi bolesnima ili su duhovnici po samostanima milosrdne braće.

KAKO SE POSTAJE MILOSRDNI BRAT

Mladić, koji želi postati milosrdni brat mora biti stariji od 17 godina, neoženjen. Osim toga mora biti spreman živjeti po evanđeoskim savjetima: a to su siromaštvo, celibat, poslušnost i hospitalitet, tj. obaveza obavljati neko karitativno socijalno zanimanje.

Redovnički život počinje s postulaturom koja traje najmanje 6 mjeseci. U postulaturi su kandidati koji se upoznaju s redom, te uče njemački jezik. Poslije postulature je oblačenje, kandidat dobiva redovničko ime, te ulazi u novicijat. U novicijatu upoznaje intenzivnije redovnička pravila, konstitucije i statute reda, povijest reda, spiritulitet i poslanje (karizma) reda. Uz sve to radimo u svojim ustanovama kako bismo što bolje upoznali svoje poslanje. Poslije novicijata je polaganje prvih zavjeta, na godinu dana, koji se obnavljaju pet puta. Taj dio u našem redu se zove šolastikat, u tom vremenu studiramo neko zanimanje, koje je povezano s našim poslanjem, a to može biti bolničar, liječnik, menadžer za bolnice, psihijatar, socijalni radnik, apotekar, teolog-svećenik, sve ovisi o tome kakve tko sposobnosti ima.

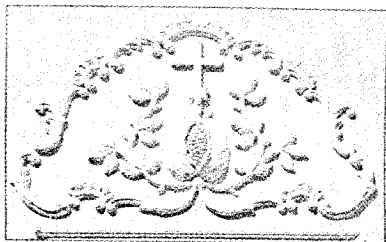
Poslije petog obnavljanja zavjeta slijedi polaganje slav-nih ili vječnih zavjeta.

»Činite dobro, braćo!«

Sv. Ivan od Boga

*Ljubite jedni druge;
kao što sam ja ljubio vas
tako i vi ljubite jedni druge.*

Ivl3,34

*I Ti možeš postati
milosrdni brat!*

*Ako se osjećaš pozvanim
da činiš dobro, javi se na
slijedeću adresu:*

**Frater Paulus Kohler O. H.
Provinzial, Tel.: 0043-121121
Taborstrasse 16, A-1020Wien
e-mail: p.provinzial@bbprov.at
www.barmherzigebrueder.at**

**ili Dr. Ivan Zirdum, profesor
Tel.: 031-802-112
31400 Đakovo, pp 51
e-mail: zirdum@upt.hr
www.upt.hr**

Valentín A. Risco Álvarez

I BOG POSTADE BRATOM LJUDIMA

ANOTIROSILANDE SVETOCIVANA OD BOGA

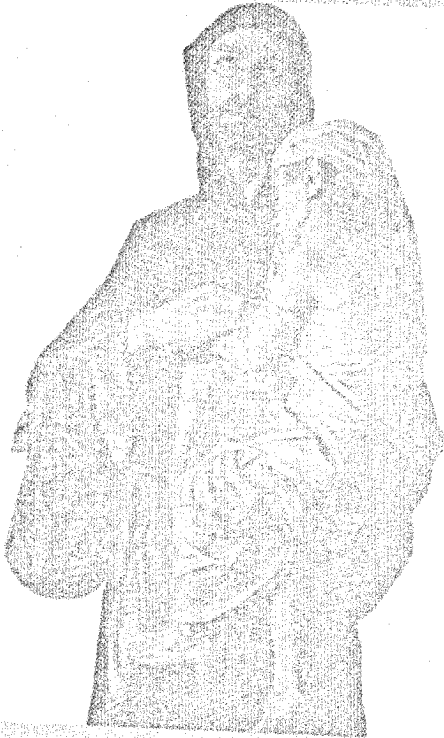
Wilhelm Hünermann

PROSJAK
IZ GRANADE
Sveti Ivan od Boga

Francisco de Castro

POVIJEST ŽIVOTA I SVETIH DJELA
IVANA OD BOGA

Nikolaus Mutschlechner došao je na svijet 3. prosinca 1958. u Brixenu, kao treće dijete seljačke obitelji. Poslije pohađanja pučke škole u svom zavičajnom mjestu završio je srednju školu u sklopu kapucinskog samostana Salern kod Vahrna. Zatim je otišao u

Bruneck, gdje je pohađao humnističku gimnaziju i položio maturu. Odmalena je oduševljen jezicima, upisao se zatim na studij jezika na rimskom sveučilištu "La Sapienza" i tamo studirao njemački, engleski i španjolski. Već je tijekom studija otkrio svoju ljubav prema prevođenju. Dok je prvih godina radio za mnogo različitih klijenata, s vremenom je svoje djelovanje usredotočio na crkveno područje. Od 1992. radi kao stalni suradnik generalata Milosrdne braće u Rimu. U tom je svojstvu preveo odnosno sâm napisao više knjiga: 1990. godine napisao je knjigu "Ein Arzt wählt Gott", o svetom Rikardu Pampuriju, 2003. načinio novi prijevod prvoga životopisa svetoga Ivana od Boga autora Francisca de Castra, 2004. preveo – isto tako sa španjolskog – knjigu "Und Gott wurde zum Bruder der Menschen" patera Valentina A. Riesca Alvareza.

Kontakt s redovničkom braćom iz Bolničkog reda sv. Ivana od Boga, a informacija o misiji te svecima kao i širu literaturu možete pronaći na web stranici:

